Ukraińskie Pismo Podlasia

6 (196) 2024

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

eprasa.pl 444a55eccf

ПЕРЕДПЛАТА – 2025 – PRENUMERATA

Річна передплата на **2025 р.** (6 номерів) на території Польщі при оплаті у **2024 р.** коштує **60,00** PLN (злотих); при оплаті у **2025 р.** — **70,00** PLN. При замовленні передплати за коротший період число номерів треба помножити через 14,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або $50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa na **2025 r.** przy opłacie w **2024 r.** kosztuje **60,00 zł** (PLN); przy opłacie w **2025 r.** — **70,00 zł**. W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 14,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

eprasa.pl 444a55eccf

Різдво йде — колядуймо!

Різдвяний вертеп. Різьба Володимира Наум'юка

1. Святая Варвара церкву збудувала.
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився.
2. Церкву збудувала з трьома куполами
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився!
3. З трьома куполами, з трьома віконцями
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився.
4. А в перше віконце світить ясне сонце.
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився.
5. А в друге віконце світить ясний місяць.
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився.
6. А в трете віконце світять ясні зірки.
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився.
7. Христос народився, весь люд звеселився.
Радуйся! Радуйся небо, земле веселися.
Христос народився!

* * *

1. Добрий вечір тобі, пане господарю, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
2. Застеляйте столи, та все килимами, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
3. Та кладіть калачі з ярої пшениці, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
4. Бо прийдуть до тебе три празники в гості, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
5. А той перший празник – Рождество Христове, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
6. А той другий празник – Святого Василя, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
7. А той третій празник – Святе Водохреща, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!
8. Хай святкує з нами вся наша родина, радуйся!
Ой радуйся, земле, Син Божий народився!

НАД БУГОМ І НАРВОЮ
NAD BUHOM I NARWOJU

ОСІНЬ–ЗИМА № 6 (196) 2024 JESIEŃ–ZIMA

„Nad Buhom i Narwoju" to czasopismo stworzone w 1991 roku przez środowisko młodzieży ukraińskiej urodzonej na terenie pomiędzy Bugiem, Puszczą Białowieską i północnymi brzegami Narwi – adresowane do wszystkich, którzy interesują się życiem społecznym, historią i kulturą ukraińskojęzycznych mieszkańców historycznej ziemi bielskiej, drohiczyńskiej, mielnickiej i brzeskiej, znanych zresztą nie tylko pod dawnym mianem Rusinów i współczesnym Ukraińców, ale też Małorusinów, Białorusinów lub po prostu prawosławnych.

«Над Бугом і Нарвою» то часопис створений 1991 року середовищем української молоді з міст і сіл поміж Бугом, Біловезькою пущею і північними берегами Нарви – видаваний для всіх, хто тут проживає й цікавиться суспільним життям, історією і культурними справами україномовного населення.

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Різдво йде — колядуймо! 1
С. Савчук, *За художню діяльність та внесок у громадське життя* 2
J.T., *Uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2024 rok* 2
L. Łabowicz, *Wieści z podlaskich miast i wsi* 6
С. Савчук, *Осіннє свято української культури та його учасники* 8
A. Pabjan, *Od piętnastu lat na scenie. Jubileusz zespołu „Werwoczki" z Orli* 13
L. Łabowicz, *I znowu w szkolnych ławkach… O sytuacji nauczania języka ukraińskiego na Podlasiu w nowym roku szkolnym* 14
K. Wojewoda, *Powrót do Korzeni: Ukraińska Paleta Artystyczna w skansenie na Narwią* 16
Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w. Parafia Czyże 18
J. Plewa, *Hajnowskie eldorado nie dla wszystkich* 21
Ju. Hawryluk, *Furor teutonicus nad Bugiem* 23
O. Rybałko, *Z ukraińskojęzycznej spuścizny Mikoły Janczuka. Próby poetyckie (4)* 26
Є. Жабінська: *Осінні акварелі* 33
L. Łabowicz, *„Przy zamknięciu mowy bez spowiedzi pomarł". Metryka zgonów parafii w Czyżach z lat 1752-1780* 34
(ред.), *З організованого життя над Бугом і Нарвою* 39

НАША ОБКЛАДИНКА

Різдво – свято, що асоціюється з колядуванням, яке найколоритніше у сільській місцевості. Традиційний колорит села вже по суті відійшов у минуле, тому ще цінніше є зображення давнього часу і його жителів. Все це у своїх різьбах показує Володимир Наум'юк, мешканець наднарвянського села Канюки, який у 2025 році відзначатиме вже свій 90-тий день народження.

Фотографії різьб на стор. I–IV та 1. – Ю. Гаврилюка.

eprasa.pl 444a55eccf

6 жовтня в Міській публічній бібліотеці в Більську відбулося урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік. Її лавреатами стали у категорії «Художня творчість» – Єлизавета Томчук і у категорії «Самоврядна діяльність» – д-р Микола Хроль.

За художню діяльність та внесок у громадське життя

Нагороду заснували у 2022 році Підляський науковий інститут та Союз українців Підляшшя. Її ідея це відзначення осіб заслужених для збереження, дослідження, функціонування і розвитку української культури та мови нашого регіону. У попередніх роках нею нагороджено загалом 8 осіб у чотирьох категоріях: «літературна творчість»; «наукова діяльність»; «популярно-наукова діяльність»; «публіцистична творчість». Були це у 2022 році: бл. пам. Іван Кизюк, д-р Микола Рощенко, Юрій Плева та Євген Рижик, а у 2023: Євгенія Жабінська, проф. Василь Назарук, д-р Мирослав Степанюк та Юрій Місюк. У цьому році Капітула нагороди у складі: д-р Андрій Артем'юк, проф. Василь Крупич, д-р Григорій Купріянович та д-р Мирослав Степанюк вирішила поміняти дещо принципи.

– *Спочатку ми встановили чотири категорії* – говорить член Капітули, директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович. – *Але, зразу коли почали задумуватися над цією нагородою, кому її присуджувати, з'явилася така рефлексія, що тих категорій є замало. Перші два роки трималися цього, що початково прийняли, але цього року поширюємо палітру категорій, оскільки є така потреба. І коли збиралася капітула нагороди, її члени вирішили, щоб присуджуючи нагороду, піти в іншу сторону. Є такі дві важливі сфери, які раніше не були враховані, тобто художня діяльність і самоврядна діяльність. І тут такими очевидними кандидатами були ці особи, які нагороду цього року дістали.*

Uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagr

W niedzielę 6 października 2024 roku w Miejskiej Bibliotece Publicznej w Bielsku Podlaskim odbyło się uroczyste wręczenie Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2024 rok. Jej celem jest promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia poprzez uhonorowanie i nagrodzenie osób, które odgrywają ważną rolę w funkcjonowaniu, zachowywaniu, badaniu i rozwoju kultury i języka ukraińskiego Podlasia. Nagroda została ustanowiona w 2022 r. przez Podlaski Instytut Naukowy oraz Związek Ukraińców Podlasia. Została już przyznana dwukrotnie – w latach 2022 i 2023, łącznie nagrodzono nią 8 osób. W 2024 r. Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka została przyznana po raz trzeci.

Nagroda przyznawana jest przez Kapitułę, w skład której weszły osoby zaangażowane w działalność na rzecz zachowania i rozwoju języka i kultury ukraińskiej Podlasia, wskazane przez zarządy podmiotów ustanawiających Nagrodę, czyli Podlaskiego Instytutu Naukowego oraz Związku Ukraińców Podlasia. W 2024 r. w skład Kapituły wchodzili: dr Andrzej Artemiuk, prof. Bazyli Krupicz, dr Grzegorz Kuprianowicz i dr Mirosław Stepaniuk.

Laureatami Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za 2024 rok zostali:

Kategoria „Twórczość artystyczna": Elżbieta Tomczuk,

Kategoria „Działalność samorządowa": dr Mikołaj Chrol.

W uroczystym wręczeniu Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej wzięli udział Laureaci, członkowie Kapituły, bliscy laureatów, oficjalni goście, dziennikarze oraz członkowie społeczności ukraińskiej Podlasia. Państwo polskie na uroczystości reprezentował Pełnomocnik Wojewody Podlaskiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych dr Artur Konopacki, będący jednocześnie członkiem Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych – przedstawicielem mniejszości tatarskiej. Wśród oficjalnych gości byli obecni przedstawiciele samorządu lokalnego: burmistrz Kleszczel Mirosław Markiewicz, zastępca burmi-

Фото Ю. Гаврилюка

eprasa.pl 444a55eccf

Урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди вже традиційно відбулося у приміщені Міської публічної бібліотеки у Більську. У церемонії, крім лавреатів та членів Капітули, взяли участь родини та знайомі нагороджених, представники української громади Підляшшя, на чолі з головою Союзу українців Підляшшя Марією Рижик, більщани, а також офіційні гості. Серед них був зокрема уповноважений у справах національних і етнічних меншин Підляського воєводи д-р Артур Конопацький та представники влад Більська і Кліщель.

Під час врочистості був також зачитаний лист від тимчасово повіреного у справах України в Республіці Польщі Романа Шепеляка.

Не забракло також музичного акценту – «Многая літа» лавреатам та декілька пісень виконав більський ансамбль «Думка» під керівництвом Анни Литвинчук.

Нагороджений у категорії «Самоврядна діяльність» – д-р Микола Хроль це, як зазначив Григорій Купріянович, людина з великим авторитетом, яку дуже поважають в Більську різні люди, незалежно від етнічного походження, а своїм авторитетом він будував також авторитет української громади. Відомий в місті та регіоні ветеринар, особа, яка була в початках будування українського політичного життя на Підляшші.

ody Naukowo-Literackiej za 2024 rok

strza miasta Bielsk Podlaski Iwona Kołos, przewodniczący Rady Miasta Bielsk Podlaski Jarosław Borowski, sekretarz Kleszczel Walentyna Sidoruk, były przewodniczący Rady Miasta Bielska Podlaskiego Piotr Kondratiuk. Obecni byli też liderzy społeczności ukraińskiej w Bielsku Podlaskim, w szczególności przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk. Nie zabrakło także laureatów Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za ubiegłe lata: Eugeniusza Ryżyka, Jerzego Misiejuka, Jerzego Plewy i Eugenii Hawryluk.

Ceremonię otworzył dr Grzegorz Kuprianowicz, dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego i jednocześnie członek Kapituły Nagrody, który przypomniał cel nagrody i jej historię oraz przywitał obecnych. Kapituła uroczyście ogłosiła decyzję o przyznaniu Nagrody za rok 2024 – fragmenty protokołu z posiedzenia Kapituły odczytał członek Kapituły dr Andrzej Artemiuk. Następnie zabrzmiało tradycyjne „Mnohaja lita" dla Laureatów Nagrody w wykonaniu ukraińskiego zespołu „Dumka" pod dyrekcją Anny Łytwynczuk. Zespół podarował także publiczności pieśni ukraińskie.

Następnie odbyło się uroczyste wręczenie Nagród. Członek Kapituły dr Andrzej Artemiuk wygłosił laudację ku czci laureata Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2024 w kategorii „Działalność samorządowa" dra Mikołaja Chrola. Następnie nastąpiło odczytanie Dyplomu Nagrody i wręczenie Laureatowi statuetki Nagrody, dyplomu oraz nagrody rzeczowej w postaci karty podarunkowej o wartości 4 tysięcy złotych. Doktor Mikołaj Chrol skierował do zgromadzonych poruszającą opowieść o swojej drodze życiowej, kształtowaniu się tożsamości ukraińskiej i pracy na rzecz zachowania ojczystej tradycji.

Po chwili odbyło się wręczenie kolejnej Nagrody. Członek Kapituły prof. Bazyli Krupicz wygłosił laudację ku czci laureatki Podlaskiej Nagrody Naukowo-Literackiej za rok 2024 w kategorii „Twórczość artystyczna" Elżbiety Tomczuk. Po przeczytaniu Dyplomu Nagrody Laureatce wręczono statuetkę, dyplom oraz nagrodę rzeczową. Następnie zabrzmiało „Mnohaja lita" i życzenia dla Laureatki od Ukraińskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Ranok", którym kieruje od niemal 30 lat. Następnie Laureatka Elżbieta Tomczuk podzieliła się refleksjami na temat swej pracy na polu artystycznym i edukacyjnym dla zachowania i rozwoju na Podlasiu ukraińskiego języka i pieśni.

Jako pierwszy pogratulował nagrodzonym Pełnomocnik Wojewody Podlaskiego ds. Mniejszości Narodowych i Etnicznych dr Artur Konopacki. Ze słowami uznania zwrócił się do laureatów burmistrz Kleszczel Mirosław Markiewicz. Gratulacje od Burmistrza Miasta Bielsk Podlaski Piotra Wawulskiego, a także upominki przekazała Laureatom Zastępca Burmistrza Miasta Bielsk Podlaski Iwona Kołos. Osobiste przesłanie skierował do Laureatów przewodniczący Rady Miasta Bielsk Podlaski Jarosław Borowski. O znaczeniu Nagrody powiedziała i pogratulowała Laureatom przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk. Odczytano także list skierowany do uczestników uroczystości i laureatów przez tymczasowego chargé d'affaires Ukrainy w RP Romana Szepelaka.

Na zakończenie uroczystego wieczoru dyrektor Podlaskiego Instytutu Naukowego podziękował wszystkim, którzy zaangażowali się w proces przyznania Nagrody oraz włożyli wysiłek w sprawy organizacyjne i przygotowanie uroczystości wręczenia. Następnie uczestnicy wydarzenia mieli okazję do rozmowy podczas uroczystego poczęstunku.

Organizatorem wydarzenia był Podlaski Instytut Naukowy, partnerem Związek Ukraińców Podlasia, wsparcie w przeprowadzeniu wydarzenia udzieliła Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku Podlaskim. Zadanie publiczne „Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka" jest współfinansowane ze środków Województwa Podlaskiego.

J. T.

eprasa.pl 444a55eccf

– Д-р Микола Хроль кандидував у перших самоврядних виборах після демократизації політичного життя в Польщі у 1990 році з Руського-українського виборчого комітету міста Більськ Підляський – згадує заслуги нагородженого директор Підляського наукового інституту. *– І саме з цього комітету д-р Микола Хроль став вперше радним Ради міста Більськ, а потім був також заступником Голови міської ради, тобто ця позиція українського середовища в політичному житті міста була значимою і велику роль у цьому відіграв саме Микола Хроль. Тут символічно також це, що він сам родом з Південного Підляшшя. Він з того покоління, яке пережило травматичний досвід акції «Вісла», народився поруч Яблочинського монастиря, все життя його родини зв'язане з цим монастирем.*

Про народжування національної тотожності в час виселення з прабатьківських земель говорив сам нагороджений.

– Початок моєї національної свідомості треба відносити до 1947 року, коли під час акції «Вісла» з села біля Яблочинського монастиря вивозили нас на так звані «Зємє одзискане», тобто у Кошалінське воєводство. По дорозі, майже в кожній остановці, де затримувався транспорт, чути било голоси – «О, віозом українцув!». Не були то голоси приємні, часто ворожі. Що міг тоді думати п'ятилітній хлопець, котрий говорив тулько посвойому? Я зовсім не знав польської мови. Я подумав, що я дійсно українець, що я говорю по-українському.

Д-р Микола Хроль згадував також важливий для української справи на Підляшші початок 90-х років, коли у Польщі проходили демократичні переміни, а також народжувалося організоване українське культурне, громадське і політичне життя, а він був одним з учасників цього процесу.

– Початок тої праці був дуже цікавий, тому що тоді формувалася свідомість національної та етнічної групи. Тоді такі особи як Євген Рижик, Іван Киризюк показали, що можна зробити велику справу. Моя участь у цьому була на міру

eprasa.pl 444a55eccf

моїх сил і можливостей. То була праця і енергія тих лідерів, щоб дійти до широкого середовища, не лише в Більську, але й по селах. Це все приносило результати. Мій перший старт до самоврядних виборів з Русько-українського комітету – я тоді став одиноким українським кандидатом, який увійшов до Ради. Потім зав'язалась «Більська коаліція» і в ній я виступав як представник української громади.

Чергова людина, яку нагородила Капітула, відома сотням її вихованців, а також сміло можна сказати тисячам любителів української музичної культури в регіоні і далеко поза його межами. Це Єлизавета Томчук – засновниця і керівник Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» у Більську, керівник фольклорного гурту «Родина» у Дуб'яжині, вчителька української мови у Початковій школі № 4 ім. А. Міцкевича у Більську та у більському Дитячому садочку № 9 «Лісова поляна», де також веде колектив «Сонечко». Праця таких людей доказує потребу включення до списку нагороди саме категорії «художньої творчості».

– *Єлизавета Томчук, людина, яка практично все своє життя, від закінчення навчання в Інституті культури в Рівному і після повернення на Підляшшя в 1995 році присвятила будуванню простору української культури і мови,* – говорить директор ПНІ.

Важко уявити собі українське життя на Підляшші без таких колективів, як «Ранок», «Родина», а також «Гілочка», «Добрина» чи інших ансамблів, які будують візерунок та статус підляського українства.

Після зачитання Грамоти нагороди, вручення статуетки, грамоти і нагороди Єлизавету Томчук вітали також учасниці її, можна сказати, символічної «дитини» – колективу «Ранок», а вона сама ділилась спогадами та рефлексіями про свою працю на художній та освітній ниві.

– *Я мала щастя, що потрапила на навчання до Рівного і там вчителі в інституті відразу мені сказали: «Ти, Еля, мусиш відразу працювати з фольклором Підляшшя. Маємо такий предмет, як розшифровка пісень, ти маєш працювати з піснями, які привезеш до нас з Підляшшя. Тому, коли я приїхала додому на перші зимові канікули, то кого я мала запитати, як не брата, який вже орієнтувався в регіоні, і сестри, яка видала пісенник з піснями записаними на Підляшші? І з цим матеріалом, який я привезла до Рівного, працювала протягом п'яти років.*

Так почалась вже майже тридцятилітня праця з колективами та дітьми і молоддю як у колективах, так і в школі і садочку.

– *Ця артистична діяльність ніколи не могла би відбутися без допомоги багатьох осіб, які допомагали мені від самого початку моєї музичної пригоди. Два ансамблі, якими керую, не існували б, якби не Управа міста Більськ, гміни Більськ, якби не багато людей з Союзу, які писали проєкти, допомагали у фінансуванні ансамблів. Тому що ансамбль це не тільки репетиції, ансамбль це також концерти, виїзди, майстер-класи і багато всього... Так що я дуже вдячна цим всім особам і інституціям.*

Як наголошують організатори Підляської науково-літературної нагороди, є це форма вшанування людей, які сприяють збереженню, дослідженню та розвитку української культури та мови на Підляшші. Вона виконує й інше завдання – консолідує та згуртовує українську громаду, підвищує її ранг і статус.

Перші два роки премія була фінансована з гранту Інституту національної свободи, цього року з фондів Підляського воєводства. Можемо лише сподіватися, що попри велику кількість грантових заявок ця ініціатива також знайде джерело фінансування в найближчі роки. Адже, наша українська громада на Підляшші, хоч, може й не така чисельна, але все ж має багато відданих і цінних людей, яких можна було б відзначити, а перш за все – показати цінність і вагу їхньої праці.

Славомир САВЧУК
Польське радіо Білосток
Фото Ю. Гаврилюка

eprasa.pl 444a55eccf

Wieści z podlaskich miast i wsi

BIAŁYSTOK. 30 września – 7 października odbyła się ósma edycja festiwalu „Kierunek Wschód” – przeglądu teatralnego prezentującego kulturę pogranicza, w tym przedstawienia zza wschodniej granicy Polski, a także z Ameryki. W trakcie tegorocznego wydarzenia zaprezentowano sztukę teatralną „Cafe 1933”. Choć był to spektakl w języku czeskim, wystawiany przez Praski Teatr Miejski, to zagrali w nim ukraińscy aktorzy. Poruszał on temat Wielkiego Głodu w Ukrainie.

PODLASKIE. W **październiku** Polski Czerwony Krzyż w Białymstoku otworzył cztery nowe Centra Integracji w województwie podlaskim: Sokółce, Łomży, Suwałkach i Hajnówce. Celem ich działalności będzie udzielenie wsparcia osobom, które były zmuszone opuścić swój kraj, w tym uchodźcom wojennym z Ukrainy. W każdej z nowych placówek zaplanowano spotkania z psychologiem, zajęcia kreatywne dla dzieci oraz różnego rodzaju spotkania integracyjne, m.in. wigilijne, wielkanocne, z okazji Dnia Kobiet czy ogniska. Będzie też prowadzona nauka języka polskiego. To odpowiedź na zainteresowanie działalnością tego rodzaju placówek w regionie.

Dotychczas Centrum Integracji przy PCK działało jedynie w Białystoku (*na foto*). Aktywnie prowadziło ono działalność na rzecz uchodźców. Nowe Centra Integracji w województwie podlaskim będą się wzorować na działalności istniejącej już placówki w Białymstoku.

POLICZNA. 4 października w świetlicy wiejskiej w Policznej odbyło się „Święto pieczonego ziemniaka”. Były występy muzyczne, konkursy z nagrodami, poczęstunek i ognisko. Zaśpiewali Amelia Pietroczuk z Policznej, która kultywuje tradycje śpiewacze swojej wsi i regionu, „Żawaranki” z Mochnatego, zespół wokalny z Morza oraz „Werwoczki” z Orli.

Imprezę zorganizowali Koło Gospodyń Wiejskich „Kładeczka” w Policznej oraz Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Kleszczelach.

HAJNÓWKA. 12 października w Hajnowskim Domu Kultury odbył się wernisaż prac Oleny Sarzhenko (Олена Сарженко) „Mój głos” (*na foto z kwiatami*). Wystawa prezentowała dorobek graficzny artystki ukraińskiej, która od 2022 r. mieszka na Podlasiu. Zostały na niej pokazane plakaty poświęcone ekologii, wojnie i kulturze, które powstały w ostatnich dwóch latach.

Olena Sarzhenko to artystka, grafik, ilustratorka, projektantka i fotografka pochodząca spod Charkowa. Na wernisażu opowiedziała o własnej twórczości, treści i przekazie swoich prac, a także o zastosowanych technikach plakatowych. Z piosenką ukraińską „Wyszywanka” wystąpiła Oliwia Kozak ze Studia Piosenki HDK.

Wystawę można było oglądać do **5 listopada**.

17 października z Oleną Sarzhenko spotkali się w HDK uczniowie II Liceum Ogólnokształcącego z Dodatkową Nauką Języka Białoruskiego w Hajnówce.

Z kolei **19 października** w pracowni plastycznej Hajnowskiego Domu Kultury miały miejsce warsztaty ze sztuki plakatu „Co chcesz powiedzieć światu” prowadzone przez artystkę ukraińską. Uczestnicy poznawali tajniki tej sztuki i tworzyli swój plakat z własnym przekazem. Ich prace można było oglądać na wystawie w galerii HDK do **26 października**.

CZEREMCHA. 19 października w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremsze odbyła się zabawa z okazji Dnia Seniora organizowana przez Urząd Gminy Czeremcha, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Gminny Ośrodek Kultury w Czeremsze. W części artystycznej wystąpił ukraiński zespół folklorystyczny „Hiłoczka” pod kierownictwem Ireny Wiszenko.

BIELSK PODLASKI. 22-24 października w sali teatralnej Bielskiego Domu Kultury odbywały się przesłuchania dorocznego konkursu recytatorskiego „Trójgłos Poetycki”. W tym roku odbyła się jubileuszowa 25. edycja. Wzięła w niej udział ponad setka recytatorów w różnym wieku – od dzieci w wieku przedszkolnym po seniorów. Głównie byli to uczniowie z Bielska Podlaskiego, jednak zaprezentowali się również deklamatorzy w Orli, Białegostoku, Hajnówki, a nawet z Włodawy.

Tradycyjnie uczestnicy wykonywali dwa utwory – po polsku i w wybranym przez siebie języku mniejszości narodowej, najczęściej po ukraińsku lub białorusku.

Wśród laureatów nie zabrakło deklamatorów poezji ukraińskiej.

W kategorii „przedszkola” jedno z czterech pierwszych miejsc zajęła Julia Falkowska z Przedszkola Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim. Również z tego przedszkola były pozostałe laureatki konkursu, recytujące wiersze ukraińskie – Karolina Buvozhonova, zwyciężczyni II miejsca, Julia Golonko – laureatka III miejsca oraz Anastazja Ostaszewska i Izabela Derlukiewicz, które otrzymały wyróżnienie.

Ponadto w konkursie wzięli udział uczniowie klas ukraińskich ze Szkoły Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim. Również oni znaleźli się wśród nagrodzonych.

W kategorii „klasy I-III” II miejsce zajęły Nina Iwaniuk z kl. IIA oraz Mariia Potapova z kl. IIIA. Wyróżnienia otrzymały Nadia Waszkiewicz z kl. IIA i Anna Białokozowicz z kl. IA.

W kategorii „klasy IV-VI” I miejsce zdobyła Nikola Hołodok z kl. VIA, II miejsce – Konrad Seweryn z kl. IVA oraz Mykhaylo Potapov z kl. VIA, a III miejsce – Natalia Białokozowicz z kl. IVA.

W kategorii „klasy VII-VIII” najlepsza okazała się Nela Karczewska z kl. VIIA. II miejsca powędrowały do Anny Reszetnikow z kl. VIIA oraz Natalii Borowskiej z kl. VIIA. III miejsce zdobyła Julia Monachowicz z kl. VIIA.

Konkurs zorganizował Bielski Dom Kultury.

ORLA. 26 października w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli odbył się jubileusz 15-lecia działalności artystycznej zespołu „Werwoczki”. Gościnnie wystąpiły zespoły: „Rodyna” z Dubiażyna, „Dobryna” z Białegostoku, „Malinki” z Malinnik, „Orlanie” z Orli, a

eprasa.pl 444a55eccf

także Wołodymyr Rewa, który niemalże od samego początku kieruje „Werwoczkami”. Z wyjątkiem grupy „Orlanie”, która zaśpiewała po białorusku, wszyscy wykonawcy wystąpili z repertuarem ukraińskim. Były życzenia i prezenty (*na foto*), a także kilkakrotnie odśpiewywane „Mnohaja lita”.

Podczas koncertu odbyła się promocja drugiej już płyty zespołu „Dziewczyny z werwą”. Znalazły się na niej piosenki ukraińskie w stylu estradowym, które są obecnie w repertuarze grupy. Więcej o jubileuszu na str. 13.

BIAŁYSTOK. 29 października marszałek województwa podlaskiego Łukasz Prokorym powołał Aleksandra Wasyluka na stanowisko doradcy społecznego ds. mniejszości narodowych i etnicznych.

Jak podkreśla nowy doradca, priorytetem jego działalności będzie wsparcie dla inicjatyw kulturalnych i edukacyjnych, a także współpraca z samorządem i organizacjami reprezentującymi mniejszości. *Reprezentuję zarówno mniejszość narodową, jak i mniejszość związaną z wyznaniem prawosławnym. A jeżeli chodzi o mniejszość narodową, to najbliżej mi do mniejszości białoruskiej i ukraińskiej* – mówił na antenie Radia Białystok.

Aleksander Wasyluk to prezes stowarzyszeń Orthnet i Ośrodek Białowieża, redaktor portalu edukacyjnego o fotografii Szeroki Kadr; współtwórca portali internetowych cerkiew.pl i orthphoto.net; aktywista i społecznik, od ponad 30 lat działający w organizacjach pozarządowych, m.in. w Bractwie Młodzieży Prawosławnej w Polsce. W ostatnich wyborach do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej kandydował z Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Trzecia Droga Polska 2050 Szymona Hołowni – Polskie Stronnictwo Ludowe.

Nowy doradca jest częstym uczestnikiem imprez ukraińskich w regionie. Rokrocznie można podziwiać jego zdjęcia z festiwalu „Na Iwana, na Kupała” odbywającego się w Dubiczach Cerkiewnych.

BIAŁYSTOK. 29 października laureaci ogólnopolskiego konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów” odebrali od władz województwa podlaskiego specjalne podziękowania i nagrody. Wśród wyróżnionych znalazły się specjały z Moszczony Królewskiej oraz Hołodów. Za „Mielnickie korowajczyki weselne” nagrodzę otrzymała Helena Datczuk z Koła Gospodyń Wiejskich „Zielona Dolina” z Moszczony Królewskiej, a za „Podpiwek” – Wiera Pawluczuk z Koła Gospodyń Wiejskich „Hołodzianki” z Hołodów.

Finał tegorocznej edycji jednego z najstarszych konkursów kulinarnych w Polsce odbył się **28 września** w Poznaniu. Województwo podlaskie osiągnęło tam rekordowy wynik, zdobywając aż osiem kulinarnych „Pereł”.

MILEJCZYCE. 8-11 listopada w budynku dawnej synagogi w Milejczycach odbywały się „Wielokulturowe Spotkania Muzyczne”. Pierwszy dzień imprezy był poświęcony kulturze białoruskiej, drugi – tatarskiej, trzeci – ukraińskiej, a czwarty – polskiej.

10 listopada w ramach dnia ukraińskiego odbyły się warsztaty kulinarne poświęcone daniom ukraińskim, a z koncertem wystąpił zespół folkowy „Czeremszyna” z Czeremchy.

„Wielokulturowe Spotkania Muzyczne” zorganizowali Gminny Ośrodek Kultury w Milejczycach, Wójt Gminy Milejczyce oraz Rada Gminy Milejczyce.

BIAŁYSTOK. 9-19 listopada z wizytą w województwie podlaskim przebywała 13-osobowa grupa studentów z Ukrainy. Brali oni udział w programie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności „Study Tours to Poland”, realizowanym przez Fundację Liderzy Przemian we współpracy z Fundacją Borussia oraz Fundacją Tutaka. W ramach projektu organizowane są wizyty studyjne w Polsce, których celem jest dzielenie się polskim doświadczeniem, przybliżenie realiów życia w Polsce oraz Unii Europejskiej, a także rozwój i wzmocnienie kontaktów pomiędzy liderami z Europy Wschodniej a Polakami oraz polskimi instytucjami.

W ciągu 10 dni studenci z różnych regionów Ukrainy spotykali się m.in. z przedstawicielami władz, samorządów, organizacji pozarządowych, instytucji nauki i kultury, mediów. Brali udział w różnorodnych warsztatach, uroczystościach z okazji Narodowego Święta Niepodległości Polski, zwiedzali Białystok oraz wyjeżdżali do Gródka i Supraśla, gdzie poznawali wielokulturowość regionu.

BIAŁYSTOK. 20 listopada w Białymstoku odbyła się konferencja prasowa inaugurująca program „Bezpieczna kanalizacja dla zdrowego środowiska”. To wspólne przedsięwzięcie Białegostoku i Łucka, które jest realizowane w ramach Programu Interreg Next Polska-Ukraina 2021--2027. Jednym z jego głównych celów jest poprawa gospodarki ściekowej, uszczelnienie kanalizacji, lepsza ochrona rzek Białej w Białymstoku i Styr w Łucku. Ponadto projekt ma służyć podnoszeniu kwalifikacji przez pracowników w Białymstoku i Łucku, zaplanowano konferencje, szkolenia, wizyty studyjne w przedsiębiorstwach wodno-kanalizacyjnych w Polsce, edukację mieszkańców.

Na poprawę jakości kanalizacji Wodociągi Białostockie i przedsiębiorstwo Lutskvodokanal w Łucku w Ukrainie otrzymają prawie 2,4 mln euro z UE (ogólna wartość projektu to 2,6 mln euro). Projekt potrwa dwa lata, do drugiej połowy 2026 r.

Ukraiński Łuck jest od lat miastem partnerskim Białegostoku. Wspólny projekt nadaje polskiemu wsparciu dla Ukrainy i partnerstwu obydwu miast wymiar konkretnych działań w zakresie gospodarki komunalnej i ochrony środowiska.

CIECHANOWIEC. 24 listopada w Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu odbyło się podsumowanie XVII Konkursu na Najlepiej Zachowany Zabytek Wiejskiego Budownictwa Drewnianego w Województwie Podlaskim w 2024 r. Do siedemnastej edycji konkursu zgłoszonych zostało 28 obiektów. Nagrodzono zagrodę, siedem domów i spichlerz.

Pierwszą nagrodę (6,7 tys. zł) otrzymał mieszkający na co dzień w Warszawie Cezary Mąka, który skrupulatne odtworzył XIX-wieczny drewniany dom w Łoknicy (gm. Bielsk Podlaski).

Trzy drugie nagrody (po 4,5 tys. zł) otrzymali Wanda i Józef Wasilewscy za zagrodę w Jasionowie (gm. Lipsk), a także Elżbieta i Mirosław Mikołajukowie za dom z Plutycz (gm. Bielsk Podlaski) oraz Małgorzata Trofimiuk i Agnieszka Kels, również za dom z Plutycz. Jedną z pięciu III nagród otrzymał Antoni Zbigniew Pykało za spichlerz w Ossolinie (gm. Siemiatycze).

Dzięki konkursowi w ciągu 17 lat organizatorom, czyli Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu, udało się udokumentować ok. 900 drewnianych zabytkowych obiektów. Ponad sto z nich nagrodzono.

Ludmiła ŁABOWICZ

Foto autorki artykułu

eprasa.pl 444a55eccf

Осіннє свято української культури та його учасники

Чотири дні, сім місцевостей, сім концертів, п'ять театральних вистав для дітей та одна для дорослих, близько тридцяти колективів та сотні виконавців. Так можна коротко охарактеризувати 33-й Фестиваль української культури «Підляська осінь», який проходив з 17 по 20 жовтня 2024 року.

Крім сухих даних, існують також нематеріальні цінності, які створюють атмосферу заходу: краса музики і танцю, участь у своєрідному святі української культури, інтеграція громади, хвилювання виконавців, зустріч на сцені старих друзів і нових ансамблів з Підляшшя, інших регіонів Польщі та України.

Фестиваль української культури Підляшшя відбувається вже тридцять третій раз. Варто згадати, що його нумерація починається з історичної події – першого великого українського фестивалю на землях над Бугом і Нарвою – «Музичних діалогів над Бугом», який був організований у 1991 році в Мельнику. Це був захід під відкритим небом і перша така широка презентація української культури як місцевої, так і у виконанні гостей з України. Сьогодні захід у Мельнику вже не має суто українського характеру, а є презентацією культур національних меншин, але осінній фестиваль, організований Союзом українців Підляшшя, випливає з його традиції.

Що цікаво, на мельницькому фестивалі у 1991 році більше було виконавців з України ніж з Підляшшя, бо приїхало тоді 12 колективів, дуетів та солістів, переважно з Луцька, оскільки звідти були його співорганізатори, але також і з інших частин України. Підляшшя репрезентувало 10 ансамблів і були це переважно фольклорні співочі групи. Сьогодні пропорції є іншими та віддзеркалюють стан організованого українства в регіоні.

Цьогорічний фестиваль вже традиційно завітав до повітових міст: Більська, Гайнівки і Сім'ятич та столиці Підляського воєводства Білостоку. Також, згідно з традицією,

eprasa.pl 444a55eccf

театральні вистави для дітей не оминули Черемхи і були представлені ще в інших місцевостях, насамперед там, де ведеться навчання української мови. В цьому році новим пунктом на мапі концертів «Підляської осені» стали Дубичі-Церковні. А вже згідно з фестивальним сценарієм захід починався концертом у Нарві.

Постійним слухачем на фестивальних концертах у цій місцевості є Іван Филимонюк, який згадував про те, як у Нарві проходили колись «Польсько-українські музичні зустрічі».

— Була велика імпреза і було вельми багато людей. Хвалимо цю імпрезу, яка організується на терені Нарви, Більська, Гайнівки, Черемхи, Білостоку. Люди також є захоплені, що ми цю традицію тримаємо, переказуємо з покоління на покоління, щораз то меншим – дітям нашим, щоб вони це продовжували і маємо надію, що будемо продовжувати імпрези – цю музику, український фольклор, мову.

eprasa.pl 444a55eccf

Вже від довшого часу є окреслена схема концертів «Підляської осені», де на сценах презентовані є місцеві колективи, гурти з регіону і, звісно, виконавці з України – як зірки концертних зустрічей. Помітним є однак те, що кожного року збільшується присутність на сценах саме цих місцевих, «гмінних» виконавців. Для прикладу, у Нарві були це нарвянські «Хабри» під керівництвом Алли Каменської та хор «Гармонь» з Лосінки, яким диригує Марія Пашко. Ця активність місцевих ансамблів може бути також у певній мірі ефектом Конкурсу української пісні «З підляської криниці», у якому бере участь багато гуртів та солістів з регіону і які хочуть потім виступати на українських заходах. Підтверджує цю тезу голова Союзу українців Підляшшя і координаторка фестивалю Марія Рижик, яка каже, що артисти дуже хочуть виступати, а особливо в цих менших місцевостях люди чекають на такі концерти.

Чекають також у місті, в якому живе зараз багато осіб, що походять з таких осередків, як Нарва, Більськ чи Гайнівка. У Білостоці, бо про нього мова, є також багато колективів, які представля-

eprasa.pl 444a55eccf

ють українські пісні. Є це перш за все «господарі» українських заходів у столиці регіону – фольклорний ансамбль «Добрина» чи лауреат конкурсів «З підляської криниці» – колектив «Мікрон».

Є також нове явище, викликане російською повномасштабною агресією на Україну і тим, що від 2022 року живуть серед нас біженці з України. Як то є у випадку українців – «пісня лікує душу» – почали вони гуртуватись для спільного співання українських пісень, створили колективи, до яких запросили також іноземців з інших країн і громадян Польщі.

В цьогорічній «Підляській осені» взяли участь два такі колективи – «Росава» та «Калина». Засновницею і керівничкою цього другого є Інна Добровольська, яка до війни працювала на Запорізькій атомній електростанції у Енергодарі. Розповідає, як почалась участь ансамблю у культурних подіях підляських українців.

— Початок співпраці був минулого року. Запросили нас на колядування до Черемхи і від цього почався наш спільний шлях з Союзом українців Підляшшя. Потім ми приймали участь у конкурсі «З підляської криниці». Влітку не змогли, на жаль, поїхати на цю купальську подію, але творилось там біля кордону, а в нас біженці з України і люди з Білорусі і трошки побоялися. Однак дуже ми чекали цього дня, колу буде такий великий фестиваль у Білостоці.

На головній сцені фестивалю в Більському будинкові культури, побіч постійних і визнаних учасників фестивалю, як «Ранок» чи «Родина», також виступав колектив, який з'явився у зв'язку з присутністю в регіоні громадян України. Фольклорний гурт «Думка» виник у 2022 році, керувала ним Юлія Панасюк, яка зараз працює з білостоцькою «Росавою». Гурт поміняв склад і формулу, віднедавна керує ним Анна Литвинчук – диригентка церковного хору з Більська, а співає в ньому Віра Лащук.

— Трішки треми було, але думаю, що енергія була в нас – говорить учасниця більського колективу. – *Багато на залі людей, ми з Більська, то всі майже знайомі. Ми задоволені. Співаємо в церковному хорі з нашою диригенткою, а вона з України і запросила нас до цього колективу. Ми всі ті пісні знаємо, повторяємо і учимося нових. Як ще є така можливість показати людям, то будемо старатись розвиватися, нових пісень учитись. Підтримати традиції, ті пісні, які ще наші батьки знали, і переказувати їх далі, для наших дітей, щоб ця культура не зникала.*

Постійним учасником «Підляської осені» та інших культурних заходів Союзу українців Підляшшя є популяризатор української пісні у підваршавському Легіонові Петро Романів. Заснував він там ансамбль «Два кольори», в якому співають переважно поляки. Пан Петро та його ансамбль бере участь у підляських конкурсах і культурних заходах, так що на фестивалі почуває себе майже як вдома.

— Їдемо вже як до себе, – говорить співак і акордеоніст. – *Й колективи нас знають, вітаються, пригощають солодощами. «О, Варшава приїхала», а я кажу: «Ні – Легіоново», бо ж то правда. Приємно і мило бути тут сьомий рік. Спочатку побачили ми, що є такий*

eprasa.pl 444a55eccf

фестиваль, приїхали, а потім вже й на конкурси, і на фестивалі. А українська пісня має цю велич.

Незважаючи на це, що сьогодні на фестивалі могли б виступати лише підляські колективи і виповнили б вони програму, однак завжди глядачі особливо чекають ансамблів з України. В минулих роках зірками заходу були часто великі народні ансамблі пісні і танцю, професіональні колективи, але пандемія, а особливо пізніше війна довели до цього, що важко їх запросити. Приїзд чоловіків артистів є дуже обмежений, неповні склади та брак певності, чи ансамблі доїдуть на концерти – це все не сприяє реалізації фестивальних сценаріїв. Тим не менше, вдалось і на цей раз привезти і показати підляшукам колективи з України, які і заспівали, і затанцювали.

Зразковий фольклорний гурт «Перлинка» зі Славути вже побував раніше на Підляшші.

— Два роки тому приїжджав інший склад, це були лише діти. А цього року ми ще взяли жінок з собою і то вже вийшов такий молодіжно-дорослий колектив. Тішимося тому, що завжди тут гарно приймають і я бачу, що за два роки виріс професійний рівень учасників. Ми просто насолоджуємось їхніми виступами – піснями, танцями, навіть строями сценічними. Дуже гарно.

А зразковий ансамбль танцю «Полісяночка» Міського будинку культури в Рівному на «Підляській осені» дебютував. Його концертмейстер Ольга Жемчугова-Копилова говорить, що виступи за кордоном це для колективу важливе завдання.

— Ми тут перший раз і це для нас знаковий концерт і така відповідальна місія, тому що колективи за кордоном зберігають свою традицію, а ми, які живемо у себе в Україні, маємо також плекати ці традиції, не менше чим українці, які живуть за кордоном і слід нам показати високий рівень.

Це, що на «Підляській осені» створює атмосферу свята традиції і культури, то у великій мірі зустріч поколінь і багата присутність молоді – колективів «Ранок» чи «Гілочка», також учасників студії естрадної пісні з Більська та Гайнівки.

Не диво, що в програмі фестивалю є також День української культури, якого в Більському будинкові культури проводить Початкова школа № 4 в Більську, де ведеться навчання української мови. До наймолодших спрямовані також були театральні вистави Театру ляльок з Рівного, якого актори представили пригоди маленького автомобільчика Жужика. Щоб було більш зрозуміло, вони до наших підляських дітей говорили повільніше.

Не можна не згадати також про театральну виставу для дорослих, яку на фестивалі представили актори аматори з Дубна. Була це написана говіркою п'єса «Тімошка» Олени Алексіюк – її створення і перенесення на сцену, це справжній феномен.

Отже 33-ій фестиваль за нами. Як завжди, організований не без проблем, з випрацьованою роками загальною програмою, але й із чимось новим, що можна продовжувати також у наступних осінніх зустрічах з українською піснею, танцем і словом.

Славомир САВЧУК
Польське радіо Білосток
Фото Ю. Гаврилюка

eprasa.pl 444a55eccf

Zespół „Werwoczki” świętował swoje 15-lecie działalności artystycznej, co stało się okazją do uroczystych obchodów, pełnych muzyki i wspomnień. Jubileuszowy koncert, który odbył się 26 października w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli, zgromadził licznych widzów, w tym lokalną społeczność, sympatyków zespołu, przedstawicieli władz oraz rodziny i przyjaciół członków grupy.

Od piętnastu lat na scenie

Jubileusz zespołu „Werwoczki” z Orli

Podczas wydarzenia zespół zaprezentował najpiękniejsze utwory z bogatego repertuaru, odwołującego się do tradycji i kultury ukraińskiej. Były to w większości pieśni ludowe we współczesnej aranżacji. Występy były uzupełnione pięknymi strojami, które nadały wydarzeniu niezwykłego kolorytu i autentyczności.

Jednym z ważnych momentów wieczoru była premiera nowej płyty zespołu, która podsumowuje ich dotychczasową działalność artystyczną i przedstawia świeże interpretacje tradycyjnych pieśni ukraińskich. Nowe utwory wykonane na żywo spotkały się z entuzjastycznym przyjęciem publiczności. Płyta stanowi połączenie tradycyjnych melodii ze śpiewem estradowym, podkreślającym unikalny styl „Werwoczok”.

Gościnnie na koncercie wystąpiły zespoły: „Orlanie” z Orli, „Malinki” z Malinnik, „Rodyna” z Dubiażyna, i „Dobryna” z Białegostoku.

Obchody 15-lecia były również okazją do podziękowań. Członkowie zespołu wyróżnili osoby, które przyczyniły się do sukcesu „Werwoczok”, m.in. instruktora muzycznego Wołodymyra Rewę z Ukrainy, który współpracuje z dziewczynami od 15 lat.

– *Na początku zebrało się tu mnóstwo ludzi i pomyśleliśmy, czemu by nie stworzyć jakiegoś fajnego zespołu. Wielu z nich umiało dobrze śpiewać, pośpiewaliśmy trochę popularne piosenki i całkiem nieźle nam wychodziło. Potrzebny był jednak instruktor, więc skontaktowałam się z Jurą Kowalczukiem z Równego. On tu do nas przyjeżdżał kilka miesięcy, ale doszedł do wniosku, że uczy innego śpiewu i lepiej nas poprowadzi Wołodymyr Rewa. I tak już zostało* – wspominała początki Małgorzata Bakunowicz, jedna z członkiń „Werwoczok”.

Życzenia do zespołu kierowali lokalni działacze, samorządowcy, liderzy miejscowych organizacji, takich jak Związek Ukraińców Podlasia, oraz liczni przyjaciele. Szczególne podziękowania skierowano do publiczności, która przez lata wspierała zespół swoją obecnością na koncertach i wydarzeniach kulturalnych.

– *Świętujemy dzisiaj ważny jubileusz* – podkreślał wójt gminy Orla Leon Pawluczuk. – *Przez te 15 lat Panie dały się poznać w całym naszym powiecie, województwie, a i poza nim. Pięknie śpiewają i przekazują bardzo dobrą energię. Myślę, że są takim zespołem lubianym, a nawet uwielbianym w naszych okolicach. Cieszymy się, ponieważ ważne są kultura, tradycja, język. Niestety w dzisiejszych czasach młodzież już niekoniecznie chce mówić po-swojomu, a taki przekaz ze sceny, mam nadzieję, może motywować młodsze pokolenie.*

– *Trzeba powiedzieć, że zespół „Werwoczki” jest stałym gościem na naszych wydarzeniach ukraińskich. Dziewczęta występują na naszych konkursach, koncertach, festiwalach. Dziękujemy Wam za to* – mówiła ze sceny przewodnicząca Związku Ukraińców Podlasia Maria Ryżyk.

Na zakończenie koncertu nie zabrakło wspomnień i anegdot z życia zespołu. Uczestnicy wydarzenia mieli także okazję zobaczyć wystawę zdjęć dokumentujących historię „Werwoczok” od ich początków aż po dzień dzisiejszy.

Jubileuszowe obchody 15-lecia działalności zespołu były nie tylko okazją do świętowania, lecz także podkreślenia, jak ważną rolę zespół odgrywa w kultywowaniu i promowaniu dziedzictwa kulturowego. Ich pasja i zaangażowanie są inspiracją dla kolejnych pokoleń miłośników folkloru.

Anna PABJAN
Fot. autorki artykułu

eprasa.pl 444a55eccf

Na początku września ponownie zabrzmiał dzwonek i uczniowie wrócili do swoich obowiązków szkolnych. To już 31. rok, w którym w szkołach województwa podlaskiego odbywają się lekcje języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej. Zajęcia języka ojczystego są też prowadzone na poziomie przedszkolnym. Niestety, tak jak w latach ubiegłych nie uczą się go licealiści. Jak wygląda początek roku szkolnego 2024/2025 jeśli chodzi o nauczanie języka ukraińskiego w regionie?

I znowu w szkolnych ławkach...

O sytuacji nauczania języka ukraińskiego na Podlasiu w nowym roku szkolnym

Podobnie jak w zeszłym roku nauczanie jest prowadzone w sześciu placówkach województwa podlaskiego. Są to: Przedszkole Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim, Szkoła Podstawowa nr 4 im. Adama Mickiewicza w Bielsku Podlaskim, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze, Niepubliczna Szkoła Podstawowa św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, Przedszkole Samorządowe nr 26 Integracyjne im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku oraz Szkoła Podstawowa nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku. Jak więc widać, lekcje języka ukraińskiego odbywają się w dwóch przedszkolach oraz czterech podstawówkach w trzech miejscowościach – Bielsku Podlaskim (dwie placówki), Czeremsze (jedna placówka) i Białymstoku (trzy placówki). Taki stan utrzymuje się już od wielu lat.

Jak wyglądają statystyki, jeśli chodzi o nauczanie w poszczególnych przedszkolach i szkołach?

Nie będzie zaskoczeniem stwierdzenie, że największym zainteresowaniem zajęcia ukraińskiego cieszą się w bielskiej Dziewiątce, w której przedszkolacy oprócz nauki języka literackiego, poznają gwarę oraz biorą udział w zajęciach rękodzielniczych z twórcami ludowymi w ramach programu „Ku tradycji". Na początku listopada 2024 r. na zajęcia w Przedszkolu Nr 9 Leśna Polana w Bielsku Podlaskim uczęszczało 152 dzieci.

Powoli stabilizuje się sytuacja w klasach ukraińskich w bielskiej Czwórce. Widoczny w ostatnich latach spadek liczby dzieci w tej szkole wiązać należy z kilkoma czynnikami. Przede wszystkim wskutek likwidacji gimnazjów w 2019 r. zmniejszyła się liczba klas ukraińskich. Następnie pojawiła się pandemia, w związku w czym szkoły musiały przejść na naukę zdalną, a to jak wiadomo miało wpływ na komfort i jakość nauczania. Możliwe że jako konsekwencja pandemii, w 2022 r. pojawił się problem związany z naborem odpowiedniej liczby dzieci do oddzielnej klasy pierwszej. Na zmniejszenie liczby uczniów rok później wpłynęło także to, że odeszły dwie liczne ukraińskie klasy ósme.

W bieżącym roku szkolnym w Szkole Podstawowej nr 4 im. Adama Mickiewicza w Bielsku Podlaskim w klasach ukraińskich uczy się 102 uczniów. Taka sama liczba była w roku ubiegłym.

eprasa.pl 444a55eccf

Na szczęście, nie zmienia się sytuacja w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Czeremsze i podobnie jak w zeszłym roku ukraińskiego w pięciu grupach uczy się 51 uczniów. Warto dodać, że łącznie w szkole uczy się 130 dzieci, z czego język białoruski jako język „ojczysty" w tym roku wybrało 10 uczniów.

Podobnie jak w Czeremsze, nie zmienia się sytuacja w Niepublicznej Szkole Podstawowej św. św. Cyryla i Metodego w Białymstoku, gdzie języka ukraińskiego uczy się 21 uczniów. Szkoła prawosławna to druga obok czeremszańskiego zespołu szkół placówka w Podlaskiem, w której dzieci mają do wyboru dwa języki mniejszości narodowych – ukraiński i białoruski.

Spadek liczby dzieci uczących się języka ukraińskiego zanotowano z kolei w Szkole Podstawowej nr 9 im. 42 Pułku Piechoty w Białymstoku. Podczas gdy w ubiegłym roku na ukraiński uczęszczało tam 32 uczniów, w tym roku jest to 18 osób.

Bez zmian wygląda sytuacja w punkcie międzyprzedszkolnym, który już wiele lat funkcjonuje przy Przedszkolu Samorządowym nr 26 Integracyjnym im. Joanny Strzałkowskiej-Kuczyńskiej w Białymstoku. Na popołudniowe zajęcia przyjeżdża tam ośmioro dzieci.

Łącznie w nowym roku szkolnym nauką języka ukraińskiego w województwie podlaskim we wszystkich wspomnianych wyżej placówkach jest objętych **352 dzieci i młodzieży** z przedszkoli i szkół podstawowych (o 19 mniej w porównaniu z rokiem ubiegłym), z czego 262 w Bielsku Podlaskim (spadek), 51 w Czeremsze (bez zmian) i 61 w Białymstoku (spadek).

Niestety, tendencje spadkowe w nauczaniu języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej w województwie podlaskim są widoczne już od kilku lat. Negatywne zjawiska związane są nie tylko ze wspomnianą wcześniej likwidacją gimnazjów czy pandemią, ale też w dużej mierze z coraz szybszymi procesami asymilacyjnymi. Jeszcze w drugiej połowie lat 90., gdy ruszały pierwsze grupy ukraińskie w podlaskich placówkach, a nawet na początku nowego tysiąclecia, byli uczniowie, którzy posługiwali się gwarą. Powoli jednak dorastało nowe pokolenie, które gwarą już nie mówiło, ale przynajmniej było z nią osłuchane, bo *po-swojomu* rozmawiali dziadkowie, a nawet rodzice. Dziś coraz częściej na lekcje ukraińskiego trafiają uczniowie, dla których nauka tego języka przypomina naukę języka obcego. I już nawet nie chodzi o to, że rodzice „chronią" swoje pociechy przed wpływem „wiejskiego" języka, ale o to, że powoli zrywa się nić łącząca ze wsią, a tym samym z tradycjami i językiem przodków. Po prostu dzieci nie słyszą już gwary, bo *po-swojomu* nie mówią ani ich rodzice, ani nawet dziadkowie.

Przez lata rodzice, nawet jeżeli nie mieli ukraińskiej świadomości narodowej, zapisywali dzieci na zajęcia, bo wiedzieli, że poznają na nich zwyczaje dziadów-pradziadów, nauczą się śpiewać *po-swojomu* itd. Dziś, gdy zrywa się kontakt z tradycją i językiem, gdy dzieci nie mają ani babci, ani nawet prababci na wsi, gdy coraz popularniejsza staje się deklaracja narodowa „jestem Polakiem, ale prawosławnym", trudno oczekiwać, że na lekcje „niepotrzebnego" języka będą zapisywać się tłumy.

Przez wiele lat nauczanie języka ukraińskiego w województwie podlaskim było stabilne, a nawet z pewnymi tendencjami do wzrostu. Rokrocznie przez ponad 20 lat rosła liczba dzieci uczących się ukraińskiego, i choć był to najczęściej niewielki wzrost – o kilku czy kilkunastu uczniów rocznie – to w perspektywie lat dawało całkiem dobre rezultaty. Czy ostatnie lata są zapowiedzią nowej tendencji – spadkowej? A może powoli po zawirowaniach w szkolnictwie sytuacja zacznie wracać do tej sprzed lat?

Kwestią, która wciąż jest nierozwiązana, jest obecność dzieci z Ukrainy, które zwłaszcza po napaści rosyjskiej na ten kraj masowo zasiliły placówki szkolne nie tylko w regionie. Oficjalnie nie mogą one uczęszczać na lekcje języka ukraińskiego, który jest zarezerwowany dla obywateli RP. Czy zmiana przepisów w tym zakresie wpłynie na poprawę statystyk? Wydaje się że tak. Choć czy zmieni się tendencja spadkowa ostatnich lat, która pokazuje, że coraz mniej polskojęzycznych już potomków *ruśkich* z pochodzenia dzieci jest zainteresowanych nauką języka ukraińskiego jako ich ojczystego? Raczej trudno na to liczyć… Chociaż kto wie?

Ludmiła ŁABOWICZ

Foto autorki: Dzień Kultury Ukraińskiej dla dzieci oraz z udziałem dzieci uczących się języka ukraińskiego w Bielsku Podlaskim w ramach Festiwalu Kultury Ukraińskiej na Podlasiu „Podlaska Jesień".

eprasa.pl 444a55eccf

Powrót do Korzeni: Ukraińska Paleta Artystyczna w skansenie na Narwią

Nazywam się Katarzyna Wojewoda. Urodziłam się w Bielsku Podlaskim i od pierwszej klasy podstawówki aż do matury śpiewałam w Ukraińskim Zespole Pieśni i Tańca „Ranok", działającym w Bielskim Domu Kultury. Od dzieciństwa mój ojciec zabierał mnie wraz z innymi dziećmi uczącymi się języka ukraińskiego na ogniska, które odbywały się „Pod Witrakom" w Koźlikach. To właśnie na tych ogniskach, na których wszyscy śpiewali repertuar ukraiński, często przy akompaniamencie gitary, nauczyłam się wielu piosenek z Podlasia.

Na studia wyjechałam do Warszawy, ale po kilkunastu latach mieszkania w stolicy postanowiłam z mężem wrócić na Podlasie, do swoich korzeni, i tutaj założyć rodzinę. Przyjaciółka z Warszawy mówiła, że nie zna innej grupy ludzi, którzy przyjechali do stolicy z różnych części Polski, a tęsknią za swoimi rodzinnymi stronami tak bardzo, jak tęsknią ludzie z Podlasia.

Momentem, w którym zaczęłam myśleć o powrocie w rodzinne strony, było przeczytanie książki Anety Prymaki-Oniszk „Bieżeństwo 1915: zapomniani uchodźcy". Zdałam sobie wtedy sprawę, że na Podlasiu jest tyle nieodkrytych rzeczy, niespisanych historii, które – jeśli teraz ich nie wysłuchamy – mogą zniknąć na zawsze. Dzięki tej książce poczułam jeszcze większą więź z Podlasiem. Zrozumiałam, że łączy mnie z ludźmi stąd wspólna historia i przodkowie. Tutaj jestem u siebie, tutaj są moje korzenie. Wszyscy moi przodkowie urodzili się na Podlasiu, nie przyjechali znikąd, nie zostali przesiedleni. I tu jest moje miejsce na ziemi. Musiałam skończyć z nostalgią i podjąć decyzję o przeprowadzce do Białegostoku.

W Warszawie często słyszałam, że nie należy tylko biernie uczestniczyć w życiu kulturalnym, ale czynnie je tworzyć. Podlasie jest doskonałym miejscem do tworzenia kultury.

Skansen w Koźlikach – serce tradycji

Do Skansenu w Koźlikach przyjeżdżałam od dziecka. 35 lat temu był tu jedynie wiatrak typu koźlak. Kolejne budynki, które obecnie znajdują się w tym miejscu, zostały przeniesione z innych wsi. Powstawały na moich oczach: najpierw wiejska chata, potem majsternia, kłunia, koniusznia, bania, pomost nad samą Narwią, a rok temu młyn.

Skansen w Koźlikach jest wymarzonym miejscem, żeby wyrwać się z miejskiego zgiełku. Panuje tu cisza i spokój, może tylko z wyjątkiem wiosny, kiedy na rozlewiskach Narwi przelatuje ogromna liczba ptaków – kaczki, żurawie, gęsi itp. Przyjeżdżamy tu na grzyby, pielimy ogródek, organizujemy spływy kajakowe, warsztaty śpiewu, tańca, instrumentalne, kolędnicze, rzemieślnicze oraz warsztaty dla dzieci.

„Pod witrakom" działa Towarzystwo Przyjaciół Skansenu w Koźlikach, które ma na celu organizację przedsięwzięć o charakterze społeczno-kulturalnym, edukacyjnym oraz integracyjnym, popularyzację kultury tradycyjnej oraz rozwój tożsamości ludności lokalnej. Nieopodal skansenu, we wsi Koźliki, znajduje się cerkiew pw. św. Mikołaja. Z okazji święta patrona cerkwi każdego roku w skansenie organizujemy festyn „Na Mykołu". W tym roku odbył się już czwarty zorganizowany przeze mnie festyn.

Festyn „Na Mykołu" 2024

25 maja 2024 roku w sercu powiatu bielskiego odbył się wyjątkowy festyn „Na Mykołu". Został on zorganizowany z myślą o miejscowej mniejszości narodowej oraz wszystkich osobach zainteresowanych kulturą Podlasia. Wydarzenie stanowiło część inicjatywy „Ukraińska Paleta Artystyczna 2024", której celem jest promowanie lokalnej kultury, tradycji i rzemiosła artystycznego.

eprasa.pl 444a55eccf

Gościem tegorocznego festynu była Aneta Prymaka-Oniszk, pisarka pochodząca z miejscowości Knyszewicze nieopodal Sokółki, autorka książek „Bieżeństwo 1915: zapomniani uchodźcy" oraz „Kamienie musiały polecieć. Wymazywana przeszłość Podlasia". Spotkanie z nią było okazją do rozmów o trudnych doświadczeniach prawosławnej mniejszości w Polsce, doznawanych krzywdach i powojennych mordach. Wysłuchaliśmy historii o pogranicznym sąsiedztwie, o wspólnym życiu i o tym, jak mimo różnic wyznaniowych czy napięć ludzie potrafią żyć obok siebie. Książka „Kamienie musiały polecieć" powinna stać się lekturą obowiązkową dla mniejszości narodowych zamieszkujących Podlasie – nie po to, aby antagonizować środowiska prawosławne i katolickie, ale aby lepiej zrozumieć naszą przeszłość. Okazała się ona uniwersalną opowieścią o mniejszościach zamieszkujących nie tylko Podlasie, ale również inne części Polski. Obecnie książka znalazła się w ścisłym finale konkursu Grand Press na Książkę Reporterską Roku. To niezwykle ważne, że historia mniejszości prawosławnej Podlasia mogła wybić się do szerokiej publiczności.

Po wykładzie mieliśmy okazję wysłuchać koncertu zespołu „Malva Band" z Warszawy, który zagrał powszechnie znane utwory ukraińskie, a potem przygrywał do wspólnych śpiewów przy ognisku.

Inne wydarzenia kulturalne

W tym roku odbyło się jeszcze kilka innych wydarzeń kulturalnych. W lipcu zorganizowaliśmy festyn „Na Wołodymyra". Mieliśmy okazję wysłuchać prelekcji Witalija Michalczuka, pochodzącego z tradycyjnej prawosławnej rodziny z Brześcia nad Bugiem, dotyczącej przypadającego w tym roku 100-lecia autokefalii Polskiej Cerkwi Prawosławnej. Witalij – filozof, przedstawiciel młodego pokolenia, jest absolwentem Prawosławnego Seminarium Duchownego, absolwentem archeologii oraz doktorantem filozofii na Uniwersytecie Warszawskim. Wykład poprzedzony był częścią modlitewną. Po prelekcji zaśpiewał zespół śpiewaczy „Hanok" z Łodzi, którego uczestniczki pochodzą z Podlasia i wykonują tradycyjne pieśni z tego regionu.

Wydarzeń kulturalnych w ramach „Ukraińskiej Palety Artystycznej 2024" nie udałoby się zorganizować bez wsparcia finansowego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podlaskiego.

W trakcie wakacji Towarzystwo Przyjaciół Skansenu w Koźlikach razem z Podlaskim Instytutem Kultury zorganizowało „Meandry" – Letnią Szkołę Muzyki Tradycyjnej, podczas której były prowadzone warsztaty śpiewu o różnych stopniach zaawansowania uczestników oraz warsztaty taneczne. Warsztaty były dedykowane nie tylko osobom zaawansowanym, ale również początkującym, które dopiero rozpoczynają swoją przygodę z podlaską muzyką tradycyjną. Pod okiem profesjonalnych prowadzących uczestnicy mogli poznać historię i tradycje ukraińskiego śpiewu i tańca, zaznajomić się z różnorodną stylistyką oraz zrozumieć ich znaczenie w kontekście kulturowym. Mieli też okazję szlifować swoje umiejętności śpiewacze, taneczne, a także pogłębiać wiedzę dotyczącą lokalnej gwary, tradycji i zwyczajów.

Podczas „Meandrów" odbyła się również potańcówka, warsztaty wikliniarskie, wystawa zdjęć autorstwa Małgorzaty Pawelczyk, koncert Adama Struga, zespołu „Nicponie" oraz zespołu „Rodyna" pochodzącego ze wsi Dubiażyn.

Jesienią w skansenie zorganizowaliśmy warsztaty instrumentalne prowadzone przez skrzypka Macieja Filipczuka, poświęcone podlaskim melodiom tanecznym z okolic Bielska Podlaskiego. Uczestnicy poznawali walczyki, poleczki, oberki oraz charakterystyczne dla tego regionu tańce, takie jak podispan, łysy, korobuszka czy podlaski wariant krakowiaka, które dawniej towarzyszyły lokalnym zabawom i potańcówkom. Repertuar został zaczerpnięty z nagrań wybitnych skrzypków z Podlasia — Wiktora Wołkowyckiego i Piotra Juszkiewicza — oraz harmonistów, wśród których znaleźli się Włodzimierz Murawski, Leon Dmitruk i Adolf Żukowski.

W warsztatach uczestniczyli muzycy grający na skrzypcach, sopiłkach, basach, cymbałach oraz bębnie obręczowym.

O wszystkich wydarzeniach informujemy na bieżąco na naszym profilu na Facebooku Skansenu w Koźlikach (https://www.facebook.com/skansenkozliki). Wydarzenia kulturalne, które organizujemy, są na ogół bezpłatne. Serdecznie zapraszamy do udziału!

Katarzyna WOJEWODA
Fot. Ju. Hawryluka, L. Łabowicz

eprasa.pl 444a55eccf

Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Parafia Czyże

Czyży[e], Kuojły, Kuraszewo, Lady, Lenewo, Łuszczy[e], Osuowka, Pudry[e]czany, Rakowiczy, Zbucz

15 (27, w XX i XXI w. – 28) sierpnia: Uspenija Preswjatyja Bohorodicy

[*Święto obchodzone*] We wsi Czyże, pow. bielski, dekanat kleszczelowski, w cerkwi parafialnej. Cerkiew drewniana, z taką samą dzwonnicą, w kamiennym ogrodzeniu, wzniesiona w 1811 r. przez parafian. Cerkiew znajduje się w odległości 15 wiorst od miasta Bielsk. Wierni w parafii: 1 878 mężczyzn i 1 922 kobiety, razem 3 800 w 10 miejscowościach: Czyżach, Zbuczu, Kojłach, Kuraszewie, Leniewie, Łuszczach, Ladach, Osówce, Podrzeczanach i Rakowiczach; najdalej od cerkwi parafialnej oddalone jest Kura-

eprasa.pl

85. Czyże (gw. *čyž'ȳe*, gen. *čyž'óu̯*, loc. *u čyž'ax*, adi. *čyžó'u̯s'ki*), woj. białostockie, gm. Czyże, 15 km na zachód od Hajnówki, mieszkańców 837, domów 194, zabudowa zwarta. We wsi jest ośrodek zdrowia, poczta, wiejski dom kultury i szkoła z nauką języka białoruskiego. Wyznanie prawosławne, cerkiew na miejscu.

Dawna wieś osoczników i strzelców królewskich, a początkowo także bartników w leśnictwie bielskim. Założona w początkach XVI w. Pierwsza znana wzmianka o niej pochodzi z 1529 r. (ALRG 225). Nazwa jej wahała się: Czyżewo — Czyżewicze. Około 1560 r. osadzona była na 62 włókach. Cerkiew już była w XVI w. W 1790 r. liczyła 214 dymów (Rkps DA-11630 k. 310). W wyniku ewakuacji w 1915 r. prawie wszyscy mieszkańcy przez kilka lat przebywali w Rosji. Po II wojnie światowej 3 rodziny wyjechały na stałe do Związku Radzieckiego.

Podstawowym środkiem porozumiewania się mieszkańców między sobą jest gwara ukraińska.

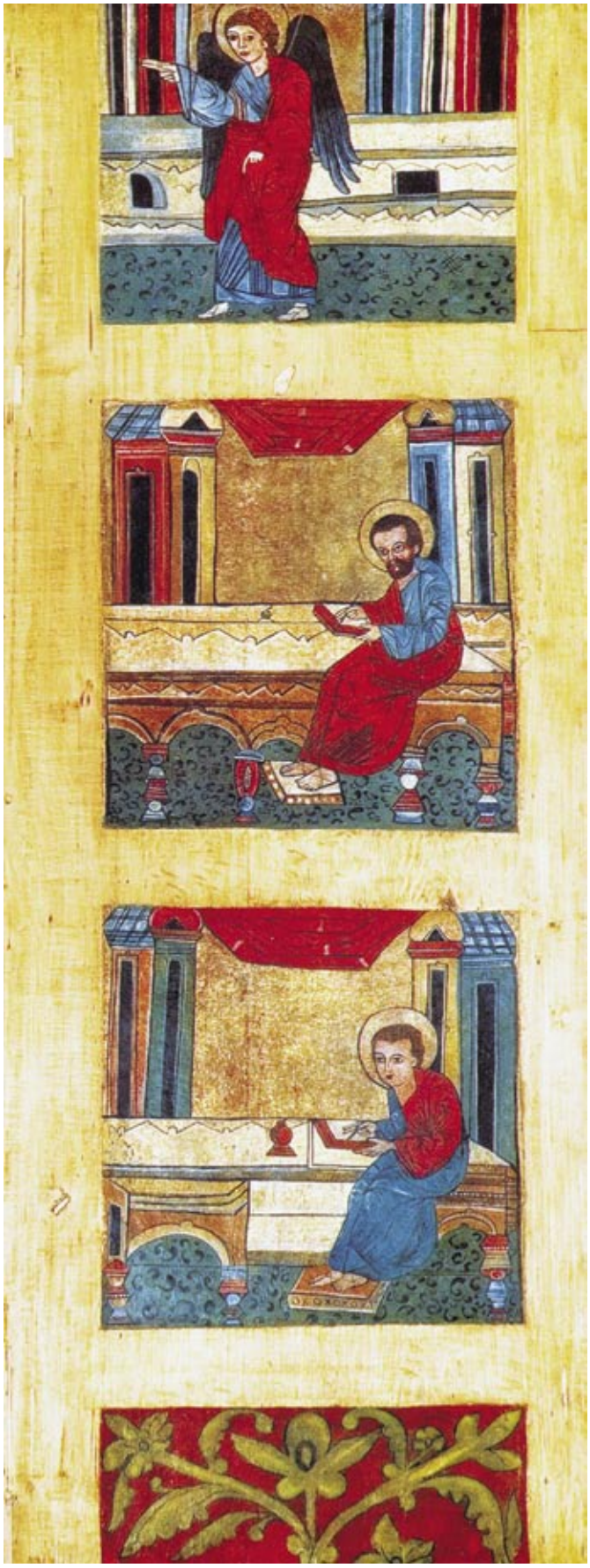
Informatorzy: Jan Michalczuk, ur. 1941; Bazyli Stepaniuk, ur. 1904; Zenaida Kowalczuk, ur. 1887; Maryna Aleksandruk, ur. 1894; Michał Iwaniuk, ur. 1905; Konstanty Siemacki, ur. 1906; Juliana Iwaniuk, ur. 1901 r., i inni.

Opracowali O. Fiedorowicz i M. Kondratiuk w 1960 r., uzupełnił M. Kondratiuk w 1971 r.

Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny, t. 1, Wrocław (Ossolineum) 1980.

szewo – o 5 wiorst. W parafii znajdują się: cerkiew filialna św. Antoniego Peczerskiego w Kuraszewie i cmentarna św. Kosmy i Demiana w Czyżach; 4 szkoły cerkiewne: w Zbuczu, Kojłach, Kuraszewie i Podrzeczanach, w których uczy się 87 chłopców i 49 dziewcząt, oraz szkoła ludowa w Czyżach, w której uczy się 98 chłopców i 26 dziewcząt. Kler składa się z czterech osób: dwóch duchownych i dwóch psalmistów, z pensją 1 019 rubli i 20 kopiejek. Ziemia cerkiewna użytkowana przez kler pod zabudową mieszkalną 3,33 dziesięcin, gruntów ornych 28,38 dziesięcin, łąk kośnych 7,39 dziesięcin, pastwisk 2,85 dziesięcin i ziemi byle jakiej 3,60 dziesięcin, zaś razem 45,55 dziesięcin. Proboszczem w latach 1879-1902 był o. Andrzej Jaruszewicz.

Kontynuujemy rozpoczęte w numerze 5/2022 omawianie opisu parafii prawosławnych (i należących do nich świątyń) w gub. grodzieńskiej, opublikowanego przez biskupa Josifa (Sokołowa) w dziele „Grodnienskij prawosławno-cerkownyj kalendar' ili Prawosławije w Brestsko-Grodnienskoj ziemle w konce XIX wieka" (Woroneż 1899 r.). Autor, w latach 1891-1897 wikariusz eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego, podaje spisy miejscowości należących do parafii, liczbę wiernych, uposażenie kleru, często też opisuje przedmioty kultu, znajdujące się w cerkwiach i kaplicach. Interesujące są też informacje o okolicznościach budowy poszczególnych świątyń, ukazują bowiem społeczno-polityczne uwarunkowania, które wpływały na życie religijne wiernych Cerkwi wschodniej w XVIII – XIX w. Bp Iosif opisywał świątynie parafialne i filialne wg świąt cerkiewnych, w naszej publikacji pogrupowaliśmy je wg istniejących wówczas parafii.

Prawe skrzydło carskich wrót ikonostasu z cerkwi w Czyżach, datowane na początek drugiej połowy XVI w. Zabytek przetrwał dzięki temu, że w XVIII w. deskę wykorzystano do namalowania nowego wyobrażenia, zaś w czasie pożaru cerkwi znajdował się w pracowni konserwatorskiej. Na sąsiedniej stronie: Cerkiew parafialna w Czyżach, w 1984 r. zniszczona przez pożar, który wybuchł w dotąd niewyjaśnionych okolicznościach.

eprasa.pl 444a55eccf

Cerkiew cmentarna w Czyżach (stan z lat 90. XX w.). Dawna cerkiew filialna w Kuraszewie (obecnie parafialna). Kaplica przy drodze Kuraszewo – Lady, zbudowana na wczesnośredniowiecznym cmentarzu. Kaplica w Kojłach (początek XX w.; stan z lat 90. XX w.). Fot. Ju. Hawryluka

1 (13, w XX i XXI w. – 14) lipca: Swjatych bezsrebrennikow i czudotworcow Kosmy i Demiana.

[*Święto obchodzone*] We wsi Czyże, w cerkwi cmentarnej. Cerkiew drewniana, z taką samą dzwonnicą, wzniesiona w 1825 r. przez parafian. Cerkiew znajduje się w odległości 2 wiorst od cerkwi parafialnej.

10 (22, w XX i XXI w. – 23) lipca: Prepodobnaho Antonija Kijewo-Peczerskaho

[*Święto obchodzone*] We wsi Kuraszewo, w cerkwi filialnej. Cerkiew drewniana, z taką samą dzwonnicą, wzniesiona w 1868 roku przez parafian ze wsparciem od rządu. Cerkiew znajduje się w odległości 5 wiorst od cerkwi parafialnej.

Opracował Jurij HAWRYLUK

Miary
1 wiorsta (верста) = 500 sążni = 1 066,8 m
1 dziesięcina skarbowa (miara podstawowa) = 3 ośminy = 10 925 m^2

Czyże wś, pow. bielski gub. grodzieńskiej, gm. Kleniki, 15 wiorst od Bielska, 149 domów, 789 mieszkańców, cerkiew, szkoła, 1 686 dziesięcin. W pobliżu dwa kurhany. W cerkwi przechowywane są oryginalne nadania Henryka Walezyusza z r. 1571, Michała Korybuta z 1670 r., Jana Sobieskiego z 1676 r. i Augusta II. — Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich, Tom XV, cz.1, Warszawa 1900.

eprasa.pl 444a55eccf

Hajnowskie eldorado nie dla wszystkich

Dla zapewnienia właściwej ochrony leżącej w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego Puszczy Białowieskiej w XVII wieku na mocy królewskich rozporządzeń jej teren leśny podzielono na system straży. Jedną z nich była straż z siedzibą w uroczysku Skarbosławka, którą powierzono strażnikowi noszącemu niemieckie nazwisko Hayno (Heine). Jego nazwisko dało początek niewielkiej leśnej osadzie noszącej nazwę *Hajnuwszczyna*. W dokumentach uwłaszczeniowych z 1866 roku pojawiła się rosyjska nazwa *Gajnowka*, natomiast po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1919 roku miejscowość zyskała polsko brzmiącą nazwę Hajnówka.

Fundamentem do powstania dzisiejszej Hajnówki stała się budowa dwóch krzyżujących się linii kolejowych. W 1894 roku na potrzeby carskich przejazdów do Białowieży wybudowano linię kolejową łączącą Bielsk Podlaski z Hajnówką, natomiast w latach 1903 – 1906 powstała strategiczna linia kolejowa na trasie Siedlce – Czeremcha – Hajnówka – Wołkowysk – Lida. Hajnówka stała się węzłem kolejowym, a transport kolejowy w niedalekiej przyszłości ułatwił korzystanie z zasobów Puszczy Białowieskiej.

Niemcy, zajmując w czasie I wojny światowej Puszczę Białowieską, stworzyli cały system jej intensywnej, wręcz rabunkowej eksploatacji. Teren puszczański pokryła licząca około 200 kilometrów sieć kolei wąskotorowych służących do wywozu drewna, natomiast Hajnówka stała się miejscem, w którym koncentrował się przerób puszczańskiego surowca drzewnego. Drewno przerabiano w kilku pośpiesznie zbudowanych tartakach i stolarniach, a także wzniesiono zakład suchej destylacji drewna.

W prowadzonych na wielką skalę pracach budowlanych uczestniczyło około trzech tysięcy francuskich i rosyjskich jeńców wojennych pracujących pod nadzorem ponad tysiąca Niemców. Ponadto w czasie prac budowlanych i przy wywozie drewna pracowali odpłatnie lub nieodpłatnie mieszkańcy okolicznych wsi. Wraz z końcem I wojny światowej niemieccy specjaliści oraz jeńcy wojenni opuścili Hajnówkę. Władze II RP przejęły pozostałe po Niemcach zakłady przemysłowe, upaństwowiły je i dalej zamierzały kontynuować eksploatację Puszczy Białowieskiej na wielką skalę. Wkrótce po odzyskaniu w 1919 roku przez Polskę niepodległości hajnowskie tartaki wznowiły produkcję. Początkowo brakowało ludzi do pracy, więc do Hajnówki w poszukiwaniu zatrudnienia zaczęli przyjeżdżać bezrobotni z centralnej Polski. W ogólnopolskim spisie ludności z 1921 roku miejscowość podzielono na dwie części. W znajdującej się na terenie gminy Łosinka osadzie fabrycznej Hajnówka mieszkało 287 osób, natomiast w przynależącej do gminy Białowieża wsi Hajnówka zamieszkiwało 748 osób. Wśród mieszkańców zdecydowanie dominowały osoby wyznania rzymskokatolickiego. Wyraźnie więcej było mężczyzn, którzy w pierwszej kolejności zgłaszali się do ciężkiej pracy fizycznej. Ogólna liczba mieszkańców obu części Hajnówki wynosiła wówczas 1 035 osób, przy czym mężczyzn było 607, natomiast kobiet 428. Dominacja rzymskich katolików i wyraźna przewaga mężczyzn wskazuje na to, że mieszkańcami Hajnówki byli wówczas przede wszystkim przybysze z centralnej Polski, zdecydowanie częściej mężczyźni niż kobiety.

Pomimo że do 1921 roku napłynęła znaczna fala przyjezdnych robotników, nadal była to liczba niewystarczająca, aby obsadzić wszystkie robotnicze stanowiska pracy w hajnowskim przemyśle drzewnym. Początkowo, jak wspominają najstarsi mieszkańcy położonych w pobliżu Hajnówki wsi, w fabrykach zatrudniano również mieszkańców okolicznych, zasiedlonych przez ludność prawosławną miejscowości. Z czasem sytuacja na lokalnym rynku pracy zaczęła się zmieniać. Do pracy w nowo powstałym ośrodku przemysłu drzewnego skierowano byłych żołnierzy dwóch armii, którzy byli sojusznikami Polski w wojnie przeciwko Rosji Sowieckiej. W Hajnówce i jej okolicach osiedliło się około dwóch tysięcy byłych żołnierzy armii generała Stanisława Bałach-Bałachowicza, a także kilkuset „petlurowców", czyli byłych żołnierzy Ukraińskiej Republiki Ludowej zawdzięczających przydomek swojemu dowódcy Symonie Petlurze. Następnie poprzez ogłoszenia prasowe w różnych regionach Polski rozpoczęła się rekrutacja robotników. Do pracy w hajnowskich fabrykach zaczęli się zjeżdżać bezrobotni spoza *Pudlasza*. Mieszkali początkowo w ziemiankach i prowizorycznych barakach budowanych z desek i trocin, a dopiero z czasem wznosili drewniane domy. Wszystko to odbywało się pomimo faktu, że wsie w okolicy Hajnówki były mocno przeludnione i istniał tam znaczny nadmiar siły roboczej. Mieszkańcy tych wsi nie znajdywali jednak pracy w Hajnówce. Nie jest obecnie znany fakt istnienia oficjalnego zakazu zatrudniania przedstawicieli mniejszości narodowych w państwowych firmach w Hajnówce, ale w rzeczywistości dyskryminacja na rynku pracy istniała. Potwierdzają to liczne relacje mieszkańców podhajnowskich wsi. Na początku istnienia II Rzeczpospolitej, dopóki do Hajnówki na masową skalę nie zjechała jeszcze do pracy biedna, bezrobotna ludność z centralnej Polski, w tym mieście zatrudnienie znajdowali również mieszkańcy okalających Hajnówkę wsi. Jednak z upływem czasu tracili oni pracę. Mieszkańców prawosławnych wsi zwalniano, a oficjalnie uzasadniano to tym, że mieszkając na wsi, mogą się wyżywić. Było to często bezpodstawne uzasadnienie, gdyż na niewielkim, czasem 2–3-hektarowym gospodarstwie liczna rodzina mogła żyć jedynie w skrajnej nędzy. Ponadto każdorazowo przy rekrutacji nowych pracowników do państwowego tartaku padało pytanie o narodowość i wyznanie. Kandydaci deklarujący wyznanie prawosławne byli z zasady nie przyjmowani do pracy. Wspomnienia mówią też o pobiciach prawosławnych pracowników przez mieszkających w Hajnówce Polaków. W Osówce żywe są wspomnienia o tym, że powracający w dniu wypłaty z Hajnówki robotnicy z tej wsi zostali zaatakowani i pobici przez grupę Polaków na przejeździe kolejowym w Dolnym. Żądano od nich pieniędzy i zaniechania pracy w Hajnówce. Podobne relacje o bójkach z Polakami na tle sporów o miejsca pracy pojawiają także w innych wsiach. Wszystko to miało na celu wyparcie prawosławnych robotników z hajnowskiego rynku pracy.

eprasa.pl 444a55eccf

W lokalnej pamięci historycznej liczącej kilka tysięcy mieszkańców wiejskiej społeczności takich wsi, jak Czyże, Kojły, Kuraszewo, Lady, Leniewo, Łuszcze, Osówka, Podrzeczany, Rakowicze, Szostakowo i Zbucz zachowały się wspomnienia jedynie o dwóch przypadkach pracy w państwowym hajnowskim tartaku. W Kojłach wspominany jest Maksim Golonko, który jako jedyny ze wsi pracował w hajnowskim tartaku. Zazdroszczono mu stałej comiesięcznej wypłaty, rzeczy nieosiągalnej dla pozostałych mieszkańców wsi. Mieszkańcem Zbucza pracującym w państwowej fabryce był Piotr Supełło, jednakże jego przypadek odbiega od powszechnej wówczas normy. Piotr Supełło był rzymskim katolikiem pochodzącym z okolic Brańska. W poszukiwaniu pracy przyjechał do Hajnówki, natomiast w Zbuczu znalazł swoją partnerkę życiową i w ten sposób stał się mieszkańcem tej wsi.

Przeglądając różne archiwalia dotyczące mieszkańców Hajnówki lat międzywojennych, jedynie z rzadka można tam znaleźć osoby o imionach i nazwiskach charakterystycznych dla prawosławnych mieszkańców okolicznych wsi. Przytoczone fakty mogą świadczyć o tym, że zamiarem władz II Rzeczypospolitej było stworzenie z Hajnówki polskiej katolickiej wyspy wśród otaczających ją ruskich prawosławnych wsi.

Również w nieodległej Białowieży poprzez zatrudnianie w administracji leśnej i w tartakach ludzi spoza *Pudlasza* doprowadzono do zmiany struktury narodowościowej i religijnej tej miejscowości. Pomimo istnienia tam jedynie niewielkiej polskiej katolickiej społeczności usilnie forsowano budowę dużego kościoła rzymskokatolickiego. Ponieważ miejscowi wierni nie byli w stanie pokryć kosztów jego budowy, prowadzono zbiórki pieniężne w całej Polsce, a w znacznej części koszty inwestycji pokryły Lasy Państwowe.

Podobną politykę władze polskie prowadziły w innych wschodnich regionach państwa, gdzie dominował etnos białoruski lub ukraiński, tworząc tam katolickie wsie osadników wojskowych. Osadnicy wojskowi otrzymywali ziemię, pomimo wielkiego głodu ziemi wśród miejscowej ludności. Owocowało to później różnymi niepokojami społecznymi.

Hajnówka, licząca w 1921 roku niewiele ponad tysiąc mieszkańców, w 1939 roku liczyła już około 17 tysięcy. Pomimo tak szybkiego rozwoju miasta, mieszkańcy przeludnionych okolicznych wsi nie mogli znaleźć w niej zatrudnienia. Pozostawała im praca w rodzinnych gospodarstwach rolnych, ewentualnie dorywcze zatrudnienie w małych żydowskich zakładach rzemieślniczych – stosunki z ich właścicielami układały się na ogół poprawnie.

Opisany zakaz zatrudniania ludności prawosławnej w państwowych instytucjach miał znacznie szerszy wymiar. W zbiorowej pamięci historycznej mieszkańców wymienionych wcześniej jedenastu podhajnowskich wsi zachowała się jedynie jedna relacja o tym, że prawosławny mieszkaniec wsi pracował w państwowej instytucji. Mieszkaniec Podrzeczan, Simon Sirocki, był gajowym w Lasach Państwowych. Nie ma żadnych dokumentów, fotografii ani wspomnień świadczących o tym, że ktokolwiek inny był nauczycielem, kolejarzem, policjantem, czy też drobnym urzędnikiem. Kariera wojskowa zawsze kończyła się na stopniu szeregowca. Taka sytuacja kontrastuje z wcześniejszym okresem, kiedy

Krzyż z 1914 roku na dawnym skrzyżowaniu dróg łączących Hajnowszczyznę z Bielskiem, Kleszczelami, Dubinami i Białowieżą. Zgodnie z treścią umieszczonej niedawno tablicy informacyjnej: „Droga i skrzyżowanie funkcjonowały do 1915 roku, kiedy to na nasze ziemie wkroczyli Niemcy i wybudowali tu fabrykę chemiczną”. Fot. Ju. Hawryluka

to na przełomie XIX i XX wieku w czasach zaboru rosyjskiego pojedynczy mieszkańcy wspomnianych wsi byli kolejarzami, wiejskimi nauczycielami, policjantami, czy też drobnymi urzędnikami, a pełniąc służbę wojskową, nieraz awansowali na stopnie podoficerskie. Przykładem znacznego awansu społecznego jest postać pochodzącego ze Zbucza Juliana Juszkiewicza. Ten chłopski syn pracował jako wiejski nauczyciel, urzędnik gminny, kancelista notarialny, a z czasem, kiedy podjął pracę na rosyjskiej kolei, został zastępcą naczelnika stacji kolejowej w Łochowie.

Kontrast między możliwościami awansu społecznego w czasach carskich i w latach istnienia II RP oraz panująca w latach międzywojennych na wsi bieda sprawiły, że mieszkańcy wspomnianych wcześniej wsi bardzo negatywnie odnosili się do czasów sanacyjnych. Przekładało się to na ich późniejsze wybory polityczne.

Jerzy PLEWA

eprasa.pl 444a55eccf

Furor teutonicus nad Bugiem

Na Północnym Podlasiu, w powiecie bielskim, „pierwsi Niemcy” byli niecałe dwa tygodnie, podczas gdy „pierwsi Sowieci” gospodarowali prawie dwa lata. Niemal natychmiast zaczęli budować duże lotnisko wojskowe w pobliżu Bielska, w znacznej mierze wykorzystując przymusową pracę miejscowych nowo upieczonych „ludzi sowieckich”, w szczególności chłopów, którzy musieli zbierać i transportować kamienie (rozbierano też kamienne ogrodzenia cmentarzy, np. w Nowym Berezowie). Jednostki wojskowe rozmieszczano w każdej większej miejscowości, a na wzniesieniach nad Bugiem zaczęto wznosić betonowe bunkry – DOT-y (долговременная огневая точка – punkt długotrwałego ostrzału), które były częścią tzw. linii Mołotowa, budowanej od połowy 1940 r. wzdłuż całej nowej granicy ZSRS od górnego biegu Sanu do Bałtyku. Podczas urządzania pasa granicznego wysiedlano także mieszkańców nadbużańskich miejscowości (w Drohiczynie stało się to pretekstem dla rozbiórki dwóch drewnianych cerkwi).

Danyło Łymarenko, który pozostał w Białej i dzięki temu widział sytuację z drugiej strony „linii demarkacyjnej” na Bugu, wspominał o 1941 r., że „jeszcze tej wiosny Hitler i Stalin żyli jak »bracia«... W tym czasie przez granicę w Brześciu przechodziło dużo pszenicy i innych produktów spożywczych. Wyglądało na to, że nie było żadnych znaków na niebie, które wskazywałyby na zbliżającą się wojnę na tym froncie”. Niemniej jednak plan operacji Barbarossa został zatwierdzony przez Hitlera w grudniu 1940 r., więc „pierwsze jaskółki pojawiły się również w Białej. Przybyły w czasie, gdy było jeszcze dużo nieroztopionego śniegu. Pewnego dnia czterech niemieckich oficerów przyjechało samochodem do drugiej połowy mieszkania, w którym mieszkałem, a po zjedzeniu posiłku natychmiast odjechali w kierunku granicy. Wrócili wieczorem, mokrzy i ochlapani, tak że cały wieczór suszyli się u mnie. Próbowałem ich »dyplomatycznie« wypytać, czy szybko wybuchnie wojna z bolszewikami, ale za każdym razem uparcie odpowiadali: »Nie! Nie! Nie będzie żadnej wojny ze Stalinem! Jesteśmy przyjaciółmi Sowietów!«. Ta skwapliwość jeszcze bardziej przekonała mnie, że coś już zaczyna się szykować”.

To „coś” miało rozpocząć się 15 maja, ale zostało przerwane przez nieplanowaną kampanię bałkańską w kwietniu 1941 roku. Jednak okupowanie Jugosławii i Grecji nie zajęło Wehrmachtowi dużo czasu i „pod koniec maja u nas, w Białej, pojawiły się jednostki, które zajmowały Belgrad i Ateny. Pewnego wieczoru prawie do dwunastej w nocy stałem i obserwowałem przechodzącą niemiecką armię”.

Chociaż stalinowska propaganda niepowodzenia Armii Czerwonej na początku „wojny ojczyźnianej” tłumaczyła niespodziewanym atakiem niemieckim, wszystkie te przygotowania nie pozostały niezauważone przez sowiecką straż graniczną. W opublikowanym w 1965 roku zbiorze wspomnień „Bug w ogniu” jeden z oficerów placówki w Nowosiółkach (na północ od Brześcia) pisał: „Już 2-3 miesiące przed wojną oddziały przychodzące z granicy coraz częściej meldowały o pojawieniu się niemieckich formacji polowych na drugim brzegu Bugu [*obrzeża Konstantynowa i Janowa Podlaskiego* – J.H.]. Naprzeciw naszego i sąsiedniego odcinka Niemcy budowali drogi, koncentrowali ludzi i sprzęt w lasach i osadach. Przy granicy pojawiali się oficerowie, którzy badali nasz teren i zaznaczali coś na swoich mapach. Zgodnie z rozkazami meldowaliśmy pisemnie i ustnie o wszystkim, co widzieliśmy na granicy”. W tychże wspomnieniach czytamy dalej, że w sobotę 21 czerwca, około godziny 22.00, młynarz, były weteran armii carskiej, który chciał „pomóc Ruskim”, przeprawił się ze wsi Bubel Stary na wschodni brzeg Bugu. Opowiedział, że Niemcy przygotowują trzy przeprawy w okolicy i zamierzają sforsować rzekę około godziny czwartej nad ranem. „Wierzymy i nie wierzymy. Fakty mówią, że jutro będzie wojna. Ale umysł mówi – nie, to absurd”.

Wygląda na to, że najwyższe sowieckie dowództwo miało identyczny problem. To właśnie tej nocy w imieniu Ludowego Komisariatu (Ministerstwa) Obrony wysłano „Dyrektywę nr 1”, ostrzegającą o możliwości niespodziewanej niemieckiej ofensywy w dniach 22-23 czerwca i nakazującą postawienie armii w stan gotowości, w tym „potajemne zajęcie pozycji strzeleckich w ufortyfikowanych obszarach na granicy państwa”. Ale jednocześnie postawiono zadanie „nie angażowania się w żadne prowokacyjne działania” i czekania na rozkazy z Moskwy („żadnych innych środków bez specjalnego rozkazu nie podejmować”). Być może więc pozornie ciekawa i fantastyczna historia niemieckiego wojskowego pociągu pancernego, który 21 czerwca swobodnie przejechał przez most na Bugu i zatrzymując się 2 km dalej, na stacji Siemiatycze, spokojnie czekał na moment,

Miejsce egzekucji w Słochach przy drodze w kierunku Bugu

eprasa.pl 444a55eccf

BARTOSZUK ANDRZEJ	LAT 52	KICZKO JAN	L 37
BARTOSZUK MAKSYM	L 34	KRAWCZUK ZOFIA	L 60
BUCHOWIEC PAWEŁ	L 32	PALUSZCZYK KONSTANTY	L 24
CZYRYNDA ANDRZEJ	L 26	PYZOWSKI ALEKSANDER	L 93
CZYRYNDA BARBARA	L 68	PYZOWSKA ELŻBIETA	L 70
CZYRYNDA PIOTR	L 22	PYZOWSKI PAWEŁ	L 21
CZYRYNDA WŁADYSŁAW	L 26	PYZOWSKI WŁODZIMIERZ	L 29
GUMIENIAK MIKOŁAJ	L 29	PYZOWSKA EUFRUDZYNA	L 80
GUMIENIAK PIOTR	L 20	PROKOPIUK JAN	L 39
GUMIENIAK SZYMON	L 36	PROKOPIUK MARIA	L 39
GOŁĄB ALEKSANDER	L 51	PROKOPIUK PIOTR	L 7
GOŁĄB DANIEL	L 70	PIETRUCZUK ANTONINA	L 70
GUMIENIAK JULIAN	L 50	PIETRUCZUK ANTONINA	L 34
GUMIENIAK WŁADYSŁAW	L 45	PIETRUCZUK DYMITR	L 65
GAWRYLUK ZOFIA	L 23	PIETRUCZUK JAN	L 7
GAWRYLUK ZOFIA	L 60	PIETRUCZUK JULIANNA	L 70
JURCZUK ANDRZEJ	L 39	ROMAŃCZUK AGATA	L 70
KARPIUK ANDRZEJ	L 29	ROMAŃCZUK ALEKSANDRA	L 28
KARPIUK GRZEGORZ	L 29	ROMAŃCZUK PIOTR	L 34
SIDORCZUK JAN	L 39	SIEMIENIUK IGNACY	L 65
KARPIUK JAN	L 31	SZYSZKO JULIAN	L 21
KARPIUK JÓZEF	L 21	SZYSZKO WASYL	L 37
KARPIUK MIKOŁAJ	L 39	WASILUK FILIP	L 60
KARPIUK NINA	L 19	WASILUK JAN	L 35

Tablica pamiątkowa poświęcona mieszkańcom Słochów, Wólki Nadbużnej i Klekotowa. Część nazwisk ofiar jest zniekształcona w wyniku przepisywania ich w XIX w. przez rosyjskich, a po 1919 r. przez polskich urzędników („Gumeniak" to w rzeczywistości Humeniak).

by otworzyć ogień w „plecy" umocnień Linii Mołotowa (niemiecki Eisenbahn-Panzerzug 29 rzeczywiście istniał i brał udział w walkach w tym rejonie), nie jest fikcyjna. Według Wiktora Suworowa, walczącego z mitami sowieckiej propagandy historycznej, dyrektywa nie od razu dotarła do odbiorców i zanim te w istocie dezorientujące rozkazy dotarły do żołnierzy, „lotniska już płonęły, składy amunicji wybuchały, magazyny ropy dymiły, a niemieckie czołgi miażdżyły wysunięte dywizje sowieckie".

Powiat bielski znalazł się bezpośrednio na linii frontu, gdyż przez Bug przedzierała się niemiecka 4. armia grupy „Centrum". Rankiem 22 czerwca Luftwaffe zbombardowała lotnisko w Bielsku, z którego nie mógł wystartować żaden radziecki samolot, a także okolice stacji Czeremcha, obok której znajdował się wojskowy skład paliwa i „miasteczko wojskowe" Armii Czerwonej w lesie w pobliżu sąsiedniej wsi. Według Dymitra Szatyłowicza, wówczas 16-letniego mieszkańca wsi Czeremcha, która dała swoją nazwę odległej o kilka kilometrów osadzie kolejowej, wojna rozpoczęła się tydzień po tym, jak jadąc ze szkoły w Bielsku przeczytał w pociągu gazetę z zapewnieniami, że wiadomości o możliwym ataku Niemiec na ZSRS, o których donosiła angielska prasa, są bezpodstawne, że Niemcy wypełniają postanowienia traktatu o nieagresji równie sumiennie, jak ZSRS. Dlatego zaskoczeniem było, że w niedzielę rano, około godziny piątej, rozległa się seria potężnych eksplozji, które wstrząsnęły ścianami domu: „Dziesiątki niemieckich samolotów leciały nisko na południe od stacji Czeremcha i zrzucały bomby na skład paliwa. Wybuchł tam już wielki pożar... Niczym balony beczki lub cysterny z benzyną poleciały wysoko w niebo i eksplodowały z hukiem. Potem pociski artyleryjskie zaczęły gwizdać nad głowami, eksplodując w miasteczku wojskowym za wioską Kuzawa. Artyleria ostrzeliwała miasteczko gdzieś zza Bugu. Od czasu do czasu kilka samolotów przelatywało nad Czeremchą i bombardowało stację".

Dla Sztyłowiczów, gdzie ojciec rodziny zapracował na emeryturę dzięki pracy na kolei w czasach carskich, wybuch wojny – podobnie jak dla wielu innych rodzin – był szczęściem w nieszczęściu: „Tymczasem wśród sowieckich urzędników zapanował wielki strach. Wszyscy się zerwali i uciekli na wschód. Drugiego dnia wojny uciekł przywieziony z Białorusi przewodniczący czeremszańskiej rady wiejskiej, zostawiając za sobą wszystkie dokumenty. Kuźma Stepaniuk, w którego mieszkaniu był ten „sielsowiet", od razu przejrzał papiery i znalazł listę rodzin, które 22 czerwca miały być wywiezione na Syberię. Nasza rodzina również znalazła się na tej liście, ponieważ mój ojciec otrzymywał w Polsce emeryturę kolejarską".

W Bielsku płonęły również magazyny Armii Czerwonej. 23 czerwca ogień ze składu produktów naftowych w centrum miasta rozprzestrzenił się na cerkiew św. Mikołaja, która spłonęła doszczętnie i nigdy nie została odbudowana, ponieważ po wojnie komunistyczna władza „ludowa" skonfiskowała plac cerkiewny. Następnego dnia na te tereny wkroczyły wojska niemieckie, a 25 czerwca żołnierze Wehrmachtu byli już w Hajnówce i prawie cały powiat bielski znalazł się wówczas poza linią frontu.

eprasa.pl 444a55eccf

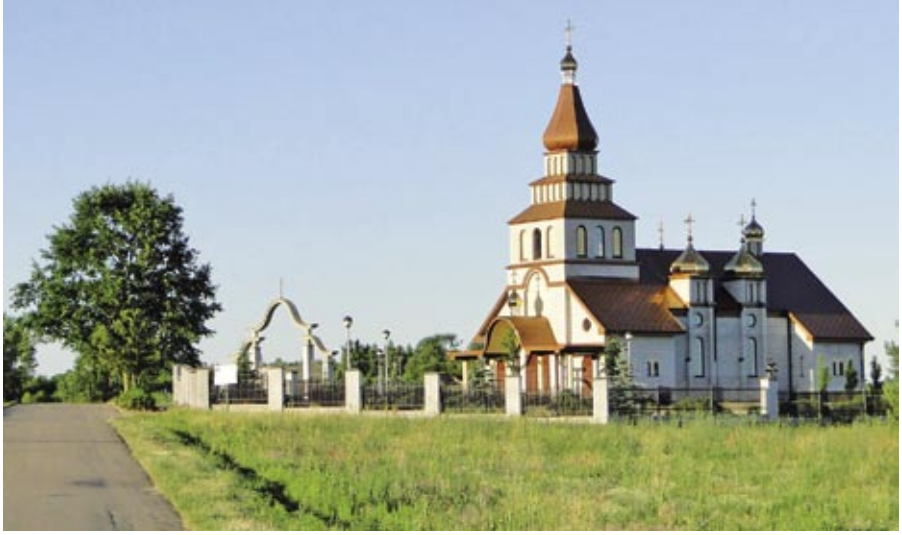
Walki trwały jednak nad Bugiem, gdzie w DOT-ach broniły się placówki Brzeskiego Rejonu Umocnionego (w 1939 r. obecny pow. siemiatycki został włączony do obwodu brzeskiego).

Podobnie jak w innych częściach granicy, miejscowe umocnienia Linii Mołotowa były ukończone tylko w 15-20%, a zatem nie mogły opóźnić niemieckiej ofensywy. Niemniej jednak niektóre fortyfikacje, w tym na odcinku, który zaczynał się w pobliżu stacji kolejowej Siemiatycze i rozciągał się na zachód za Drohiczyn, były już w stanie nadającym się do obrony, stąd też załogi niektórych bunkrów mogły wytrzymać dłużej niż tydzień. Historia zakończyła się jednak tragicznie nie tylko dla żołnierzy sowieckich, którzy prawie wszyscy zginęli, ale także dla autochtonów, ponieważ, podobnie jak we wrześniu 1939 r., za niemieckie straty zapłacili życiem i mieniem mieszkańcy wsi w rejonie walk.

Najbardziej ucierpiały Słochy Annopolskie, będące pierwszą wsią na drodze z Siemiatycz do Drohiczyna. Zostały one zajęte przez Niemców 22 czerwca, ale w jej pobliżu znajdowało się siedem DOT-ów, z których ostatnie zostały przez Niemców zdobyte dopiero 29 lub 30 czerwca. Jak wspominał później jeden z żołnierzy Armii Czerwonej: „Zapasy wody i żywności uzupełnialiśmy nocą w pobliskich wioskach, które były już w rękach wroga. Zwiadowcy podkradali się do dróg, które znajdowały się poza strefą naszego ostrzału i niszczyli wrogich żołnierzy, samochody i motocykle strzałami z broni osobistej i granatami". Podczas takich wycieczek zniszczono samochód sztabowy i zabito wysokiego rangą oficera – „wygląda na to, że była to ważna osoba, ponieważ po tym faszyści ostrzeliwali nas szczególnie mocno. Ich wściekłość przeniosła się nawet na mieszkańców wsi Słochy".

W czerwcu 1941 r. także w tym miejscu zginęli miejscowi mieszkańcy.

Cerkiew zbudowana w latach 2004-2014, w której mieszkańcy Słoch modlą się za swoich zmarłych krewnych i współmieszkańców wsi. Jeden z bunkrów na wzgórzu w pobliżu Słoch, obecnie ukryty w młodym lesie.

Pacyfikacja Słoch miała miejsce 25 czerwca, kiedy to, jak wspominał jej mieszkaniec Jakim Semeniuk, „niemieccy żołnierze otoczyli wieś i podpalili budynki, strzelali do uciekających ludzi, a starszych zabijali bagnetami. Schwytanych wyprowadzono poza wioskę... Mężczyzn ustawiono w rzędzie, wybierając co dziesiątego. Wybranych w liczbie 12 rozstrzelali". Pozostałych mężczyzn przez pewien czas przetrzymywano w jednym z niespalonych domów, a później również „wyprowadzono poza wieś i ustawiono nad rowem przy drodze. Byliśmy przekonani, że zostaniemy rozstrzelani. Wtedy przyjechał niemiecki oficer na motocyklu i kazał nas wypuścić". W sumie we wsi zginęło co najmniej 47 osób, a 70 ze 120 domów zostało spalonych.

Tego samego dnia ofiarą „teutońskiej furii" stali się także mieszkańcy sąsiadujących ze Słochami mniejszych wsi, takich jak Wólka Nadbużna, Klekotowo i Ogrodniki. Zginęło w nich łącznie 30 osób, a kilkadziesiąt domów zostało spalonych.

Dziś w centrum Słoch o strasznych wydarzeniach sprzed ponad 80 lat przypomina tablica pamiątkowa z listą poległych mieszkańców – po polsku, ale z „naszym kryżom". W tym miejscu od głównej drogi odchodzi w kierunku Bugu uliczka, którą dotrzemy do miejsca rozstrzelania grupy mężczyzn, oznaczonego trzema niewielkimi krzyżami. Ulica w drugą stronę doprowadzi nas do nowo wybudowanej cerkwi pod wezwaniem św. Marii Magdaleny i Soboru Męczenników Chełmskich i Podlaskich. A dalej, wśród zagajników porastających piaszczyste wzgórza, kryją się ruiny sowieckich betonowych bunkrów...

Jurij HAWRYLUK
Fot. Ju. Hawryluka

eprasa.pl 444a55eccf

Z ukraińskojęzycznej spuścizny
Mikoły Janczuka. Próby poetyckie (4)

Przedstawiamy ostatnią część artykułu Ołeksandra Rybałki „З україномовної спадщини Миколи Янчука. Поетичні спроби”, niegdyś opublikowanego w czasopiśmie «Пам’ятки України» (2002, № 3-4); poprzednie części znajdują się w numerach 2/2021, 5/2021 i 2/2023. Pierwszy z wierszy (nr 6) był wraz z listem-komentarzem nadesłany rosyjskiemu pisarzowi i tłumaczowi, m.in. popularyzatorowi twórczości Tarasa Szewczenki, Iwanowi Biełousowowi (1863-1930), który redagował zbiór rosyjskojęzycznych przekładów wierszy wybitnego białoruskiego poety Janki Kupały, w czym pomagał mu właśnie Mikołaj Janczuk.

Re-D.

№ 6
Jankowi Kupali
(na pametku)[43]

Ja ne baczyw tebe, bracie,
Nigdy w życiu j w oko,
Ale duszu twoju baczu
I ciniu wysoko.

Z twojim wiᵉrszom pred oczyma
Ja ne raz opłakaw
Swoho kraju biᵉdnu dolu
J ziomkuw-neborakuw.

Bo j moja ojczyzna, bracie,
Jak ne ruodna w Boha,
Też terpiᵉła zawsze muki
I była uboha.

A teper, jak woroh jeji
Niweczyt, kaliᵉczyt,
Wże j sam Buoh juoj tyje rany
Bodaj czy zaliᵉczyt.

A Pudlasie i Ruś Biᵉła,
Jak dwiᵉ sestry ruodny,
Mow odnoho członki tiᵉła,
Byli b zawsze zhuodny.

Ale ż dola jich lichaja
Zdawna rozłuczyła
I obom tiażki na szyju
Kameń nałożyła.

I stohnali wony, j stohnut,
I budut stohnati,
Bo to maczocha jich dola,
A ne ruodna mati.

To ż z nas kożny, chto wczuwaje
Cienżar toho losu,
Jak brat brata nech ratuje
Od tiażkoho ciosu.

A chocz mniᵉ b iti j ne hoże
W ruomniaszczki z toboju,
Ja witaju tebe, ziomku,
Braćkoju rukoju.

Twojiᵉ dumy, twojiᵉ slozy
Narud twuoj ociᵉnit,
I potuomok twoje jmenie
Wnukowi namiᵉnit.

A od mene mojim wnukam
Nic sia ne zostane,
I moja nikczemna sława
Tak, jak śniᵉh, rozstane...

Nech rozstane, aby soncie
Było tepłe j jasne,
Szczob jim liᵉpsza była dola,
Życie świᵉtłe j krasne!

9 VIII 1918

№ 7
Prawda

Ja szcze żyju i szcze błukaju,
I sam ne znaju, kudy jdu:
Na switi prawdy wse szukaju,
Ałe nihde szczoś ne najdu.

Wona deś je, ottut, błyzeńko,
Mene do sebe wse manyt´,
I szepcze w uszy mni lubeńko,
Raz-po-raz budyt´ i swaryt´.

Czasom na moment, jak kriz dym,
Jiji pobaczu, jak zjawłennia, —
I znow za pamrokom hustym
Deś znykne jasneje promennia.

I znow neprawda odusil
Mene oblaże, muczyt´, duszyt´,
Nema proswitu niwidkil
I rozpacz duszu j serce suszyt´.

Daremno ruky prostiahaju,
Proszu, molu: «Zjawysia mni
W usij jasnoti, ja błahaju,
Nechaj zhorju w swjatim ohni!..».

Wraz duszu mni tepłom ohrije,
I z neba switło zabłyszczyt´,
I pred oczyma szczoś łelije,
A serce mołotom stuczyt´.

O, Prawdo! ty moja nadije!
Se ty pryszła, Swjataja, z neba!
Nechaj twij swit weś swit osiaje,
Bo tebe tilky nam potreba.

Nech czorni pamoroky zhynut´,
Nech sia rozstuplat´ pred toboju,
Nech złyje wczynky
j mysli schłynut´,
Jak snih pred soncia tepłotoju!..

I ja nesusia deś wysoko,
I rozhaniaju mhłu hustuju,
Łeczu pred switłe Boże oko
I sławlu Prawdu Preswjatuju.

I z wysokosty kraj* swij baczu
Osiajnyj soncem, jak u raju,
I sam radiju j rewnie płaczu,
I Prawdu Bożu wychwalaju.

Szczo za wsiu krywdu
i wtrapinnia
Ojczyznu tak nahorodyła
I lud kochanyj za terpinnia
Wysokym szczastem nadiłyła...

Takyj-to czasom son prysnytcia
I znow wse z dymom rozłetytcia...
A ja znow po switu błukaju,
Daremne prawdońky szukaju.

5 XII 1918

*Pidlaś — mij ridnyj kraj (Sedłećkoji huberniji)

eprasa.pl 444a55eccf

№ 6

Янкòві Купалі

(на пàмэтку)

Я нэ бачив тэ͡бэ, бра̀це,
Нігды[1] в жы̀цю й в о̀ко,
Але ду̀шу твою бачу
І ці́ню̀ высо̀ко.

З твої́м ві́ершом прэд очыма
Я нэ раз оплакав
Сво̀го кра̀ю бі́едну долю
Й зёмкув[2] – нэбора̀кув.

Бо й моя ойчызна, браце,
Як нэ ру́одна в Бога,
Тэж тэрпі́ела завшэ мукі
І была убога.

А тэпэр, як ворог еї
Нівэчыт, каліечыт,
Вжэ й сам Бу́ог ю́ой тые раны
Бодай чы[3] заліечыт.

А Пудля́се і Русь Бі́ела,
Як дьві́е сэ̀стры ру́одны,
Мов одно̀го чло̀нкі[4] ті́ела,
Былі б завшэ згу́одны[5].

Але ж доля їх ліхая
Здà̀мна розлучыла
І обо́м тяжкі на шыю
Камэнь наложыла.

І стогналі воны, й стогнут;
І будут стогнаті,
Бо то ма̀чоха їх доля,
А нэ ру́одна маті.

То-ж з нас кожны, хто вчувае
Цѐнжар[6] то̀го лёсу[7],
Як брат брата нэх ратуе
Од тяжко̀го цёсу[8].

А хоч мні́е б іті й нэ гожэ
В ру́омнящкі[9] з тобою,
Я вітаю тэбэ, зёмку,
Брацькою рукою.

Твойі́е думы, твойі́е слёзы
На̀руд твуо́й оці́еніт;
І потуо́мок твоѐ ймэ̀не
Внукові намі́еніт[10].

А од мэ̀нэ мої́м внукам
Ніц[11] ся нэ зостанэ,
І моя нікчэ̀мна слава
Так як сьні́ег розстанэ...

Нэх розстанэ, абы[12] сонце
Было̀ тэ̀плэ й я̀снэ,
Щоб їм лі́епша была доля,
Жы̀це сьві́етлэ й кра̀снэ!

9–VIII–[19]18

NB. Все буквы следует читать по русскому выговору. Знак г – твердое г, в остальных случаях г = h. Сочетания: і́е, ыэ, у́о, ю́о читаются за один слог с ударением на первой гласной, ї = йі.

[1] Никогда; [2] земляков; [3] вряд ли; [4] члены; [5] согласны, дружественны; [6] тяжесть, гнет; [7] судьбы, жребия; [8] удар; [9] сравнение; [10] напомнить; [11] ничего; [12] лишь бы.

Російський державний архів літератури і мистецтва (Москва). – Ф.66. – Оп.1. – Спр.1066. – Арк. 26, 26 зв. – Рукопис[43].

№ 7

Правда

Я ще жию і ще блукаю,
І сам не знаю, куди йду:
На світі правди все шукаю,
Але нігдѐ щось не найду.

Вона десь є, оттут, близенько,
Менѐ до себе все манѝть,
І шепче в уши мні любенько,
Раз-пò-раз будить і сварить.

Часо̀м на мо̀мент, як кріз дим,
Її побачу, як з'явлѐння, –
І знов за па̀мроком густим
Десь зникне я̀снеє промѐння.

І знов неправда одусіль
Мене обляже, мучить, душить,
Нема просвіту нівідкіль
І рò̀спач душу й серце сушить.

Даремне руки простягаю,
Прошу, молю: „з'явися мні
В усій ясндті, я благаю,
Нехай згорю в святім огні!.."

Враз душу мні теплом огріє,
І з неба світло заблищить,
І пред очима щось леліє,
А серце молотом стучить.

О, Правдо! ти моя надіє!
Се ти пришла, Святая, з неба!
Нехай твій світ весь світ осяє,
Бо тѐбе тільки нам потреба.

Нех чорні па̀морокі згинуть,
Нех ся розступлять пред тобою,
Нех злиє вчинки й мислі схлинуть,
Як сніг пред сонця теплотою!..

І я несуся десь високо,
І розганяю мглу густую,
Лечу пред світле Боже око
І славлю Правду Пресвятую.

І з високо̀сти край* свій бачу
Осяйний сонцем, як у ра̀ю,
І сам радію й рѐвне** плачу,
І Правду Божу вихваляю.

Що за всю кривду і втрапіння
Ойчизну так нагородила,
І люд коханий за терпіння
Високим щастем наділила...

Такий-то часом сон приснитця
І знов все з димом розлетитця...
А я знов по̀ світу блукаю,
Даремне правдоньки шукаю.

5–XII–[19]18

* Підля̀сь – мій рідний край (Седл[ецкой] губ[ернии]).

** Горячо, искренно.

Російський державний архів літератури й мистецтва (Москва). – Ф.66. – Оп.1. – Спр.1066. – Арк. 27–28. – Рукопис.

eprasa.pl 444a55eccf

№ 8

Пісня-розрада

(И.А.Білоусову[44])

Нехай фортуна
На мѐне злуѐтця,
Нех зуби точить
Як хоче собі,
Я буду жити
Оттак, як живетця,
І не піддамся
Занàдто журбі.

Для мѐне пісня
Утіха й розрада,
І ѐї в мѐне
Ніхто не 'дбере,
Вона для мѐне
Наймильша принада,
Зо мною разом
Вона і замре.

А пòки в світі
Живий я зостану,
Співати пісню
Я не перестану:
Нех люде вчують,
Нех кращую зложать,
А мѐне з нею
В могилу положать...

О пісне, пісне!
Моє ти натхнѐння*!
В гіркій недолі
Моє утішѐння!
Гуди далеко,
Іди міжи люде,
Шукай країни,
Де дом тобі буде**.

Там душу щіру
Ти знайдеш напевне,
Що заспіває
Мою пісню рѐвне.
Нехай співає
Й сама нех складає,
Нех за тобою
Й менѐ споминає.
Нехай співає
Й дітòк научає,
Нехай в цій пісні
Утіхи дознàє.

2–I–[19]19

---

* Вдохновение.

**Я розумію своє рідне село на Підлясі, там рідна країна для моєї пісні. Автор

Російський державний архів літератури й мистецтва (Москва). – Ф.66. – Оп.1. – Спр.1066. – Арк.29–30. – Рукопис.

№ 8

Pisnia-rozrada

(I.A. Biłousowu[44])

Nechaj fortuna
Na mene złujetcia,
Nech zuby toczyt´,
Jak chocze sobi,
Ja budu żyty
Ottak, jak żywetcia,
I ne piddamsia
Zanadto żurbi.

Dla mene pisnia
Uticha j rozrada,
I jeji w mene
Nichto ne ‘dbere,
Wona dla mene
Najmylsza prynada,
Zo mnoju razom
Wona i zamre.

A poky w switi
Żywyj ja zostanu,
Spiwaty pisniu
Ja ne perestanu:
Nech lude wczujut´,
Nech kraszczuju złożat´,
A mene z neju
W mohyłu położat´...

O pisne, pisne!
Moje ty natchnennia!
W hirkij nedoli
Moje utiszennia!
Hudy dałeko,
Idy miży lude,
Szukaj krajiny,
De dom tobi bude*.

Tam duszu szczyru
Ty znajdesz napewno,
Szczo zaspiwaje
Moju pisniu rewno.
Nechaj spiwaje
J sama nech składaje,
Nech za toboju
J mene spomynaje.
Nechaj spiwaje
J ditok nauczaje,
Nechaj w cij pisni
Utichy doznaje.

2 I 1919

*Ja rozumiju swoje ridne seło na Pidlasi, tam ridna krajina dla mojeji pisni.

eprasa.pl 444a55eccf

№ 9

Я бы хтіев, – о дай то, Боже!
Щоб пора настала,
Щоб якая душа добра
Колісь заспівала.

Тую піесьню, що складаіэм
В своюой руоднуй мові,
Що найбуольш за всэ была мніе
Завшэ до любові.

Еї наруд муой зачувшы
Можэ стрепэнэтця,
Дідуов, прадідуов зганувшы,
Може й сам прочкнэтця.

Можэ вэрнэ свою мову,
Струой і звычай власны
І моя благая піесьня
Міжы ім нэ згаснэ[45].

За першодруком: Białokozowicz B. Mikołaj Janczuk (1859–1921): Podlaskie skrzyżowania tradycji słowiańskich. – Olsztyn, 1996. – S.210.

№ 9
Ostatnie chtinnie

Ja by chti^{e}w, — o daj to, Boże!
Szczob pora nastała,
Szczob jakaja dusza dobra
Koliś zaspiwała.

Tuju pi^{e}sniu, szczo składajem
W swojuoj ruodnuj mowi,
Szczo najbuolsz za wse była mni^{e}
Zawsze do lubowi.

Jeji narud muoj, zaczuwszy,
Może, strepenetcia.
Diduow, pradiduow zhanuwszy,
Może, j sam proczknetcia.

Może, werne swoju mowu,
Struoj i zwyczaj własny
I moja błahaja pi^{e}snia
Miży jim ne zhasne[45].

DODATOK 1

№1

[Frahment wirsza]
I ja kołyś małeńkym buw,
I mene maty kołychała,
Chocz kołychaty – kołychała,
Ałe piseń meni ne spiwała;
Ona wse paciur* howoryła,
U Boha doli meni prosyła...
Wona odnu nadiju mała,
Szczo syn Mykoła ksiondzom bude
Pidwyszczenym nad prosty lude...

* Paciur – mołytwa Pater noster. – Przypis w pierwodruku.

Додаток 1

№1
[Фрагмент вірша]

І я колись маленьким був,
І мене мати колихала,
Хоч колихати – колихала,
Але пісень мені не співала;
Она все пацюр* говорила,
У Бога долі мені просила...
Вона одну надію мала,
Що син Микола ксьондзом буде
Підвищеним над прости люде...

* Пацюр – молитва Pator noster. – *Прим. у першодруці.*

№2
[З низки „Кримські вірші", фрагмент]

Колись мій люд святую мову
Ховав, як клейнод дорогий,
Тепер иншу вже розмову
Йому вщепили вороги.
Одні нам віру одняли,
А другі свій язик дали,
І думаєм ми, простаки,
Що ми вже стали поляки.
Встидаємось свого слова,
Тепер нам мильша польська мова,
То-ж мова тих панів-катів,
Що нас же мали за скотів...
Опам'ятайся ж ти, мій люде,
Чи я дождуся того чуда,
Що знов ти станеш сам собою,
Що не загинеш з головою!..

№3
Над Чорним морем
[уривок]

Сонце – високе,
Море – глибоке,
Серце – маленьке
Але широке.
Всі людські сльози
Хоче вмістити,
Увесь світ Божій
Хоче любити.
Даром ти, море,
На берег рвешся,
Мірно о берег
Вік-віком бьешься.
Не стане сили
Гори розбити;
Не стане серця
Горе вмістити...

[1915]

За першодруком: Сумцов М. Микола Андрієвич Янчук // Наука на Украине. – 1922. – № 3. – С.282, 283, 285.

eprasa.pl 444a55eccf

№2
[Z nyzky „Krymśki wirszi”, frahment]

Kołyś mij lud swjatuju mowu
Chowaw, jak kłejnod dorohyj,
Teper ynszu wże rozmowu
Jomu wszczepyły worohy.
Odni nam wiru odniały,
A druhi swij jazyk dały,
I dumajem my, prostaky,
Szczo my wże stały polaky.
Wstydajemoś swoho słowa,
Teper nam mylsza polśka mowa,
To-ż mowa tych paniw-katiw,
Szczo nas że mały za skotiw...
Opamjatajsia ż ty, mij lude,
Czy ja dożdusia toho czuda,
Szczo znow ty stanesz sam soboju,
Szczo ne zahynesz z hołowoju!..

№3
Nad Czornym morem
[urywok]

Sonce – wysoke,
More – hłyboke,
Serce – małeńke
Ałe szyroke.
Wsi ludśki slozy
Chocze wmistyty,
Uweś swit Bożij
Chocze lubyty.
Darom ty, more,
Na bereh rweszsia,
Mirno o bereh
Wik-wikom bjeszsia.
Ne stane syły
Hory rozbyty;
Ne stane sercia
Hore wmistyty...
[1915]

DODATOK 2

Listy M. Janczuka do Towarzystwa „Ruśka besida” we Lwowie[46]

№1

Moskwa, 2/14 awh[usta] [18]90 r.

Szanownyj Dobrodiju!

Dowho ja Wam ne odpysuwaw, aż teper nedawno posław Wam swoji pjesy, bo żdaw, poky budut´ perepysani. Tam majete: 1) „Pyłypa-Muzyku”, 2) „Ne pomożut´ i czary, jak chto komu ne do pary”, 3) „Wychowancia”, 4) „Szczerbatu dolu, abo Na czużyni”. Jakszczo schoczete hraty, to dajte mni znaty, szczob wysłaty Wam motywy do piseń, ałe na orkestr musyte wże samy perekładaty, bo u mene nema hotowoho. Szczodo toho, jaku by ja chotiw nahorodu za prawo wystawłennia tych pjes, to ja ne możu Wam niczoho napered howoryty, bo ne znaju, jaki tam u Was poriadky.

Tak dumaju, szczo mene ne zobydyte. Tut ja pobyraju za każdyj raz od akta po 2-7 rub[liw], jak de jakyj teatr, bilszyj czy menszyj. U nas na te jest´ uże cina dla kożdoho mista,

Додаток 2

Листи М.Янчука до Товариства „Руська бесіда” у Львові[46]

№1

Москва, 2/14 авг[уста] [18]90 р.

Шановний Добродію!

Довго я Вам не одписував, аж тепер недавно послав Вам свої п'єси, бо ждав, поки будуть переписані. Там маєте: 1) „Пилипа-Музику”, 2) „Не поможуть і чари, як хто кому не до пари”, 3) „Вихованця”, 4) „Щербату Долю, або На чужині”. Якщо схочете грати, то дайте мні знати, щоб вислати Вам мотиви до пісень, але на оркестр мусите вже сами перекладати, бо у мене нема готового. Щодо того, яку би я хотів нагороду за право виставлення тих п'єс, то я не можу Вам нічого наперед говорити, бо не знаю, які там у Вас порядки.

Так думаю, що мене не зобидите. Тут я побираю за каждий раз од акта по 2–7 руб[лів], як де який театр, більший, чи менший. У нас на те есть уже ціна для кождого міста, а контроль веде „Общество русских драматич[еских] писателей и композиторов”, котре має своїх агентів по всіх головнійших містах. Ви, може б, одразу хотіли скільки там заплатити, то все одно.

Співака-баса я не міг Вам знайти, хоч і говорив некоторим. Бояться за границю їхати і хочуть наперед знати ціну і все.

Пишу Вам мало через те, що дуже ніколи за тим виданнєм найбільше, що-от посилаю Вам оповіщеннє. Будьте ласкаві, не гнівайтеся і дайте звістку, чи получили мою посилку.

Ваш слуга

Н.Янчук

Адр[еса]: Москва, Собачья площ[адь], д[ом] Харузиной, Никол[аю] Андр[еевичу] Янчуку.

Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф.514. – Оп.1. – Спр.149. – Арк. 1, 2. – Рукопис.

№2

Москва
20 янв[аря] [18]92

Вибачайте мні ласкаво, шановний добродію, що моя одповідь на Ваш лист з 12/24 декабря так затяглася затим, що на свята мусив-єм виїхати з Москви, як і писав-єм Вам, а повернувся тільки недавно.

Дякую Вам сердечно за прислані гроші і посилаю підписаний квит на 110 руб[лів]. Від щирого серця бажаю, щоб шановне Товариство мало теж користь з моїх пієс. Коли буде можна, то пришліть на їх рецензії, які будуть.

Тепер тут у нас грає товариство Садовського з Заньковецькою і я заходжуюсь коло вистави „Щербатої долі”, котра нашою цензурою тепер дозволена з деякими одмінами і під назвою „Чи заробиш, чи проробиш?” Музика до неї зовсім готова. Тут проживає теж і пан Старицький, бо покинув своє товариство в Єкатеринославі, посварившись. Приступає до спілки з Садовським. Будуть тут пробувáти хіба аж до Великого посту. Отже коли Вам що треба від Старицького або Садовського, то можу поговорити з ними. До „Пилипа-Музики” пришлю Вам гарненьку увертюру, як тільки вийде з друку.

Завше готовий служити Вам

Н.Янчук

Центральний державний історичний архів України, м. Львів. – Ф.514. – Оп.1. – Спр.149. – Арк. 5, 6.

eprasa.pl 444a55eccf

№3

Лист М. Янчука до М. Сумцова

Москва, 26 янв[аря] 1914 г.

Многоуважаемый Николай Федорович!

Я в свое время не поблагодарил Вас за любезную присылку Ваших оттисков, а также №№ газет с Вашими статьями о нашей песенной экспедиции и В.Ф.Миллере. Теперь вместе с искренней благодарностью посылаю Вам кое-что из своих работ с просьбой, если найдете удобным, отозваться о них в печати. Моя брош[юра] о Миклухе вызвала статью Д.Н.Анучина[47] в „Русс[ких] ведом[остях]" (вероятно, Вы видели) с разъяснением судьбы материалов этого путешественника. В Геогр[афическом] об[щест]ве мне сказали, что они еще не оставили надежды его издать, но дело пока на мертвой точке. „Марию Стюарт"[48] стараюсь провести на сцену, но без протекции это оказывается почти невозможным.

В настоящее время я готовлю к изданию (при Академии) „Материалы белорусского песенного творчества", куда войдут главным образом песни польских собирателей из заграничных и др[угих] изданий, не использованные Шейном[49] и другими (в русской транскрипции), а также новые записи, собранные за последнее время и еще не напечатанные.

Другая большая работа, начатая мною, – это собрание русских нар[одных] сказок, появившихся разбросанно во всевозможных изданиях после Афанасьева[50]. Это собрание обещает издать Географическое общество.

К Шевчен[ков]скому юбилею мною закончено давно начатое либретто оперы, переделанной из поэмы Шевченко „Гайдамаки" в 4-х действиях и 7 карт[инах] с прибавлением некоторых собственных сцен. Так, 4-й акт (в двух картинах) – в монастыре – разработан почти совершенно самостоятельно. Либретто в стихах, на малор[усском] языке. Музыку пишет композитор Никол[ай] Сем[енович] Кленовский[51], б[ывший] вторым капельмейстером Московской оперы, потом директором петербургской Придворной капеллы, б[ывший] директор Тифлисского отдел[ения] Императорского Р[усского] музыкального общества, теперь пенсионер, живет в Петербурге. (Об этом, м[ожет] б[ыть], найдете уместным сообщить в печати.)

На Рождестве я написал одноактную малор[усскую] пьесу „Святий вечір", в которой использовал лучшие колядки, а на фоне Рождественской ночи и колядования проходит легкое драматическое действие со вставочным типом старосты, разгоняющего колядующих во исполнение приказа начальства о нарушении общественной тишины, а потом, напившись, он и сам едет верхом на дерев[янном] коне, которого водят колядующие, и воображает себя становым. Пьеса еще в цензуре.

Ваш Н.Янчук

В этом году 1-я книжка „Этногр[афического] обозрения"[52] будет посвящена памяти Всеволода Федоровича Миллера. Было бы очень приятно, если бы Вы прислали для нее какую-ниб[удь] статейку, не то чтобы непременно о Миллере, а вообще из области фольклора, напр[имер], или, наконец, воспоминаний из области этногр[афии] или литерат[урных] изучений с обозначением в заголовке: „посвящ[ается] памяти..." Не откажите!

Н.Янчук

Центральний історичний архів України, м. Київ. – Ф.2052. – Оп.1. – Спр.1435. – Арк. 1–3.

Mikołaj Janczuk. Zdjęcie z ok. 1920 r.

a kontrol wede „Obszczestwo russkich dramaticz[eskich] pisatielej i kompozitorow", kotre maje swojich ahentiw po wsich hołownijszych mistach. Wy, może b, odrazu chotiły skilky tam zapłatyty, to wse odno.

Spiwaka-basa ja ne mih Wam znajty, chocz i howoryw nekotorym. Bojat´sia za hranyciu jichaty i choczut´ napered znaty cinu i wse.

Pyszu Wam mało czerez te, szczo duże nikoły za tym wydanniem najbilsze, szczo-ot posyłaju Wam opowiszczennie. Bud´te łaskawi, ne hniwajtesia i dajte zwistku, czy połuczyły moju posyłku.

Wasz słuha
N. Janczuk

Adr[esa]: Moskwa, Sobaczja płoszcz[ad´], d[om] Charuzinoj, Nikoł[aju] Andr[iejewiczu] Janczuku.

№2

Moskwa 20 Janw[arja] [18]92

Wybaczajte mni łaskawo, szanownyj dobrodiju, szczo moja odpowid´ na Wasz łyst z 12/24 dekabrja tak zatiahłasia zatym, szczo na swjata musyw-jem wyjichaty z Moskwy, jak i pysaw-jem Wam, a powernuwsia tilky nedawno.

Diakuju Wam serdeczno za prysłani hroszi i posyłaju pidpysanyj kwyt na 110 rub[liw]. Wid szczyroho sercia bażaju, szczob szanowne Towarystwo mało też koryst´ z mojich pijes. Koły bude można, to pryszlit´ na jich recenziji, jaki budut´.

Teper tut u nas hraje towarystwo Sadowśkoho z Zańkowećkoju i ja zachodżujuś koło wystawy „Szczerbatoji doli", kotra naszoju cenzuroju teper dozwołena z dejakymy odminamy i pid nazwoju „Czy

eprasa.pl 444a55eccf

zarobysz, czy prorobysz?”. Muzyka do neji zowsim hotowa. Tut prożywaje też i pan Staryćkyj, bo pokynuw swoje towarystwo w Jekaterynosławi, poswarywszyś. Prystupaje do spiłky z Sadowśkym. Budut´ tut probuwaty chiba aż do Wełykoho postu. Otże koły Wam szczo treba wid Staryćkoho abo Sadowśkoho, to możu pohoworyty z nymy. Do „Pyłypa-Muzyky” pryszlu Wam harneńku uwertiuru, jak tilky wyjde z druku.

Zawsze hotowyj służyty Wam
N. Janczuk

№ 3
List M. Janczuka do M. Sumcowa

Moskwa, 26 stycznia 1914 r.
Drogi Nikołaju Fiodorowiczu!

Nie podziękowałem Ci za uprzejme przesłanie mi Twoich odbitek, a także numerów gazet z Twoimi artykułami o naszej ekspedycji muzykologicznej i W.F. Millerze. Teraz wraz ze szczerą wdzięcznością przesyłam Ci kilka moich prac z prośbą, jeśli uznasz to za stosowne, o omówienie ich w prasie. Moja broszura o Mikłuchu zaowocowała artykułem D.N. Anuchina[47] w „Russkich Wiedomostiach” (prawdopodobnie widziałeś go), który wyjaśnia los materiałów tego podróżnika. W Towarzystwie Geograficznym powiedziano mi, że jeszcze nie stracili nadziei na jego publikację, ale sprawa stoi nadal w martwym punkcie. Próbuję wystawić „Marię Stuart”[48] na scenie, ale bez protekcji jest to prawie niemożliwe.

Obecnie przygotowuję do publikacji (pod auspicjami Akademii) „Materiały białoruskiej twórczości pieśniarskiej”, które będą zawierać głównie pieśni polskich zbieraczy z publikacji zagranicznych i innych, niewykorzystane przez Szejna[49] i innych (w transkrypcji rosyjskiej), a także nowe zapisy zebrane niedawno i jeszcze nie wydrukowane.

Kolejną dużą pracą, którą rozpocząłem, jest zbiór rosyjskich opowieści ludowych, które pojawiły się rozproszone we wszelkiego rodzaju publikacjach po Afanasjewie[50]. Zbiór ten ma zostać opublikowany przez Towarzystwo Geograficzne.

W rocznicę urodzin Szewczenki ukończyłem dawno rozpoczęte libretto opery, zaadaptowane z poematu Szewczenki „Hajdamaky” w 4 aktach i 7 obrazach z dodatkiem kilku moich własnych scen. Tak więc czwarty akt (w dwóch obrazach) – w klasztorze – został opracowany prawie całkowicie niezależnie. Libretto zostało napisane wierszem w języku małoruskim. Autorem muzyki jest kompozytor Nikołaj Siemionowicz Klenowskij[51], były drugi kapelmistrz Opery Moskiewskiej, następnie dyrektor Kaplicy Dworskiej w Petersburgu, były dyrektor oddziału Cesarskiego Rosyjskiego Towarzystwa Muzycznego w Tyflisie, obecnie na emeryturze, mieszkający w Petersburgu. (Może uznasz za stosowne poinformować o tym w prasie).

Na Boże Narodzenie napisałem jednoaktówkę „Swiatyj weczir”, w której wykorzystałem najlepsze kolędy, a na tle bożonarodzeniowej nocy i kolędowania rozgrywa się lekka akcja dramatyczna z udziałem starosty, który rozpędza kolędników, wykonując rozkaz władz o zachowaniu ciszy publicznej, a następnie, pijany, sam jeździ na drewnianym koniu powożonym przez kolędników i wyobraża sobie, że jest stanowym. Sztuka nadal pozostaje w cenzurze.

M. Janczuk

W tym roku 1. zeszyt „Przeglądu Etnograficznego”[52] będzie poświęcony pamięci Wsiewołoda Fiodorowicza Millera. Byłoby bardzo miło, gdybyście przysłali do niego jakiś artykuł, niekoniecznie o Millerze, ale ogólnie z dziedziny folkloru, na przykład, lub wreszcie wspomnienia z dziedziny etnografii lub literaturoznawstwa z zaznaczeniem w tytule: „Poświęcone pamięci...”. Proszę nie odmawiać!

M. Janczuk

Ołeksandr RYBAŁKO

Przypisy

43. Publikujemy z autografu ze względu na pomyłki tekstologiczne poprzednich publikacji: Pierwodruk: Раройша В., *Напісана рукой Купалы. Архіўныя знаходкі*, Мінск 1981, s. 44-45. Przedruki z tej publikacji: „Slavia Orientalis”, 1983, nr 1-2; „Український календар. 1984”, s. 227 (obie B. Białokozowicza); „Балесы Полісься”, 1988, nr 1 (dodatek do iwanowskiej gazety rejonowej „Чырвоная звязда” z 20 maja 1988 r.); *Холмщина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження*, Київ 1997, s. 95 (ze skrótami). Publikacja z autografu: Białokozowicz B., *Mikołaj Janczuk*, s. 189-191.

44. Biełousow I. (1863-1930) – poeta rosyjski. Tłumacz i aktywny popularyzator dzieł T. Szewczenki. Był kompilatorem, redaktorem i jednym z autorów tłumaczeń zbioru dzieł Janki Kupały (Moskwa 1919). M. Janczuk korespondował z I. Biełousowem w związku z przygotowaniem do druku tej publikacji, dla której zrobił także szereg tłumaczeń.

45. Wiersz ten A. Gruziński przytoczył w swym wystąpieniu na posiedzeniu poświęconym pamięci M. Janczuka 20 lutego 1922 roku. Tekst wystąpienia jest przechowywany w Rosyjskim Archiwum Literatury i Sztuki. B. Białokozowicz, który odnalazł i opublikował ten wiersz, podaje jego tytuł jako „Ostatnie życzenie”.

46. Adresat obu listów do „Ruskiej Besidy” nie jest wymieniony. Mógł nim być ówczesny referent teatralny E. Ołesnyćkyj. „Ruska Besida” wystawiła wówczas kilka sztuk M. Janczuka, zwłaszcza „Wychowaneć” i „Pyłyp-Muzyka”. Patrz: Український драматичний театр. Нариси історії, t. I, s. 301-302.

47. D. Anuczin (1843-1923) – geograf, etnograf i publicysta rosyjski. Kierował katedrą geografii na Uniwersytecie Moskiewskim. Akademik Petersburskiej AN.

48. Chodzi o dramat historyczny Juliusza Słowackiego „Maria Stuart”, który M. Janczuk przełożył na język rosyjski.

49. P. Szejn (1826-1900) – folklorysta i etnograf białoruski i rosyjski. Kompilator zbiorów „Biełorusskija narodnyja piesni” (1874), „Matierały dla izuczenija byta i jazyka russkago nasielenija Siewiero-Zapadnago kraja” (t. 1-3, 1887-1902).

50. A. Afanasjew (1826-1871) – folklorysta, historyk i literaturoznawca rosyjski. Wydał zbiór „Narodnyja russkije skazki” (wyp. 1-8, 1855-1863).

51. M. Klonowskij (1853-1915) – kompozytor i dyrygent rosyjski. Pochodził z Ukrainy. Autor baletów, dzieł symfonicznych, muzyki do sztuk teatralnych, opracowań pieśni ludowych.

52. Czasopismo (1889-1918), którego założycielem i redaktorem był M. Janczuk.

eprasa.pl 444a55eccf

Євгенія Жабінська:
Осінні акварелі

•

Червоно-жовта та заплакана
дощем що б'є об скло вікна
опала осінь перелякано
на землю листям край села
червоно-жовта сумно сумна
хати лоскоче подихом
вітрів що гралися у полудень
з променем сонця або знов
присяде втомлено на лавочку
і мохом часу проросте
охопить нас мовчанням блудним
і заколише...
... і заснем

•

(Мамі)
Від'їхав поїзд....
залишилась я
у полі на пероні
знов сама
від'їхав поїзд....
без повернення
від'їхав знов
з буття до небуття
а я залишилась сама
хоч не одна... у полі
на просторі забуття

•

(...на горі Грабарці)
Схрестилась доля із хрестом
прохання вдячність і надії
хтось йшов до Тебе...
....не дійшов.
та чи йому закрилось небо
хтось щось шукав
а не знайшов
хтось запізнився
хтось стомився
хтось втратив віру
...потім знов
її знайшов
...знов заблудився

хтось хрест приніс
хтось переніс
хтось ще несе
хтось ще шукає

життя іде
життя біжить
життя...
...невпинно проминає

•

На білу постіль снігову
присіла церква біла
а на порозі церкви тої
чиясь душа зболіла
завмерла тиша....
забуття бажання заколише
чи може тиша принесе
прошептане найтихіше

•

Осінній лист
(написаний весною
коли наївна молодість ще вірила у вічність)
кружляє сумно нам над головою
в промінні сонця...
неземна конечність
задуматись над тим що проминуло
що було що не збулось ані разу
що насолоду принесло
й хвилини болю
що промовчали
не сказав ні разу
осінній лист....
пожовкло-неминучий
останній лист....
закінчить існування
затоптаний в болото у калюжі
недійсний
як нездійснене кохання

Фото Ю. Гаврилюка

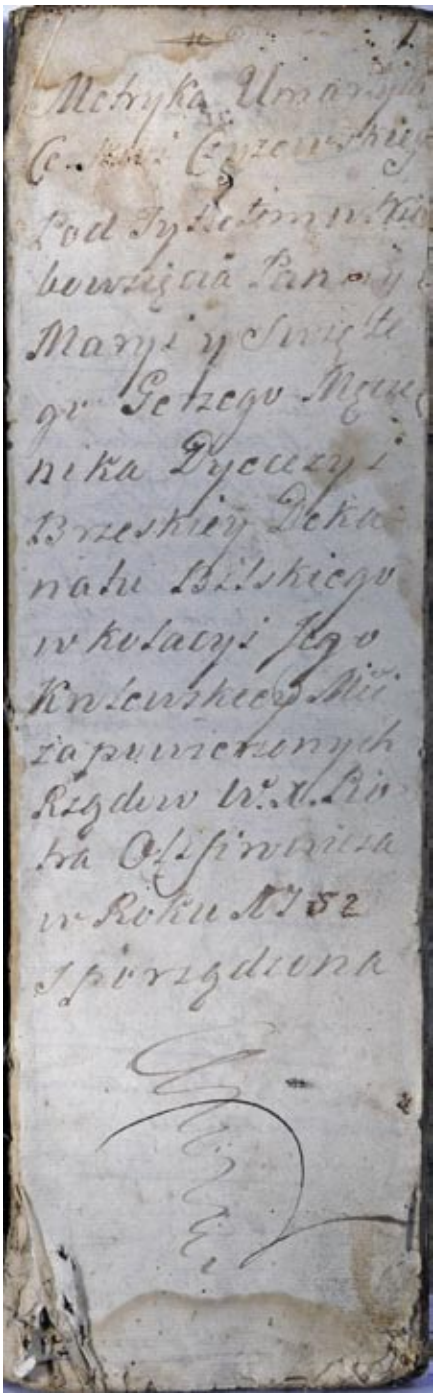
„Przy zamknięciu mowy bez spowiedzi pomarł”

Metryka zgonów parafii w Czyżach z lat 1752-1780

Jedną z nielicznych parafii, w których zachowały się dawne metryki cerkiewne, jest parafia Zaśnięcia Przenajświętszej Bogurodzicy w Czyżach. Pochodzące z XVIII i XIX, a nawet jeszcze z XVII wieku (z 1675 roku) metryki ochrzczonych, metryki ślubne oraz metryki umarłych stanowią bezcenne źródło wiedzy o życiu parafii i jej mieszkańców, a także dawnym systemie imienniczym – popularnych w tym czasie imionach, przydomkach rodowych przekształcających się stopniowo w nazwiska, odmężowskich nazwach kobiet itp. Na podstawie dobrze zachowanych, bardzo często wręcz całościowych metryk chrztu można opracować dane statystyczne na temat liczby rodzących się dzieci w parafii, popularności nadawanych imion w danym roku etc. Metryki ślubów dają informację o zawieranych małżeństwach, wieku małżonków oraz miejscowościach pochodzenia, bywa że oddalonych od wsi należących do parafii Czyże. Z kolei metryki zmarłych są źródłem wiedzy o umieralności wśród parafian, a w późniejszych tego typu księgach można też znaleźć informacje o przyczynach śmierci oraz długości życia mieszkańców wsi.

Dane z wybranych metryk urodzeń przedstawiałam już w artykułach dotyczących systemu imienniczego na podlaskich wsiach. Z metryk umarłych korzystałam przy przygotowywaniu artykułu „O epidemii cholery 1831 roku w cieniu koronawirusa 2020 r.” („Nad Buhom i Narwoju”, nr 2/2020), jednak skupiłam się wówczas na bardzo krótkim okresie – jedynie czasie trwania zarazy w 1831 roku. Ponieważ XIX-wieczne księgi zawierały dość szczegółowe dane, można się było z nich dowiedzieć o przebiegu zarazy, a także o liczbie i wieku zmarłych, czy też miejscu ich pochówku w czasie najgroźniejszej w Europie epidemii cholery.

W tym artykule zostanie omówiona księga parafialna dotycząca znacznie wcześniejszego okresu. Będzie to metryka zgonów z lat 1752-1780 („Metryka umarłych Cerkwi Czyzewskiey Pod Tytułem Wniebowzięcia Panny Maryi y Swiętego Jerzego Męczennika Dyecezyi Brzeskiey Dekanatu Bilskiego w kolacyi Jego Krolewskiey Mci za powierzonych Rządow W.X. Piotra Olifirowicza w Roku 1752 sporządzona”). Zostanie tu więc przeanalizowany materiał z drugiej połowy XVIII wieku – z okresu obejmującego niemalże 30 lat. Jednocześnie będę odwoływać się do innych ksiąg cerkiewnych, które stanowią doskonałe uzupełnienie materiału z metryki zgonów.

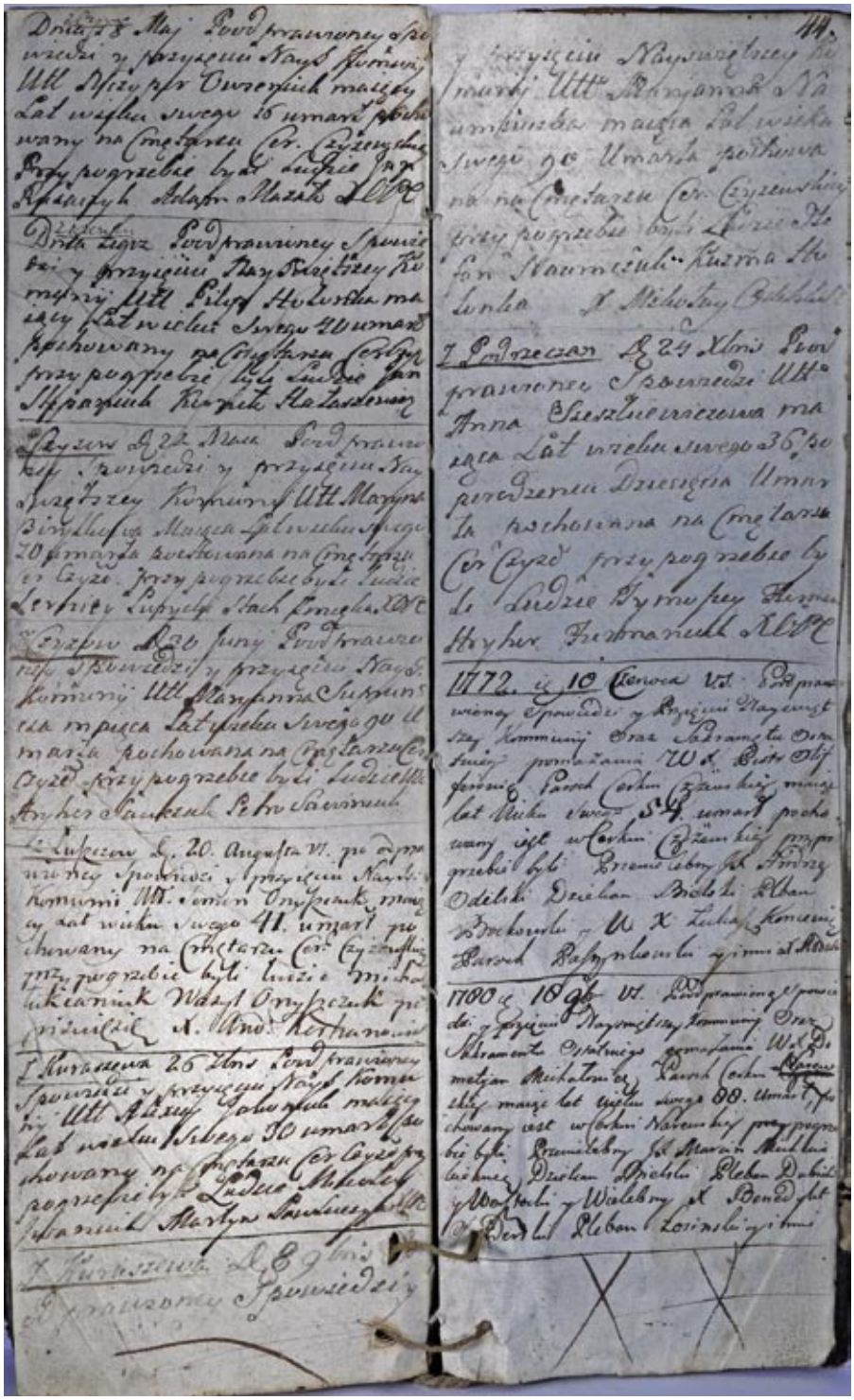
Przede wszystkim należy podkreślić, że w owym czasie unicka parafia w Czyżach miała dwóch patronów i nosiła wezwanie Wniebowzięcia Panny Maryi i św. Jerzego Męczennika. Święty Jerzy przestał być patronem parafii w 1839 roku, gdy skasowano unię cerkiewną, jednak do dziś *Jurije*, obchodzone 6 maja, jest jednym z dwóch głównych świąt parafialnych (oprócz *Spli*[e-]*nia* 28 sierpnia).

W XVIII wieku unicka parafia w Czyżach obejmowała znacznie więcej miejscowości niż obecnie. Należały do niej bowiem następujące wsie: Czyże, Zbucz (pierwotnie prawdopodobnie Bucz, o czym świadczy pojawiający się niekiedy w księgach zapis *z Bucza*), Leniewo, Kojły, Osówka, Lady, Rakowicze, Łuszcze, Podrzeczany, ale także Kuraszewo (dziś samodzielna parafia) oraz Krzywa, która dopiero w 1785 roku przeszła do parafii Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela w Szczytach-Dzięciołowie.

Analizowana metryka zgonów z lat 1752-1780 była pisana łacinką, zgodnie z zasadami ówczesnej ortografii języka polskiego. Początkowo zapisy prowadził ks. Piotr Olifirowicz (zmarł w 1772 roku w wieku 54 lat), a po jego śmierci – ks. Mikołaj Odelski (zmarł w 1815 roku w wieku 86 lat). Niekiedy notatki sporządzał wikariusz, ks. S. Oladowski.

Mimo dominującego języka polskiego, wiele form imion, nazwisk i przydomków, niekiedy nazwy miejscowości oraz pojedyncze słowa proboszczowie zapisywali *po swojomu*, czyli w miejscowej gwarze ukraińskiej. Mamy więc utrwalone takie gwarowe formy imienne, jak: *Harasim, Hryhor, Jakon, Olexyi, Onisko, Parfin*, miejscowe nazwy miejscowości: *z Krywoy, z Krywoi* etc., niekiedy krótkie frazy, takie jak: *Pochowałem Michala Wiszenkę dida Starocho* itd.

eprasa.pl 444a55eccf

„Umar Min Werbicki”. O sposobie podawania informacji o zmarłych

Informacja o śmierci w metrykach sporządzanych przez ks. Piotra Olifirowicza była najczęściej bardzo lakoniczna i ograniczała się do miejscowości pochodzenia zmarłego oraz informacji o tym, kto został pochowany, np.:

Z Osowki

Pochowałem Stefana Bazyluka

Nie była podana ani dokładna data śmierci (pogrzebu), ani wiek zmarłego, ani przyczyna zgonu. Czasami jedynie proboszcz zapisywał, że pochował kogoś w podeszłym wieku (*Pochowałem Wiszenczyne Staro*). W przypadku kobiet, dzieci czy żebraków nie zapisywał nawet imienia zmarłej osoby, np.:

Z Bucza

umarła Zona Iwana Kowalczuka

lub też:

Z Czyzow

Pochowałem umarłe Dzicie Zołnierki Baranowskiey

albo też:

Z koyłow

pochowałem zmarłego Młodziana Zebraka osoba

Kobiety i dzieci w owym czasie stały nisko w hierarchii społecznej, a ich status zależał od przynależności do mężczyzny, stąd też ważniejszą informacją było to, czyją żoną lub dzieckiem była zmarła osoba, niż to jak miała na imię, np.:

Z Kuraszewa

Pochowałem Zone Turyka z Berezowa Nowego a curkę Olexiia Jartyszuka

Niekiedy, zapewne gdy chodziło o starszą kobietę, proboszcz zapisywał, czyją była matką, np.:

Z Lady

umarła Matka Josipowi Młynarzowi

Z Czyzow

Pochowałem Matkę Wasylia Mazała

W przypadku zmarłych dzieci proboszcz często nie zapisywał nawet płci dziecka. Można się domyślać, że było tak w przypadku niemowląt lub bardzo małych dzieci. Prawdopodobnie gdy już chodziło o starsze dzieci i młodzież, proboszcz podawał płeć i stopień pokrewieństwa, np.:

Z koyłow

Pochowałem Corkę Klima Pokinsochy

Z czyzow

Pochowałem wyrostka Ogins[kie]go

Z Koyłow

Pochowałem Antoniemu Raczkowi Syna wlat osmnascie

Najniżej w hierarchii stały nieślubne dzieci, stąd też w metrykach pojawiała się jeszcze krótsza informacja, nawet bez podania imienia matki, np.:

Z Bucza

Pochowałem Benkarcika

Z czasem proboszcz Olifirowicz zaczął rozbudowywać informację i podawał np. zajęcie zmarłego, miejsce pochówku, a nawet przyczynę śmierci. Pojawiały się również imiona zmarłych kobiet:

Z Czyzow

Po spowiedzi y komunij Dysponowano Ahafie Zona Zinia Taratonika pochowałem przy Cerkwi Czyż.

Lub też:

Po odprawioney spowiedzi y komunij zmarłey Ciało Pełahy Wiszczykowej pochowałem na cmentarzu Czyzowskim

Gdy umierał ktoś znaczniejszy, np. żołnierz stacjonujący na kwaterach w Czyżach, informacja była pełniejsza, np.:

W Czyżach January

Pochowałem Woyciecha Tworkiewicza Zołnierza z Regimentu Konnego Buławy W. Koronney ktory przed smiercio Dysponował się y iest pochowany na cmentarzu przy Cerkwi Czyzowskiey

Informacje o zmarłych zapisywane w metrykach przez kolejnego proboszcza początkowo również były skąpe, jednak z czasem ks. Mikołaj Odelski zaczął je rozbudowywać.

eprasa.pl 444a55eccf

Od 1774 roku oprócz imienia i nazwiska / przydomku rodowego zaczął się pojawiać wiek zmarłego oraz imiona i nazwiska osób obecnych przy pogrzebie, np.:

Z Czyzow 13 Februarij Poodprawioney Spowiedzi y przyięciu Nayswiętszey Komunij Utt Jakon Owerczuk maiący Lat wieku Swego 60 umarł pochowany na Cmętarzu Cerkwi Czyzewskiey przy pogrzebie byli Ludzie Jan Mazało Roman Myszka

Niestety, zapisy w księgach pogrzebowych z drugiej połowy XVIII wieku nie są aż tak dokładne jak późniejsze, sporządzone chociażby w XIX stuleciu, gdzie jest podana przyczyna śmierci każdego zmarłego oraz jego wiek. Niemiej jednak nawet te starsze, mniej dokładne metryki dostarczają ciekawego materiału.

„Pochowany przy Cerkwi Czyzewskiey”. Gdzie chowano zmarłych?

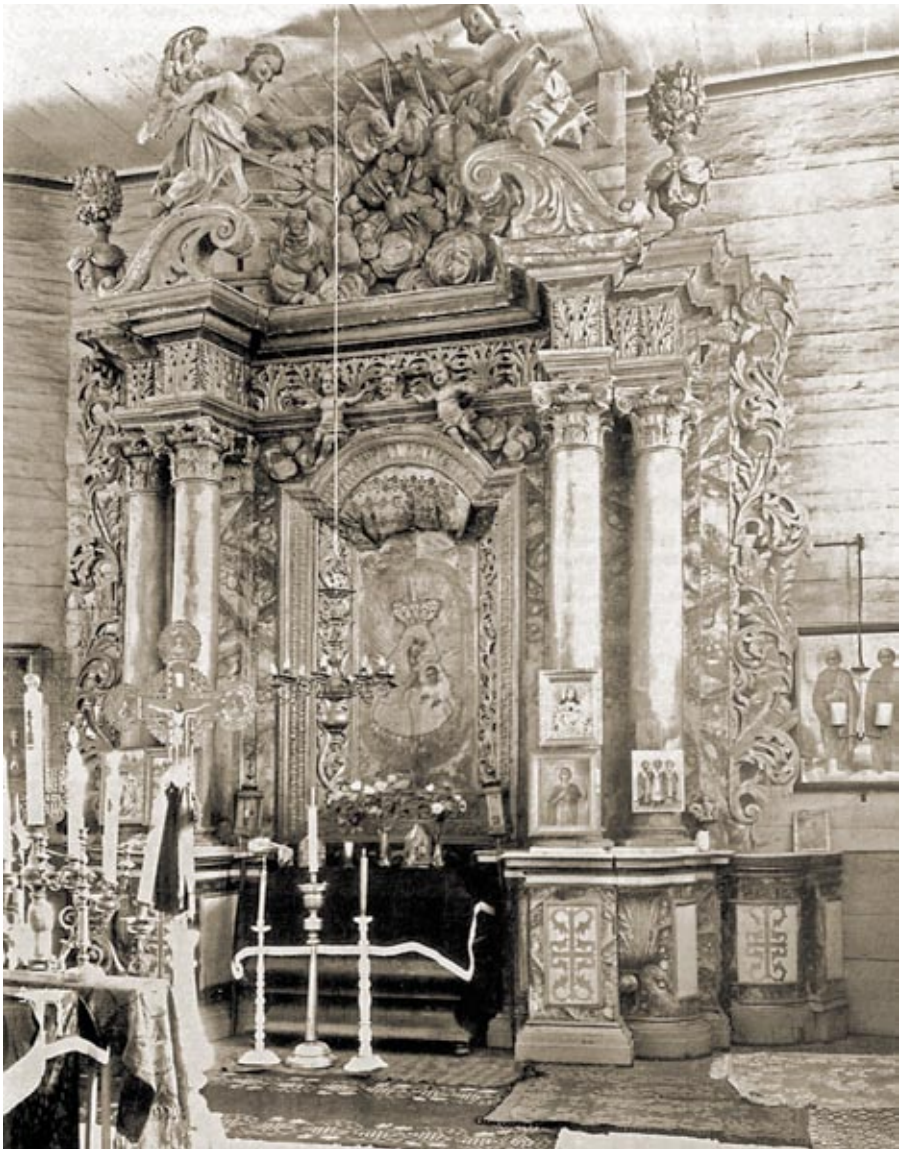
Mieszkańców wsi należących do unickiej parafii w Czyżach w drugiej połowie XVIII wieku grzebano na miejscowym cmentarzu, który znajdował się we wsi koło cerkwi. Świadczą o tym zapiski typu: *Pochowałem Przy cerkwi Czyż.; na cmentarzu przy Cerkwi Czyzowskiey.*

Można jedynie przypuszczać, że tych znaczniejszych grzebano bliżej cerkwi, a biedniejszych – dalej, gdyż takie praktyki powszechnie stosowano w czasach, gdy cmentarze znajdowały się koło świątyni parafialnej.

W jaki sposób wybierano miejsce parafianom – nie wiadomo. Jedynie kilka razy pojawia się notatka o dokładniejszym miejscu pochówku. W jednej z nich czytamy, że żołnierza, rzymskiego katolika Adama Borowskiego pochowano *wkurytarzu od północy przy Cyrkwi Czyżowskiey.* W innym miejscu mamy, iż Teklę, żonę gospodarza z Czyż o nazwisku Myszczuk pogrzebano przy cerkwi w korytarzu. Przy świątyni spoczęła też zmarła przy porodzie Katarzyna Didik, o której będzie tu jeszcze mowa.

To, że cmentarz w Czyżach znajdował się koło cerkwi, nie było niczym wyjątkowym. Taka lokalizacja była powszechna w Europie aż do końca XVIII, a nawet początków XIX wieku.

Pochówków przykościelnych zabroniono początkowo we Francji, gdzie w 1776 roku król Ludwik XVI specjalnym edyktem zadecydował o przeniesieniu cmentarzy poza miasto. Główną przyczyną były względy sanitarne. Nadmierna liczba rozkładających się ciał w kościołach i wokół nich, zwłaszcza zaś w coraz bardziej rozwijających się miastach, powodowała nieznośny trupi odór, ponadto znacznie wrastało zagrożenie epidemiologiczne. Praktyka lokowania cmentarzy z dala od wsi i miast rozszerzyła się wkrótce na całą Europę.

Barokowy ołtarz wielki sprzed 1727 r. z późniejszą ikoną Bogurodzicy (zapewne z końca XIX lub początków XX w.), który został wykonany dla cerkwi istniejącej do ok. 1811 r. (Fot. J. Szandomirski, 1977).

Na Podlasiu, jak zauważa Jerzy Plewa w monografii „Czyże, Łuszcze, wsie królewskie”, przenoszenie cmentarzy poza obręb siedzib ludzkich zaczęło się po III rozbiorze Polski, w okresie przynależności naszych terenów do departamentu białostockiego Nowych Prus Wschodnich (1795-1807).

Zapisy w metrykach parafii w Czyżach z 1799 roku świadczą o tym, że na przełomie XVIII i XIX wieku parafian chowano jeszcze przy cerkwi. Cmentarz znajdujący się obecnie poza wsią niedaleko Leniewa założono najprawdopodobniej na początku XIX stulecia. Kiedy dokładnie? Warto byłoby zajrzeć do późniejszych metryk, które nie są już przedmiotem analizy w tym artykule, ale być może – ze względu na szczegółowość zawartych w nich danych – zostaną kiedyś przeanalizowane.

Po przejrzeniu zapisów z początków XIX wieku można wysnuć wniosek, że zmarłych zaczęto grzebać za Czyżami pod koniec 1808 roku, a więc już w czasie przynależności Podlasia do Cesarstwa Rosyjskiego. Pierwszym zmarłym pochowanym nie koło cerkwi, ale na *mogiłkach* za wsią był 57-letni mieszkaniec Podrzeczan, który zmarł na suchoty.

Warto w tym miejscu zaznaczyć, że w gwarze ukraińskiej wielu wsi na Podlasiu do dziś w starszym pokoleniu są rozróżniane dwa pojęcia – *cwintar* i *mohiłki* / *mohiełki*. *Cwintar* to miejsce koło cerkwi, o którym najstarsi mówią, że chowano tam duchownych. Z kolei *mohiłki* to miejsce za wsią, gdzie grzebano wszystkich mieszkańców wsi.

W czyżowskich księgach cerkiewnych, mimo że pisane były po polsku, również widzimy to rozróżnienie znaczeniowe – pojawia się tam bowiem i *cmentarz* (jako miejsce koło cerkwi), i *mogiłki* (jako miejsce za

eprasa.pl 444a55eccf

wsią). Jak się jednak wydaje, początkowo ich przeznaczenie było trochę inne niż w czasach późniejszych. *Cwintar* koło cerkwi służył bowiem wszystkim mieszkańcom wsi, a termin *mogiłki* mógł oznaczać miejsce pochówku poza wsią w jakichś szczególnych sytuacjach, np. w czasie epidemii.

W metrykach z analizowanego XVIII wieku pojawia się informacja aż o ośmiu *mogiłkach* w parafii czyżowskiej. Świadczą o tym notatki księdza Olifirowicza, który niekiedy zapisuje, że pochował kogoś: *na mogiłkach Ladzkich w Borku; na mogiłkach Koyłowskich; na Mogiłkach Krzywey / Krzywianskich; na mogiłkach Osowskich; na mogiłkach Rakowskich; na mogiłkach leniewskich; na mogiłkach zbuckich; na mogiłkach Kuraszowskich*. Niestety, zapisy m.in. z lat 1758, 1759 czy 1761, kiedy mowa jest o pochówkach na wspomnianych wyżej *mogiłkach*, są sporadyczne i nie dają odpowiedzi na to, dlaczego właśnie tam pochowano niektórych parafian. Tym bardziej że mało prawdopodobne, by panowała w owym czasie jakaś epidemia.

Ciekawym tematem jest kwestia pochówku duchownych, których miejscem wiecznego spoczynku aż do momentu kasacji unii w 1839 roku był nie cmentarz, ale wnętrze cerkwi. Zwraca na to uwagę chociażby Jerzy Plewa w swojej książce „Czyże, Łuszcze, wsie królewskie". Nie była to odosobniona praktyka, gdyż w owym czasie duchownych powszechnie chowano w świątyniach.

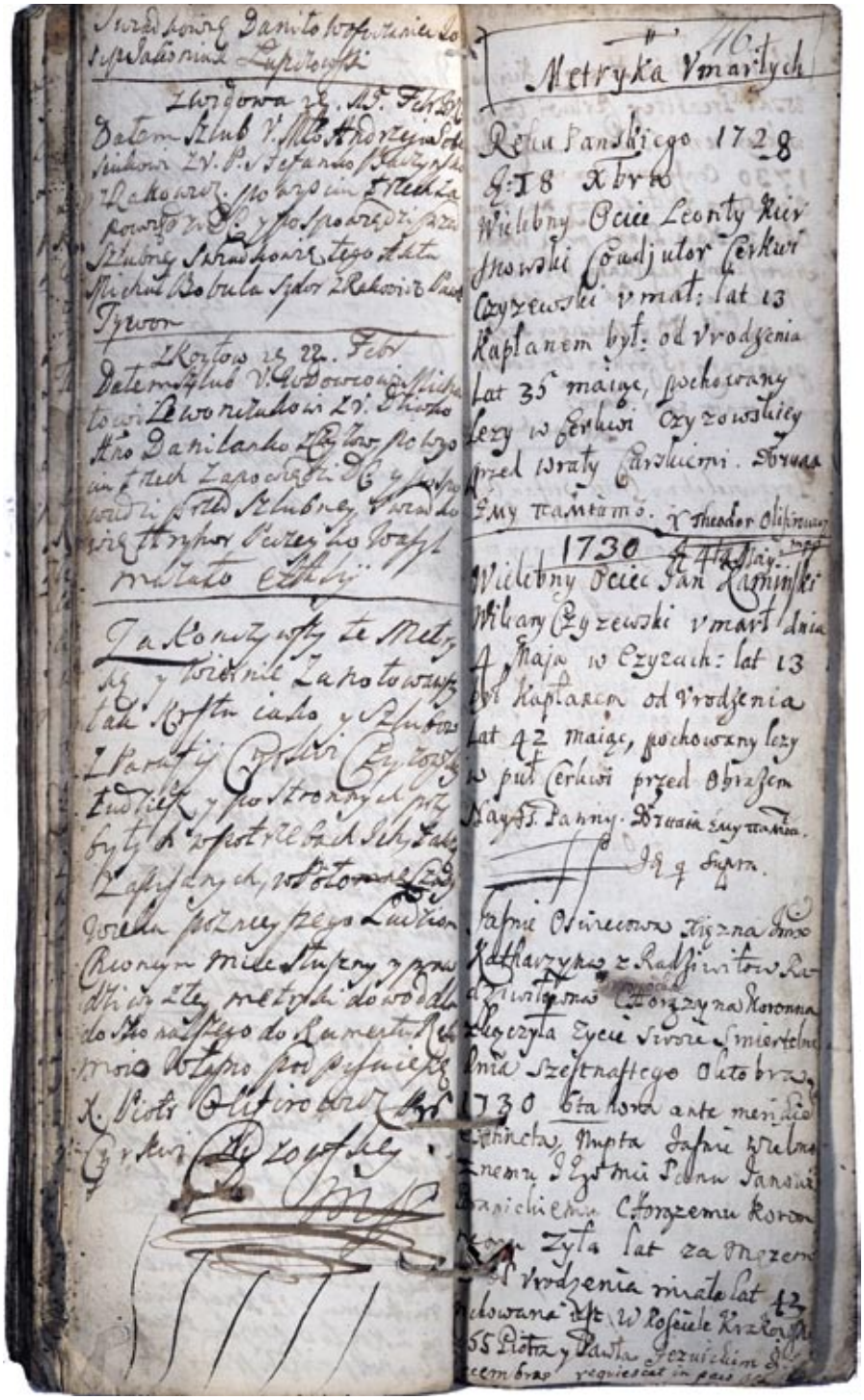
Powołując się na prace badaczy (ks. Grzegorza Sosny czy Jerzego Plewy) oraz analizując księgi parafii czyżowskiej z XVIII wieku (a warto nadmienić, że zapisy o śmierci duchownych pojawiały się często na końcu innych ksiąg cerkiewnych, np. metryk chrztu lub nawet ślubów), można sporządzić listę księży pochowanych we wnętrzu świątyni w Czyżach. Byli to następujący duchowni:

ks. Leon/Leonty Kiersnowski (zm. w 1728 r. w 35. roku życia i 13. roku kapłaństwa), wikary, pomocnik ks. Hrehorego Kiersnowskiego – spoczął przed carskimi wrotami;

ks. Hrehory Kiersnowski (zm. w 1730 r. w wieku 80 lat, po 33 latach kapłaństwa) – spoczął naprzeciw północnych drzwi, nieopodal ikony św. Bogarodzicy;

ks. Jan Kamiński (zm. w 1730 r. w 42. roku życia i po 13 latach kapłaństwa) – został pochowany pośrodku cerkwi przed obrazem św. Bogarodzicy;

ks. Teodor Olifirowicz (zm. w 1749 r. w 80. roku życia i 52. roku kapłaństwa) – spoczął w prezbiterium po lewej stronie;

Metryka Vmarłych

ks. Piotr Olifirowicz (zm. w 1772 r. w wieku 54 lat) – został pochowany w cerkwi, jednak w metryce nie podano informacji, w którym dokładnie miejscu;

ks. Mikołaj Odelski (zm. w 1815 r. w wieku 86 lat);

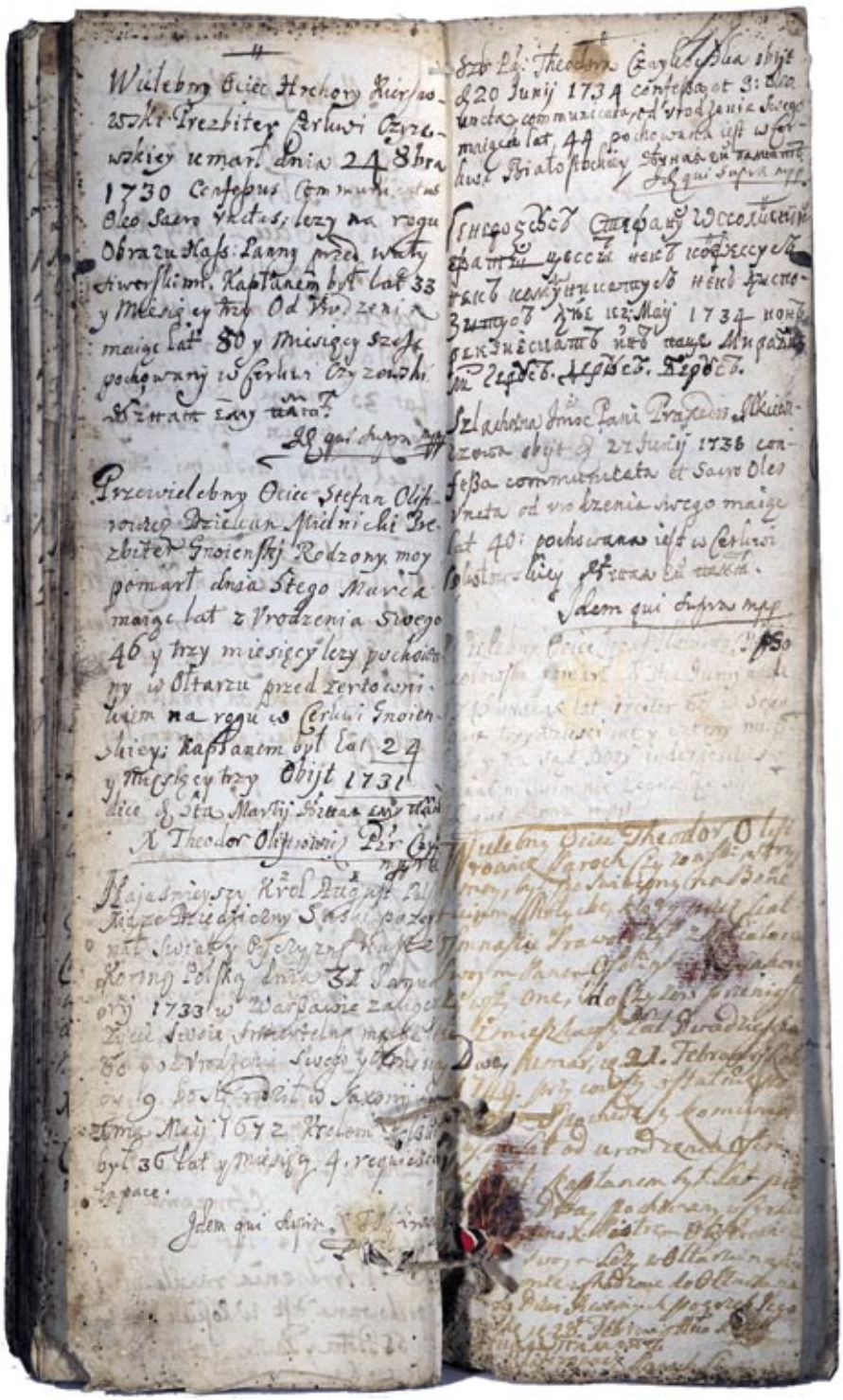
ks. Ignacy Michniakiewicz (zm. w 1803 r.), wybitny duchowny w historii Cerkwi, piastujący stanowisko administratora biskupstwa supraślskiego – jak podkreśla ks. Grzegorz Sosna w artykule poświęconym parafii czyżowskiej, jeszcze na początku XX wieku w cerkwi znajdowała się płyta nagrobkowa tego kapłana;

ks. Spirydon Michniewicz (zm. w 1832 r. w wieku 47 lat z powodu suchot).

Jak zauważa Jerzy Plewa, ostatnim pogrzebem wewnątrz świątyni był pochówek ks. Filipa Szeszki, którego w 1840 roku (a więc już po kasacji unii) pochowano wewnątrz cerkwi cmentarnej. Kolejny proboszcz czyżowski – ks. Faust Goworski spoczął już na cmentarzu parafialnym.

Ciekawe, że w metrykach cerkwi czyżowskiej, często na samym końcu, pojawiają się także zapiski dotyczące śmierci duchownych z innych parafii. Pod rokiem 1780 proboszcz z Czyż informuje o pochówku w cerkwi w Narwi jej parocha ks. Domicjusza (Dometijana) Michałowicza, który zmarł w wieku 88 lat.

eprasa.pl 444a55eccf

W tym samym roku w wieku ok. 50 lat zmarł ks. Andrzej Maleszewski, paroch cerkwi w Orli. Co ciekawe, został on pochowany w cerkwi w Drohiczynie, gdyż jak czytamy w metrykach parafii czyżowskiej: *umarł w Drohiczynie na kuracyi u Doktora*.

Na końcu tej samej księgi parafialnej, obejmującej lata 1752-1780, pojawiają się również informacje z późniejszego już okresu, dotyczące śmierci duchownych. Jedna z notatek, z 1789 roku, mówi o pochówku ks. Benedykta Kuderskiego, parocha cerkwi w Łosince, który zmarł w wieku 45 lat i został *pochowany w Cerkwi Łosinskiey przed Nayswętszyey Panny Ołtarzem*. W metryce znalazła się też dokładniejsza informacja o samym proboszczu, bo jak czytamy *był on wtey Cerkwi Pierwszy Kapłan zostawał natym Beneficium lat 13. był Kapłanem lat 16.*

Pod rokiem 1790 pojawia się jeszcze zapis o śmierci 69-letniego ks. Mikołaja Michniakiewicza, parocha sąsiedniej parafii w Klejnikach (Klenikach), który *był Beneficiium Klenickim lat 43.* Jak czytamy w metryce czyżowskiej, został on pochowany *pod Sygnaturko naszrzodku Cerkwi.*

Na podanych przykładach widać, że praktyka grzebania duchownych w cerkwi była powszechna na terytorium całego Podlasia, nie tylko w parafii czyżowskiej.

Co może zaskakiwać, w świątyniach chowano nie tylko księży, ale też najznaczniejszych parafian. W parafii w Czyżach taką osobą był np. zmarły w 1766 roku Gabriel Moroz z Krzywej. Po jego śmierci w metryce znalazła się taka oto notatka:

Po odprawionej Spowiedzi y po przyięciu Przenay SS Komunj Tudziesz y po Odebraniu ostatniego pomazania Zakonczywszy Zycie Smiertelne Gabryel Moroz, iest pochowany w Cerkwi Czyzowskiey Parochyalney przed Ołtarzem Uspienia Nay S. Panny.

Kim był ów Gabriel Moroz (zapisywany też jako Hawryło i Hawryił), nie wiadomo. Przeglądając jednak metryki chrztu, niejednokrotnie można trafić na wzmiankę o nim jako ojcu chrzestnym. W notatce z 1728 roku pojawia się nawet określenie *kum sławetny Gabriel Moroz*. Z zapisów w księgach parafii czyżowskiej wynika, iż w latach 1728-1751 ochrzcił on ponad 20 dzieci, przy czym nie tylko z Krzywej, ale też z Czyż, Rakowicz itd. Można się więc domyślać, że był to bogatszy szanowany parafianin, być może pełniący jakąś funkcję w cerkwi. Wiadomo bowiem, że na chrzestnego zawsze starano się wybierać kogoś o wyższym statusie społecznym.

W cerkwi w Czyżach pochowano również innych parafian, m.in. w 1765 roku Leontija Janczuka z Kojłów, a w 1766 roku Mikołaja Hlinskiego z Lad, który znalazł miejsce ostatniego spoczynku *w samych Drzwiach wChodzonc do Cyrkwi od progu Samego*. W metrykach chrztu Mikołaj Hlinski / Glinski pojawia się niekiedy jako ojciec chrzestny dzieci z różnych wsi w parafii, a więc należy uznać, że podobnie jak Gabriel Moroz był on bogatszym szanowanym parafianinem.

Ciekawe, że w świątyni chowano także kobiety, przy czym, jak się wydaje, nie tylko żony zasłużonych mieszkańców parafii. Czy miejsce wiecznego spoczynku pod podłogą w cerkwi znajdowały te kobiety, które w trakcie swojego życia w jakiś szczególny sposób przysłużyły się parafii? Dziś trudno dać na to pytanie odpowiedź.

Jakie kobiety znalazły wieczny spoczynek w cerkwi w Czyżach? Dla przykładu, w 1764 roku pod podłogą świątyni pochowano żonę wspomnianego już Leontia Janczuka z Kojłów, a w 1765 roku miejsce wiecznego spoczynku w cerkwi znalazła żona innego zasłużonego parafianina – Mikołaja Hlinskiego (*Pochowałem Zone Mikołaia Hlinskiego w Cyrkwi Czyzowskiey*). Również w świątyni spoczęła Ahafia Kondratcza z Podrzeczan, którą pochowano *po srod Cyrkwi przy prawym Filarze*.

Nie tak rzadka, bo obejmująca nie tylko duchownych, ale też parafian praktyka chowania pod podłogą, dzisiaj zaskakuje, zwłaszcza gdy pomyślimy o tym, jaki zapach w czasach naszych przodków musiał się roznosić podczas nabożeństwa w cerkwi.

Cdn.

Ludmiła ŁABOWICZ

eprasa.pl 444a55eccf

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

Українські пісні у Микуличах

5 жовтня у Мікуличах відбулося врочисте відкриття після ремонту сільської світлиці. Українськими піснями збагатили захід колективи «Добрина» з Білостока і «Вервочки» з Вуорлі. Подію провели Гурток сільських господинь у Мікуличах разом з Союзом українців Підляшшя.

«Свято печеної картоплі» в Дуб'яжині

Того ж **5 жовтня** у Дуб'яжині п'ятнадцятий уже раз зустрілися жителі села та запрошені гості на «Святі печеної картоплі». На площі перед сільською світлицею відбувся концерт народної музики, була традиційна печена в чавунних саганах картопля, а все завершила танцювальна забава. Виступили господарі, тобто колектив «Родина», а також запрошені гості: «Луна» з Парцьова, «Думка» з Більська, «Вервочки» з Вуорлі, «Ранок» з Більська і «Добрина» з Білостока. У дуеті заспівали Евеліна та Євгеній Шеретуха.

Захід провів місцевий фольклорний колектив «Родина» з Дуб'яжина разом з Ґмінним управлінням Більська Підляського та Союзом українців Підляшшя.

Нагородили заслужених українців Підляшшя

6 жовтня у Міській публічній бібліотеці в Більську пройшло урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік. Її лавреатами стали: в категорії « Художня творчість» – вчителька української мови, художній керівник колективів «Ранок» і «Родина», багатолітня аніматорка українського культурного життя на Підляшші Єлизавета Томчук, а в категорії «Самоврядна діяльність» – ветеринар, багатолітній представник українського середовища Підляшшя в Міській раді Більська Підляського д-р Микола Хроль.

Організатором заходу був Підляський науковий інститут, партнером – Союз українців Підляшшя.

«Підляська осінь»

17-20 жовтня відбувся найбільший захід організований Союзом українців Підляшшя – Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь». Цього року пройшла вже 33-тя едиція цієї великої події.

У програмі фестивалю були концерти ансамблів з Польщі та України, театральні вистави для дітей і дорослих та «День української культури» для учнів, які вчаться української мови в Більську. Та все відбувалося аж у семи місцевостях регіону.

Фестиваль **17 жовтня** почала в Гайнівському будинку культури в Гайнівці презентація театральної вистави для дітей «Жужик» у виконанні Рівненського театру ляльок з України. Того самого дня п'єсу українських акторів дивилися учні Початкової школи № 9 у Білостоці, у якій відбуваються уроки української мови. Першого дня фестивалю концерт у виконанні колективів з Підляшшя та України відбувся у Ґмінній публічній бібліотеці у Нарві (*на фото*).

18 жовтня в Більському будинку культури в Більську пройшов «День української культури», спрямований до дошкільнят і школярів, які вивчають українську мову як рідну в Більську (*на фото вгорі*). Це щорічна ініціатива, приурочена до фестивалю, в якій учні не лише є глядачами, але й виступають на сцені.

Захід почався презентацією вистави «Жужик». Згодом відбувся концерт, під час якого виступили малята з Садочка № 9 у Більську та учні Початкової школи № 4 у Більську. Окрім того показалися колективи з України – танцювальна «Полісянка», фольклорна група «Перлинка», квартет «Терен» та дует «Червона бинда».

eprasa.pl 444a55eccf

Того самого дня виставу для дітей у виконанні рівненських лялькарів дивилися діти у Ґмінному осередку культури в Черемсі. А в Білостоці в конференцзалі Східноєвропейської академії прикладних наук відбувся концерт ансамблів з Польщі та України.

19 жовтня в Більському будинку культури ще раз була презентована вистава для дітей «Жужик» у виконанні Рівненського театру ляльок. Там само відбувся головний концерт фестивалю з участю ансамблів з Польщі та України. У суботу концерт українських виконавців уперше пройшов у Ґмінному осередку культури в Дубичах Церковних.

Останнього дня фестивалю, **20 жовтня**, виконавці українських пісень і танців з Польщі та України виступили в Гайнівському будинку культури в Гайнівці. А в Більському будинку культури в Більську можна було подивитися театральну виставу «Тімошка» авторства Олени Алексіюк з Дубна у ґм. Ботьки. У п'єсі українською говіркою про народного художника з Дубна Тимофія Муська виступили актори-аматори – жителі того села.

Фестиваль завершився концертом ансамблів з Польщі та України у Сім'ятицькому осередку культури в Сім'ятичах.

Подію реалізовано завдяки дотації з бюджету держави, окрім того з коштів бюджету Підляського воєводства та Міста Білостока, а також при фінансовій підтримці Бургомістра міста Більськ Підляський, Бургомістра міста Гайнівка, Бургомістра міста Сім'ятичі, Ґміни Нарва, Ґміни Більськ Підляський та Війта Ґміни Черемха.

Оранізатором фестивалю був Союз українців Підляшшя, співорганізаторами: Більський будинок культури, Сім'ятицький осередок культури, Гайнівський будинок культури, Нарвянський осередок культури, Ґмінний осередок культури в Черемсі, Ґмінний осередок культури в Дубичах Церковних, Ґмінний осередок культури у Вуорлі, Клуб Сенйьор+ в Дубні, Початкова школа ім. А. Міцкевича в Більську, Початкова школа № 9 в Білостоці, Громадська початкова школа свв. Кирила і Мефодія в Білостоці, Садочок № 9 «Лісова поляна» в Більську, а також Підляський науковий інститут.

Учні з Більська писали ікони

24 жовтня учні 5-го українського класу Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську відвідали Музей Обох Націй у своєму місті. Узяли вони там участь у майстер-класах писання ікон (*на фото*).

Зустрічі пройшли в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді "До джерел"» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Майстер-класи «Добрини»

8-10 листопада у Центрі громадських ініціатив у Білостоці відбувалися майстер-класи українського фольклорного колективу «Добрина» з Білостока. Повела їх Алла Ковальчук з Рівного. Учасники білостоцького ансамблю вчилися нових пісень, у тому числі колядок, з якими будуть виступати на численних колядних зустрічах у регіоні.

Майстер-класи відбулися в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«Ранок» у Вроцлаві

15 листопада Український ансамбль пісні і танцю «Ранок» з Більська взяв участь у фестивалі «Viva Ukraina – Viva Polonia», який проходить у Вроцлаві та має на меті презентацію жителям міста української культури.

Виїзд підляського колективу до віддаленого Вроцлава відбулася в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Діяльність аматорських художніх колективів» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Гала неурядових організацій

22 листопада в Більському будинку культури відбулася перша Місько-ґмінна гала неурядових організацій, під час якої бургомістр міста Більськ Підляський Пйотр Вавульський та війт ґміни Більськ Підляський Валентин Корицький нагородили місцеві організації та громадських активістів. Нагороджено м.інш. Фундацію Аргелян – Громадсько відповідальні (Fundacja Arhelan – Społecznie Odpowiedzialni).

Подяку за дотеперішню діяльність отримав Союз українців Підляшшя. Від імені української організації на заході була присутня голова СУП Марія Рижик.

Під час врочистого заходу виступили м.інш. українські ансамблі, які діють при Союзі українців Підляшшя – танцювальна група «Ранку» з Більська та «Родина» з Дуб'яжина. Заспівали «Фарт» з Більська, «Луна» з Парцьова та інші виконавці.

eprasa.pl 444a55eccf

Концерти української музики

Наприкінці **листопада** Союз українців Підляшшя провів три концерти української музики в рамках проєкту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші». Пройшли вони в Добриводі в ґм. Кліщелі, в Красному Селі в ґм. Ботьки, а також у Тим'янці в ґм. Нурець-Станція.

Перший із концертів відбувся **23 листопада** у сільській світлиці у Добриводі (*на фото*). Традиційний та опрацьований фольклор, а також естрадні пісні виконали колективи і солісти з Підляшшя. Місцевий репертуар проспівав ансамбль, який діє при Гурткові сільських господинь у Добриводі. Продовжує він традицію фольклорного співочого гурту, який багато років діяв у тому селі, та з якого лишилися дві співачки – Ніна Явдосюк та Валентина Климович. Окрім того виступили «Гілочка» з Черемхи, «Ярина» з Більська, солістка Катерина Якаучик, «Родина» з Дуб'яжина, акордеоніст Ярослав Антипович з Гайнівки, «Навзаєм» з Більська та «Добрина» з Білостока. Виконавців зустрів повний зал людей, які співали разом з колективами. Смачний почастунок підготували учасники місцевого Гуртка сільських господинь.

Концерт у Добриводі разом з Союзом українців Підляшшя зорганізували Сільська рада Добриводи та Міський осередок культури, спорту та рекреації у Кліщелях.

24 листопада відбулися два концерти. Перший із них пройшов у сільській світлиці в Тим'янці в Сім'ятицькому повіті. Виступили на ньому «Родина» з Дуб'яжина, «Вервочки» з Вуорлі, акордеоніст Ярослав Антипович з Гайнівки, «Думка» і «Золото» з Більська, а також «Незабудки» з Нурця-Станції і «Вереси» з Вилінова. Співорганізаторами заходу були Сільська рада села Тим'янка та Міський осередок культури в Нурцю-Станції.

Того самого дня українських пісень могли ще послухати жителі Красного села. У сільській світлиці виступили «Родина», «Вервочки», Ярослав Антипович, «Думка» і «Золото». Концерт української музики співорганізували Гурток сільських господинь у Красному Селі та Сільська рада Красного Села.

Майстер-класи «До джерел»

27 листопада у Самоврядному садочку № 26 у Білостоці діти, які вивчають українську мову в міжсадочковому пункті, взяли участь у майстер-класах виготовлення святкових прикрас. Повела їх співачка, фольклористка та рукодільниця Улита Харитонюк.

27 і **28 листопада** учні українських класів Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську брали участь у майстер-класах в Музею Обох Націй у Більську (*на фото*). Були вони присвячені ознайомленню з темою підляських тканин, у першу чергу обрядових рушників, велика колекція яких знаходиться у більській ратуші. Діти першого класу робили макатки, четвертого – рушники, а шостий та сьомий клас – сумки.

Зустрічі пройшли в рамках проєкту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей і молоді "До джерел"» дякуючи дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

1 грудня 2024 року виповнюється 90 років з дня народження українського патріота — славного сина Холмсько-Підляського краю, уроженця села Ганськ у Володавському повітові Григорія Михайловича Косюра. Холмщаки Рівненщини зичать йому многая літа. Так тримати!

eprasa.pl 444a55eccf

Підляський науковий інститут

Директор ПНІ взяв участь у зустрічі з міністром закордонних справ України Андрієм Сибігою

1 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у зустрічі міністра закордонних справ України Андрія Сибіги з українською громадою в Польщі. Андрій Сибіга став міністром закордонних справ України кілька тижнів раніше, у минулому протягом багатьох років був українським дипломатом у Польщі, відвідував тоді також і Підляшшя.

Зустріч міністра з українською громадою відбулася під час першого офіційного візиту нового міністра до Польщі. Проходила вона в Українському домі у Варшаві, а модерував її голова Об'єднання українців у Польщі Мирослав Скірка. У зустрічі взяли участь представники проживаючих у Польщі мігрантів і біженців з України та волонтерів, які працюють на підтримку Україні в умовах російської агресії, а також кількох представників української національної меншини у Польщі. Міністр А. Сибіга накреслив основні напрямки зовнішньої політики України в умовах російської агресії.

Під час зустрічі виступив також директор ПНІ д-р Г. Купріянович. У своєму слові подякував він за увагу міністра до глобального українства. Наголосив, що його частиною є також автохтонні українці, які живуть за межами української держави. Д-р Г. Купріянович передав міністрові вітання з Підляшшя, а також подарував українські підляські видання. Підкреслив, що для православних українців важливим є ювілей 100-річчя автокефалії Православної Церкви в Польщі, яка отримала її від Константинопольського патріархату. Нагадав також про значення історичної пам'яті, яка особливо важлива в умовах війни.

Презентація лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік на сайті Інституту

На початку **жовтня** здійснено презентацію постатей лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік на Інтернет-сторінці Підляського наукового інституту: д-ра Миколи Хроля – лавреата у категорії «Самоврядна діяльність» та Єлизавети Томчук – лавреатки у категорії «Художня творчість». Довідки про нагороджених можна прочитати на сайті ПНІ в розділі «Популяризація» / «Підляська науково-літературна нагорода».

У 2024 р. публічне завдання «Підляська науково-літературна нагорода» співфінансується із фондів Підляського воєводства.

Директор ПНІ взяв участь у панельній дискусії «Меншини – демократія – держава» в Ополі

4 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович як панеліст взяв участь у панельній дискусії «Меншини – демократія – держава. Про роль національних та етнічних меншин у польській демократії» (*на фото*). Дискусія відбулася в Collegium Civitas Опольського університету та була організована Центром досліджень німецької меншини та Інститутом наук про політику і управління Опольського університету. Участь у дискусії спільно із директором ПНІ взяли: проф. Кшиштоф Зуба (Опольський університет), проф. Славомір Лодзінський (Варшавський університет) та Ришард Ґалля, радник Маршалка Сейму у справах національних та етнічних меншин, депутат Сейму Республіки Польща протягом кількох термінів. Модератором дискусії був д-р Марек Мазуркевич з Опольського університету.

Д-р Г. Купріянович у своїх виступах зазначив, що час політичної трансформації в Польщі та переходу від авторитарної системи Польської Народної Республіки до демократії на зламі 1980-1990-х років був для меншин періодом великого ентузіазму, активності та використання отриманої свободи. Він висловив жаль, що за цим не відбулася послідовна інституціоналізація життя меншин, а закон про національні і етнічні меншини та про регіональну мову був прийнятий лише у 2005 р. і не передбачував стабільного інституційного забезпечення функціонування меншин. Директор ПНІ зазначив, що серед меншин, які проходили процес емансипації в умовах демократизації, відновили право на вільне вираження своєї ідентичності, та опинилися в ситуації, коли меншина «була виявлена і "відкрита" лише з початком процесів демократичного переходу», була українська громадськість Підляшшя. Він підкреслив, що збереження власної ідентичності, культури, традицій та мови меншинами є важливим не лише для цих спільнот. Зникнення місцевих унікальних культур і мов збідніло б культурну спадщину польської держави, а також культурну спадщину людства.

Директор ПНІ відвідав науково-дослідні установи німецької меншини в Ополі

4 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович відвідав установи німецької меншини в Ополі. Склав він візит у Документаційно-виставковому центрі німців у Польщі та ознайомився з постійною експозицією «Німці в Польщі – історія та сьогодення», яку представила Вероніка Візе, заступник директора Воєводської публічної бібліотеки в Ополі у справах документаційно-виставкового центру німців у Польщі. Центр є установою самоврядування Опольського воєводства і діє в структурі Воєводської публічної бібліотеки Е. Смолки в Ополі. Під час свого візиту в Ополе д-р Г. Купріянович також відвідав Центр досліджень німецької меншини. Ознайомився там з широкою видавничою діяльністю центру, яку представив голова ЦДНМ д-р Міхал Матея. Візит в Ополі директор ПІН та водночас співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини, завершив участю в інавгураційному концерті XXI Днів німецької культури в Опольській Сілезії, організованих Суспільно-культурним товариством німців в Опольській Сілезії у виконанні Опольського філармонічного оркестру.

eprasa.pl 444a55eccf

Відбулося урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік

6 жовтня в Міській публічній бібліотеці в Більську відбулося урочисте вручення Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік її лавреатам (*на фото*): Єлизаветі Томчук (категорія «Художня творчість») та д-ру Миколі Хролю (категорія «Самоврядна діяльність»).

Метою Підляської науково-літературної нагороди є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, збереженні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя. Організатором заходу був Підляський науковий інститут, партнером – Союз українців Підляшшя, підтримку для проведення події дала Міська публічна бібліотека в Більську.

Публічне завдання «Підляська науково-літературна нагорода» співфінансується із фондів Підляського воєводства. (Детальніше про подію на с. 2-5).

Робочі зошити з українознавства «Подорож Україною» поповнили бібліотеку Інституту

Бібліотека Підляського наукового інституту поповнилася робочими зошитами з українознавства «Подорож Україною», які видав Фонд «Просвіта» з Валча спільно з київським видавництвом «Педагогічна думка». Робочі зошити призначені для учнів української національної меншини в Польщі. Фінансуються вони Міністерством національної освіти РП. До Інституту надійшли друга (2021) та четверта (2024) частини зошитів, які призначені для учнів IV та VI класів початкової школи. Авторами видань є Марко Сирник, Наталія Богданець та Юлія Шумейко.

Бібліотека Підляського наукового інституту нараховує вже понад тисячу видань. Її існування фінансується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Директор ПНІ взяв участь у засіданні комісії меншин Сейму про обсяг коштів на культуру нацменшин у 2025 р. та правил їх розподілу

10 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович дистанційно взяв участь у засіданні Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща. Засідання було присвячено розгляду інформації Міністра внутрішніх справ і адміністрації щодо обсягу запланованих на 2025 рік коштів з державного бюджету на виконання завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності національних і етнічних меншин, а також збереження та розвиток регіональної мови, та правила надання їх Міністерством внутрішніх справ і адміністрації на ці цілі. Інформацію представив державний секретар Міністерства внутрішніх справ і адміністрації та співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин Томаш Шиманський.

Д-р Г. Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини, висловив подяку міністру внутрішніх справ і адміністрації Томашу Семоняку та державному секретарю і співголові комісії Томашові Шиманському за зміну атмосфери співпраці та початок діалогу щодо принципів надання дотацій Міністерства внутрішніх справ і адміністрації. Водночас він наголосив на необхідності збільшення у 2025 р. обсягів коштів державного бюджету на виконання завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності національних і етнічних меншин та збереження і розвиток регіональної мови. Він зазначив, що кошти на ці цілі закладені в проєкті державного бюджету на рівні 2022 року без урахування інфляції та подорожчання. Він підкреслив, що порівняно з 2015 роком обсяг коштів на ці цілі в проєкті державного бюджету на 2025 рік більший лише на 21%.

Видання Міжнародного центру культури в Кракові в бібліотеці Інституту

Бібліотека Підляського наукового інституту отримала в подарунок важливі видання, видані Міжнародним центром культури у Кракові. МЦК є національною культурною установою, місія якої полягає в проведенні діалогу та міждисциплінарних досліджень культури та спадщини в Європі та в усьому світі. Бібліотека ПНІ отримала п'ять видань МЦК у Кракові, присвячених українській тематиці. Серед них польські переклади важливих книг видатних українських істориків Ярослава Грицака «Україна. Вирватися з минулого» та Наталії Старченко «Українські світи Речі Посполитої».

Інститут співорганізатором XXXIII Фестивалю української культури на Підляшші «Підляська осінь»

17-20 жовтня відбувся XXXIII Фестиваль української культури на Підляшші «Підляська осінь», організований Союзом українців Підляшшя, а одним із його співорганізаторів був Підляський науковий інститут. У програмі були концерти ансамблів в Білостоці, Більську, Сім'ятичах, Нарві, Дубичах Церковних, Гайнівці, театральна вистава для дітей «Жужик» у виконанні Рівненського театру ляльок, театральна вистава «Тімошка» Олени Алексіюк (Дубно), а також «День української культури» в Більському будинку культури. Під час фестивальних концертів презентували постаті лавреатів Підляської науково-літературної нагороди за 2024 р.: Єлизавети Томчук та д-ра Миколи Хроля.

eprasa.pl 444a55eccf

Директор ПНІ взяв участь у LXXXV засіданні Спільної комісії уряду та меншин

24 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини в цій комісії – взяв участь у LXXXV засіданні СКУіНіЕМ. Це було четверте засідання комісії у 2024 р. Вели його співголови комісії: з боку уряду державний секретар в МВСіА Томаш Шиманський та з боку меншин д-р Г. Купріянович. Важливою подією цього засідання стала присутність Міністра внутрішніх справ і адміністрації Томаша Семоняка, який заявив про велику відкритість до питань національних та етнічних меншин, а також зазначив, що питання меншин є одними з найважливіших у діяльності Міністерства внутрішніх справ і адміністрації. Сказав, зокрема: «Я гарантую, що разом із заступником міністра Томашем Шиманським та головою Григорієм Купріяновичем ми будемо говорити та співпрацювати в різних сферах щодо проблем національних та етнічних меншин».

На порядку денному засідання була низка важливих для меншин питань. Було представлено позицію уряду щодо «Початкового балансу 2023», документу, підготовленого наприкінці 2023 р. меншинною стороною СКУіНіЕМ, який містить найважливіші питання щодо національних та етнічних меншин. Під час зустрічі було порушено питання фінансування освіти національних меншин у контексті внесення змін до Закону про доходи місцевого самоврядування щодо скасування освітньої субвенції. Представлено інформацію Міністерства внутрішніх справ і адміністрації щодо: збільшення коштів на виконання у 2024 р. завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності меншин, про запланований обсяг коштів на виконання цих завдань у проєкті державного бюджету на 2025 р., а також можливість подання заявок на отримання дотації з державного бюджету на інфраструктурні інвестиції. Надзвичайно важливим для української громади пунктом програми було питання розслідування рішення про проведення акції «Вісла». Під час засідання було представлено інформацію про створення Інституту мовного різноманіття Речі Посполитої. Йшла також мова про необхідність створення організаційно-технічних умов для функціонування меншинної частини Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин. На завершення порушено питання відзначення 20-ї річниці прийняття закону від 6 січня 2005 р. про національні і етнічні меншини та про регіональну мову, а також 20-річчя Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин. Д-р Г. Купріянович виступив у більшості пунктів програми LXXXV засідання СКУіНіЕМ.

Словник підляських діалектизмів на основі антології «Країна свойого слова»

Вже кілька місяців після видання Підляським науковим інститутом антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свойого слова» (Більськ 2023, упорядник Юрій Гаврилюк) відомий український мовознавець проф. Григорій Аркушин підготував на матеріалах поміщених у ній літературних творів словник підляських діалектизмів. Книжка «Підляські слова в художній літературі» (Луцьк 2024) з'явилася друком у волинському видавництві «Терен». Лексикографічне видання, опрацьоване проф. Григорієм Аркушином, дослідником з Волинського національного університету ім. Лесі Українки в Луцьку, нараховує 150 сторінок. Крім словникової частини, яка займає майже 120 стор., видання містить ряд додатків: «Стійкі словосполучення, народні вислови та порівняння», «Підляська антропонімія» (з розділами «Чоловічі імена та їхні варіанти», «Жіночі імена та їхні варіанти», «Підляські прізвища», «Індивідуалізація осіб», «Прізвиська»), «Підляські ойконіми», «Підляські ріки».

Директор ПНІ на ювілейній урочистості з нагоди 70-річчя Інституту славістики Польської академії наук

24 жовтня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у Ювілейній ґалі з нагоди 70-річчя Інституту славістики Польської академії наук. Під час урочистості пролунали вітальні адреси та вручено нагороди почесним співробітникам Інституту славістики ПАН.

Інститут славістики ПАН є однією з найважливіших польських наукових установ, що займається проблематикою Слов'янщини у широкому розумінні, де

проводяться дослідження в галузі мовознавства, літературознавства, культурології, історії, етнології та соціології. Створений в 1954 р. як Заклад слов'янознавства, у 1977 р. перетворений в Інститут слов'янознавства ПАН, а в 1992 р. — в Інститут славістики ПАН. Нині його директоркою є д-р габ. Ева Ґоляховська, проф. ІС ПАН. Дослідження, проведені в Інституті, та публікації, які він видавав, також мали значний вплив на формування української національної та мовної ідентичності на Північному Підляшші. Особливу роль тут відіграв «Атлас східнослов'янських говірок Білосточчини», який започатковано у 1980 р.

Під час ювілейного святкування були й українські акценти. Серед гостей були представники Посольства України в Республіці Польща. Один із виступів також був присвячений підтримці українських дослідників та біженців з України, яку Інститут славістики Польської академії наук надає з моменту повномасштабної агресії Росії проти України.

Представник ПНІ на 27-му Міжнародному книжковому ярмарку в Кракові

25-27 жовтня директор ПНІ д-р Григорій Купріянович взяв участь у 27-ому Міжнародному книжковому ярмарку в Кракові. Візит був нагодою для ознайомлення з найновішими науковими виданнями, присвяченими Підляшшю та українській проблематиці.

eprasa.pl 444a55eccf

Директор ПНІ взяв участь у першому засіданні Програмної ради Інституту мовного різноманіття Речі Посполитої

4 листопада у Варшаві відбулося перше засідання Програмної ради Інституту мовного різноманіття Речі Посполитої, нової державної культурної установи, створеної навесні цього року Міністром культури та національної спадщини РП. Взяв у ньому участь директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович, який був призначений до Програмної ради ІМРРП як представник Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Інститут мовного різноманіття Речі Посполитої є державною культурною установою, до завдань якої входить за статутом:

«1) поширення в країні та за кордоном знань про мовне розмаїття Польщі, особливо про мови та мовні різновиди, які сьогодні використовуються на території Польщі;

2) документування мовної спадщини Польщі;

3) сприяння багатомовності та захист мовних прав;

4) підтримка громадськостей, неурядових організацій та установ, які працюють над збереженням та розвитком мовного розмаїття;

5) координація внутрішнього та зовнішнього міжінституційного співробітництва у сфері захисту мов та мовних різновидів, які зараз використовуються на території Польщі;

6) розробка рекомендацій щодо мовної політики на державному та європейському рівнях».

На першому засіданні було обрано голову Програмної ради ІМРРП, котрим став видатний дослідник мов меншин та мов, що знаходяться під загрозою зникнення, проф. Томаш Вічеркевич з Університету Адама Міцкевича в Познані. Заступником голови була обрана проф. Адела Кожичковська з Гданського університету. У засіданні Програмної ради ІМРРП взяла участь в.о. директорки Інституту Анна Вотлінська.

Директор ПНІ взяв участь у засіданні комісії меншин Сейму про підручники та матуру

7 листопада директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович дистанційно взяв участь у засіданні Комісії національних та етнічних меншин Сейму Республіки Польща. Засідання було присвячено розгляду інформації Міністра освіти про підручники та допоміжні посібники, призначені для навчання учнів, які належать до національних та етнічних меншин, в обсязі, необхідному для підтримання почуття національної, етнічної та мовної ідентичності та про проходження матуральних екзаменів з мов національних меншин у 2024 році. Українську меншину на засіданні представляв також Марко Сирник з Фундації «Просвіта».

Д-р Г. Купріянович, як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, що представляє меншини, звернув увагу на проблему браку підручників для викладання мов меншин, вказуючи, зокрема, на ситуацію української меншини. Він також звернув увагу на проблеми, пов'язані з матуральним екзаменом з мов меншин, і представив пропозицію меншинної частини СКУіНіЕМ визнати матуральний екзамен з мов меншин рівноважним обов'язковому матуральному іспиту з іноземної новітньої мови.

Директор ПНІ взяв участь у відзначеннях 100-ліття підписання томосу про автокефалію Православної Церкви в Польщі

13 листопада директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у відзначеннях 100-ліття підписання томосу про автокефалію Православної Церкви в Польщі. Урочистості з цієї нагоди відбулися у варшавському митрополичому кафедральному соборі св. Марії Магдалини. Очолював їх предстоятель Православної Церкви в Польщі митрополит Варшавський і всієї Польщі Сава у співслужінні майже всіх ієрархів Церкви та численного духовенства. В урочистостях взяли участь представники державних властей Польщі та інших християнських Церков.

Патріарший і синодальний томос про автокефалію Православної Церкви в Польщі був підписний Вселенським патріархом Григорієм VII та 12 членами Патріаршого синоду Константинопольської Церкви 13 листопада 1924 р. Канонічно-історичною основою надання автокефалії Православній Церкві в Польщі був факт приналежності земель, які після Першої світової війни увійшли в склад польської держави, до Київської православної митрополії, яка з часів Хрещення Русі була в юрисдикції Вселенського Константинопольського патріархату.

„Bielski Almanach Historyczny 2024" в бібліотеці Інституту

Бібліотека Підляського наукового інституту поповнилася цікавим регіональним виданням – щорічником „Bielski Almanach Historyczny 2024", що його видає Фундація охорони спадщини Більської землі. Публікація містить ряд статей присвячених історії міста Більськ та сусідніх місцевостей з XVIII по XX століття. Редактором випуску щорічника за 2024 р. є Збігнєв Романюк, редакційна співпраця: Барбара Бабулевич та Януш Порицький.

Зустріч радника маршалка Підляського воєводства з представниками українського середовища Підляшшя

18 листопада відбулася зустріч Олександра Василюка, радника маршалка Підляського воєводства Лукаша Прокорима у справах національних та етнічних меншин, з представниками

eprasa.pl 444a55eccf

українського середовища Підляшшя. Першого в історії радника маршалка Підляського воєводства у справах національних та етнічних меншин було призначено кілька тижнів раніше. У зустрічі взяли участь: голова Союзу українців Підляшшя Марія Рижик, директор Підляського наукового інституту та співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин д-р Григорій Купріянович, заступник голови СУП д-р Андрій Артем'юк, головний редактор «Над Бугом і Нарвою» та заступник директора ПНІ Юрій Гаврилюк, керівник Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок» Єлизавета Томчук.

Під час зустрічі радник маршалка відвідав приміщення Союзу українців Підляшшя та Підляського наукового інституту. Під час розмови було представлено умови діяльності українських організацій на Підляшші. Обговорювалися також можливості підтримки з боку Підляського воєводства діяльності, спрямованої на збереження та розвиток української культури і мови Підляшшя.

Авторська зустріч із підляською поетесою та письменницею Зоєю Сачко в Білостоці

19 листопада в Центрі православної культури в Білостоці відбулася авторська зустріч із підляською поетесою та письменницею Зоєю Сачко з Більська. Блискуче повела її Тамара Корицька.

У зустрічі взяли участь директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович та заступник директора ПНІ і головний редактор Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Юрій Гаврилюк.

Зоя (Софія) Сачко має в доробку п'ять поетичних збірок та книгу прози для дітей. Її твори публікувалися в багатьох періодичних

виданнях. Літературні твори пише вона українською говіркою села Вуолька біля Вуорлі. Вірші З. Сачко поміщені м.ін. в антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свойого слова» (Більськ 2023), виданій минулого року Підляським науковим інститутом.

Організатором зустрічі був Центр православної культури в Білостоці, очолюваний Магдалиною Ждануk, за ініціативою Славомира Назарука, голови Церковного братства Трьох Святителів у Білостоці.

Голова Наукової ради Підляського наукового інституту виступив у фільмі про автокефалію Православної Церкви в Польщі

Голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС виступив у фільмі «В дусі незалежності», присвяченому автокефалії Православної Церкви в Польщі з нагоди 100-річчя її отримання. Фільм підготувало Польське Телебачення А. Т. Режисер: Пьотр Кот. Прем'єра фільму відбулася **19 листопада** на каналі TVP 1.

Засідання комісії меншин Сейму про акцію «Вісла» з участю директора ПНІ

20 листопада відбулося засідання Комісії національних та етнічних меншин Сейму РП, присвячене питанню припинення розслідування у справі акції «Вісла» та питанню повернення лісів особам депортованим у 1947 р. У засіданні взяв участь директор Підляського наукового інституту та співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин д-р Григорій Купріянович. Він виступив з обох пунктів, висловивши позицію української меншини щодо оцінки акції «Вісла», зазначивши, що рішення прокурора Інституту національної пам'яті про припинення розслідування акції «Вісла» мало не лише правові наслідки (зараз дискредитовані рішенням суду), а й соціальні, оскільки це рішення викликало відчуття несправедливості та нерівного трактування у людей, які були жертвами акції «Вісла».

Відбулася VIII Підляська українська наукова конференція «Православ'я в історії Підляшшя» (до 100-ліття автокефалії Православної Церкви в Польщі)

29-30 листопада в Більську відбулася VIII Підляська українська наукова конференція «Православ'я в історії Підляшшя» (до 100-ліття автокефалії Православної Церкви в Польщі). Під час конференції проведено п'ять сесій: Сесія I «Православні традиції Підляшшя та їхні трансформації протягом століть», Сесія II «Православна Церква в Польщі на шляху автокефалії», Сесія III «Історія та культура Підляшшя», Сесія IV «Підляшшя та сусідні регіони у складі Православної Церкви в Польщі в період автокефалії», Сесія V «Мікроісторія: минуле Православної Церкви в історіях підляських парафій». Представлено 34 доповіді дослідниками з Підляшшя та з різних наукових осередків Польщі, України, Білорусії та Великобританії. Засідання проходили в Міській публічній бібліотеці в Більську.

У ході конференції відбулися також інші події: урочисте підписання договору про співпрацю між Інститутом славістики Польської академії наук та Підляським науковим інститутом, презентація антології україномовного письменства Підляшшя «Країна свойого слова» (Більськ 2023), презентація лавреатів Підляської науково-літературної нагo-

eprasa.pl 444a55eccf

роди за 2024 рік, проєкція фільму «Митрополит Діонісій Валединський», концерт української церковної музики у виконанні Чоловічого ансамблю церковної музики «Катапітасма» під керівництвом Луки Гайдучені. В час заходу були презентовані дві виставки «Видання Православної Церкви в Польщі періоду автокефалії» та «Видавнича діяльність Варшавської православної митрополії в II Речі Посполитій».

Організатором конференції був Підляський науковий інститут, співорганізаторами: Інститут славістики Польської академії наук, Комісія польсько-українських культурних зв'язків Польської академії наук Відділення у Люблині, Союз українців Підляшшя, Міська публічна бібліотека в Більську на Підляшші. Почесний патронат прийняли: Бургомістр Міста Більськ, Бургомістр Міста Гайнівка, Бургомістр Міста Сім'ятичі, Бургомістр Кліщель, Війт ґміни Більськ, а медіапатронат: Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», Польське радіо Білосток, інтернет-портал bielsk.eu, „Kurier Podlaski – Głos Siemiatycz", „Nowy Kurier". Конференція відбулася завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації Республіки Польща, співфінансувалася із фондів Підляського воєводства, проводилася завдяки підтримці приватних осіб та за підтримки Посольства України в Республіці Польща, Міста Більськ, Бургомістра Міста Гайнівка, Бургомістра міста Сім'ятичі, Війта ґміни Більськ. Спонсори заходу були: Polska Sieć Sklepów „Arhelan", Fundacja Arhelan – Społecznie Odpowiedzialni, Agencja Wydawnicza „Ekopress", J.W. Zakład Transportowy.

Підписання договору про співпрацю між Інститутом славістики Польської академії наук та Підляським науковим інститутом

29 листопада після відкриття VIII Підляської української наукової конференції відбулося урочисте підписання договору про співпрацю між Інститутом славістики Польської академії наук та Підляським науковим інститутом. Договір підписали: директорка ІС ПАН проф. Ева Ґоляховська (*на фото*) та директор ПНІ д-р Григорій Купріянович. Інститут славістики ПАН є провідною польською науковою установою у сфері слов'янознавства.

Товариство Спадщина Підляшшя

Алла Ковальчук вчила українських пісень

26-27 жовтня у Білостоці відбулися співочі майстер-класи, організовані товариством. Повела їх Алла Ковальчук з Рівного, яка вчила українських пісень з Полісся та манери співання, характерної для того регіону. Була то вже чергова нагода, щоб навчитися традиційного репертуару, характерного для Полісся. У зустрічі взяло участь десятеро учасників.

«Перебори»

7 листопада в білоруськомовній Наровці відбулося відкриття виставки «Перебори», яка підсумовувала проєкт Товариства Спадщина Підляшшя в рамках програми «Майстер традиції». Свої роботи представляли майстриня ткацтва Ірина Ігнацюк з Левкова Старого та її учениці, які протягом семи місяців брали участь у майстер-класах. Проєкт був реалізований за кошти Міністра культури та національної спадщини з Фонду промоції культури.

eprasa.pl 444a55eccf

Майстер-класи у Добриводі

8-9 листопада в сільській світлиці в Добриводі проходили майстер-класи випікання пряників та виготовлення різдвяних прикрас. Першого дня учасники пекли тістечка і пряники, другого – робили традиційні прикраси на ялинку з соломи. Зустріч провела Зоя Майстрович, народна рукодільниця з села Рудути.

Також **9 листопада** в Добриводі відбулися співочі майстер-класи, під час яких можна було навчитися традиційних похоронних пісень, що їх співали у хаті покійника та в церкві. Давнього сакрального репертуару вчили учасниці співочого колективу з Добриводи – Ніна Явдосюк і Валентина Климович.

Майстер-класи проходили в рамках програми «Академія Кольберга 2024» – Пущанська школа традиції за кошти Міністра культури та національної спадщини РП. Її організаторами були Товариство Спадщина Підляшшя, партнерами – Міський осередок культури, спорту і рекреації в Кліщелях та Гурток сільських господинь у Добриводі.

Товариство друзів скансену в Козликах

Майстер-класи гри на скрипці

22 листопада в Загороді в Козликах над Нарвою пройшли майстер-класи традиційної гри на скрипці (*на фото*). У програмі були мелодії з околиць Більська. Репертуар взято із записів підляських скрипалів – Віктора Волковицького та Петра Юшкевича зі Збуча, а також гармоністів – Володимира Муравського, Леона Дмитрука та Адольфа Жуковського. Зустріч повів Мацєй Філіпчук з Люблина, який у минулому записував та розшифровував народні мелодії з Підляшшя.

Майстер-класи призначені були для людей різного рівня підготовки. У результаті зібралася група любителів традиційних мелодій, які вчилися грати не лише на скрипці, але й на таких інструментах, як цимбали, сопілка та ін. **(ред.)**

Фото Ю. Гаврилюка, А. Гізи, Л. Лабович, Є. Томчук

KOLPORTER

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Społem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku. W innych województwach: w Białej Podlaskiej, Chełmie, Gdańsku, Gorlicach, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Włodawie, Wrocławiu. Najpewniejszy sposób to oczywiście prenumerata.

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб’ян, Юрій Плева.
Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки дотації з державного бюджету РП.
Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Накład: 1200 egz.

eprasa.pl 444a55eccf

ISSN 1230-2759 06

eprasa.pl 44455ecc